

A DÖMSÖDI
HAJÓS=CSALÁD.

IRTA:
DALMADY ÖDÖN.

BUDAPEST, 1900.
FELDMANN MÓR KÖNYVNYOMDÁJA
IX., SOROKSÁRI-UTCA 5.

ELŐSZÓ.

Czélom e füzetben a dömsödi Hajós-családra vonatkozó adatoknak ismertetése és méltatása a családtagok számára. Így ez összeállítás csakis az érdeklődő családtagok elnéző kritikájára számíthat. A mennyiben a felhozott, s jórészt ez ideig ismeretlen, más családokra is vonatkozó genealógiai táblázatok egyébként is szolgálatot tehetnek, nagyon meg leszek elégedve fáradságom eredményével.

A Hajósokra vonatkozó összeállítás természetesen bővíülhet még, talán más, rokoncsaládok levéltáraiban eszközölt kutatások folytán, ma azonban oly teljes, a milyen csak lehetett.

BEVEZETÉS.

Mielőtt a Hajósok történetét képező okiratok és feljegyzések részletes ismertetését és méltatását elkezdeném, előzetesen is ismertetni óhajtom a használt előnév és az igazolt címerre vonatkozó adatokat s pár szóval meg akarok emlékezni a család birtokviszonyairól és általános jellemzéséről.

1. *Előnév, vezetéknév.* A család a legelső okirat idejétől kezdve, a melyben feltűnik, a «Hajós» vezetéknévet használja, előnév gyanánt pedig az okiratokban a «hajósi» és a «dömsödi» fordul elő.

Úgy a «Hajós» vezetéknévnek, valamint a «hajósi» praedicatumnak eredetét is, a pestmegyei levéltár legrégibb okmánya, a kalocsai káptalan határeligazító levele mutatja 1488-ból. Ez okmányban a Hajósok, mint régi birtokosok, szerepelnek Orbágh-Szentgyörgyön, Hajós mezőváros határában, a mi nevükben is kifejezésre jut. Ugyanis itt szerepel Briccius de Hajós, másként Briccius Hajós de eadem, a mi e hiteles okmányban úgy a vezetéknév eredetét, mint a «hajósi» előnévnek használatát kétségtelenül mutatja.

Az okmánynyal bővebben a történet folyamán foglalkozunk. Most áttérek a dömsödi előnév eredetére! A budai káptalan egy okmánya szerint 1539-ből Michael Hajós de Dömsöd birtokot vesz izdrai Kiss Györgytől. Itt már «de Dömsöd» vannak írva a Hajósok, kiknek — mint a történet folyamán látni fogjuk — hajósi birtokukat elhagyva, s Dömsödön telepedve meg, csak természetes volt most már magukat «de Dömsöd» írni.

Ez előnév azután, minthogy a család Dömsödön állandóan meg is maradt, volt később is mindig haszná-

latos s legujabban is ezzel a praedicatummal ismeretes általában a család.

A mi nevük írásmódját illeti, azt magyarul mindig »Hajósnak» írták, a latin okmányokban pedig latinosan »Hayoos»-nak. Ugyanis a latinban az »y»-nal pótolták a hiányzó »j» betűt s két »o» betűvel jelezték a magyar hosszú »ó»-t. A Hajósok nem maradtak meg később, mint sok más család, nevük latinos írásánál, bár éppen náluk igen indokolt lett volna a régies írásmód megtartása oly névnel, a mely a közbeszédben is gyakori.

Meg akarom még itt említeni, hogy vannak még más Hajósok is, kik más előneveket használnak, mint kakasdi Hajósok, dorjai Hajósok. Ezek azonban egészen más eredetű családok lehetnek, mert más vallással, más tradíciókkal bírnak s a dömsödi Hajósok genealógiájával ez idő szerint semmiféle nexusba nem hozhatók.

2. *Czímer.* A Hajósok czímerét egyes okiratokon használt pecsétek után ismerjük. A Hajósok, a különböző generációk, kétféle czímert használtak.

A Hajósok Fehérmegyébe szakadt ágazata állandóan, a főágból pedig IV. István 1750 körül és később is néhányan, mint I. Károly is, az u. n. gríff-madaras czímert használták, a melyben a pecsétek szerint a paizsban és a sisakon felül egy kivont kardot tartó kiterjesztett szárnyú gríff van.

Azonban Hajós II. László, ki pestmegyei esküdt volt, hivatalosan a peres iratokon az u. n. pelikános czímert használta 1780 körül. És ezután a család több tagjánál találjuk ezt. I. Menyhért is örökölt atyjától egy pelikános pecsétnyomó czímert.

Köszeghy Sándor pestmegyei főlevéltáros határozott véleménye szerint a pelikános czímer volna az eredeti Hajós-czímer, míg a gríffes esetleg egy rokoncsaládé. Ezen felfogás értelmében Hajós II. László megyei esküdt pecsét-czímere alapján a pelikános czímert az országos levéltár által újabban igazoltatták is és ezt ismerjük tehát a család czímeréről manap.

Az igazolt Hajós-czímerben a paizs kék mezejében fehér pelikán van, a mely gyermekeit eteti. A pecsét szerint a paizs színezése arany volna, de ezt heraldikai-

lag lehetetlenségnek tartva, a pelikán fehér színéhez a kék alapszínt igazolták. A paizs fölötti sisakon egy kar kivont karddal. A paizs melletti foszladék bal felől vörös, arany, jobb felől kék, ezüst.

3. *Birtokaik általános jellemzése.* A Hajósok a legrégebbi adatunk szerint a XV. század második felében, s valószínűleg még előbb is, Orbágh-Szentgyörgyön, Hajós mezőváros határában birtokoltak. E birtok nagyságáról és minőségéről semmi közelebbi adatunk sincs.

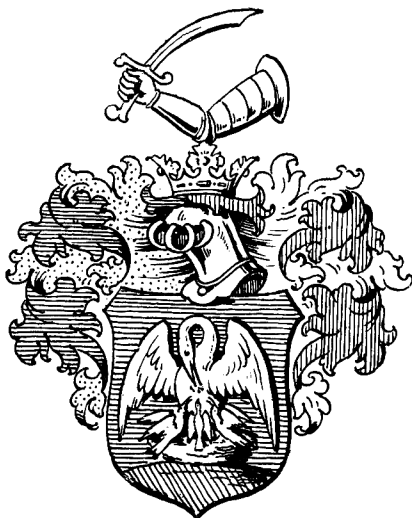
A XVI. században már Dömsödön tűnnek fel s valószínűleg itt is birtokosok, mert a budai káptalan 1539-iki levele óta, melyben «de Dömsöd» van írva, többször előfordul, hogy Dömsödön laktak és számos olyan vonatkozású adat is van, a melyből következtethető, hogy ott birtokoltak is.

Azonban ezen régi időben a tulajdonképeni főbirtoklás nem

Dömsödön, hanem a szomszéd községekben volt. Egymásután vesz-

nek örök áron és zálogban birtokokat a szomszéd pusztákon és községekben, a melyek tekintélyes birtokok voltak s többé-kevésbé hosszú időn át meg is maradtak a Hajósok kezén.

Igy mindjárt 1539-ben I. Mihály megveszi a Rácze-keve melletti Izdra pusztát izdrai Kiss Györgytől. Később II. István, ki szintén Dömsödön lakik s valószínűleg itt is birtokol, hérli Szunyogh pusztát, mint azt 1671., 72., 73-ból kelt török levelek mutatják; Bankházon többekkel bérel, 1672—77-ből kelt török levelek szerint; Hugye pusztát pedig két testvérével, II. Jánossal, és II. Gergelylyel veszi zálogba 1671-ben. Azután egy 1678-iki török levél szerint a szent-iváni föld után is fizetnek adót a töröknek;

1699-ben pedig III. István és testvére II. Jánossal és II. Gergelyvel, ugyisintén ezek gyermekeivel együtt megveszik Szécsény Mihály és társaitól ezek curialis Szent-Iván helységét.

De a legkiterjedtebb birtoklást 1693-ból egy testimoniális mutatja, a mely megerősíti Hajós IV. Jánost Izdra, Hugye, Szent-Iván, Szunyogh, Ürbő, Peszér, Adács birtokában. Ezek közül Peszéren valószínűleg a Borycsalád után birt, míg az ürbői és adácsi birtok eredete eddig ismeretlen.

Ez az 1693-iki testimoniális egyszersmind az utolsó adat, a mely a környékbeli birtokokról említést tesz. Egy ötven évvel későbbi osztzkodási irat már egyáltalán nem említi őket. Valószínű tehát, hogy ez időben kerültek más kézre. A Dömsöd melletti Szunyogh, mely hajdan falu volt, ma pusztá s a Bugyi melletti Ürbő, mely már szintén csak pusztá, történetéről semmit nem tudunk. Peszér és a Kun-Szentmiklós melletti Adács falvak még a török világ idején elpusztultak s talán akkor szorultak ki innen a Hajósok. 1702-ben még birnak Szent-Ivánon, Ürbőn és Izdrán, mert I. György eladja ezek felét Imre Jánosnak, de azután, úgy látszik, ezek is végleg elvesznek, mert elő nem fordulnak jó ideig többet az adatokban. Szent-Iván 1669-ben már gyarmati gróf Balassa Imréé, ki onnan kitérta a Hajósokat; 1699-ben megint szereznek itt a Hajósok; de a Rákóczy-kor után Beleznay kapja s ezután csak zálogban birnak benne a Hajósok 1782-ben, 1801-ben, 1808-ban Beleznay Sámuelától. S a többi helylyel valószínűleg épp így történt, részben a török elpusztította, részben elfoglalta a neoaquistika commissio, részben pedig desertáknak találtatván, elfoglaltattak, legvalószínűbb pedig, hogy a Rákóczy-kor után elvették a Hajósoktól.

Igy a XVIII. század elején a környékbeli birtokokról kiszorultak a Hajósok s ekkor ismét Dömsödon szereznek birtokot. 1747-ben gr. Koháry András IV. István és II. Györgyre átírja 30 évre azon dömsödi fundust, a melyet addig a Hajósok csak zálogoltak. Ebből látható, hogy már régebben is birtak zálogban Dömsödon, hol most 30 évre valódi földesurak lettek. Ezen inscriptionális szerződést

aztán megújítják II. László és V. István 1778-ban gróf Beleznay Miklós- és Mihálylyal, Dömsöd új uraival s ugyancsak 1801-ből egy összeírás szerint b. Podmaniczky Sándorral is. Innen aztán s talán parallel, egyéb birtok-szerzésekkkel is állandó a birtoklás Dömsödön. Épp úgy Szent-Ivánon, mely birtokok hol nagyobbak, hol kisebbek egyes Hajósok kezében. Szent-Iván zálogos birtokot VI. István szerzi meg végleg.

Láthatjuk tehát, hogy 1539 óta Dömsöd és a környékbeli falvakban birnak a Hajósok a mai napig, méltán tekinthető tehát Orbágh-Szentgyörgy után Dömsöd az ősi birtoknak.

Ezen régi birtokok mind Pestmegye mai pesti közép és alsó, és solti felső járásában, sík lapályos területen vannak.

Általában jellemzi e területet Galgóczy «Pestmegye monográfia»-jában a következő szavakkal: «Pesttől lefelé, a megye közepén végigmenő, azon széles terület, melyet egyfelől Czegléd, Paládics, a Duna felől meg Taksony, Délegyháza, Űrbő, Peszér, Tatár-Szentgyörgy, Adács, aztán Kis-Balázsnál s Kerekegyháznál a Kiskunságon át, onnan tovább Izsák, Kiskőrös, Császártöltés és Hajós határain keresztül, Szent-Istvánnál le egészen a Bácskáig húzott vonal határol, homok fensíkokkal, padokkal és halmokkal, igen sok helyen buczkákkal és szélhordta homokmezőkkel, majd lőszös, agyagos fensíkhátakkal, közbe homokos, azután szikes laposokkal, korhadványos, turfás, zsombékos, iszapréteges erekkel, kikanyargatott teknőkkel váltakozó, valóságos földhullám-mozaik».

Általán azt mondhatjuk, hogy homokos és szikes talaj, közbe zsombékos, vizes laposokkal. És e minőséghez képest nagyon különböző volt az egyes birtokok értéke. 1770-ben a Mária Terézia-féle urbárium előkészítése alkalmával is a föld minősége szerint Hajós a IV., Dömsöd az I. osztályba soroztatott. 1805-ben a megye birtokos osztályának vagyoni állapotát kimutató összeírási okmány szerint Dömsödön a jövedelem összege 12,500 frt volt. Mai árak szerint vannak holdjával 20—30 frtos rossz földek is; de a jobbféle földeknek 70—80 frt a középáruk, a községhez közelebb fekvőknek pedig 100—120 frt. A szigeti és gyümölcsöskerti földek egy árban kelnek

a szőlőkkel, melyből egy 200 négyszögöles kapaszőlő 30—60 frt. Dömsödöt egyáltalán jó minőségű földnek tartják.

A Hajósok birtokai egyes helyeken nem éppen nagy kiterjedésűek voltak, de sokfelé birtokolván, nem ritkán igen előkelő birtokosok voltak. Birtokaik leginkább szántóföldek-, rétek-, kaszálók- és legelőkből állottak, azonkívül főleg a szőlők, veteményes kertek, gyümölcsösök fordulnak elő.

Ebből, de meg a történetükből is látható, hogy a Hajósok előtt az állattenyésztés volt a fő, mert például a török földesurnak is Budán az adót szarvasmarhában rótták le, a leányoknak a hozományt állatban adták ki; azután pedig a gyümölcstermesztés és a szőlőművelés volt a főfoglalkozásuk.

Ezen régi birtokokon kívül azonban voltak még egyeseknek egyebütt is, leginkább házasság útján szerzett birtokaik is. Így a pestmegyei Pálin; továbbá Bócsán és Köncsögön a Sárközyek után, a melyek még sok ideig vanna ka Hajósok birtokában; azután Csokajon, Kőtegyánon, Álmosdon a Sillyék, illetőleg a Fényesek után, ezeket azonban hamar eladják. II. György felesége Bús Erzsébet után, vagy még anyja Mészöly Susánna után Fejérmegyében Abán birtokol, úgy hogy ágazata oda is költözik, s e mellett részben örökség, részben vétel útján a szomszéd megyék közül Győrmegyében Töltéstaván, Tolnában Duna-Szentgyörgyön is birtokol. III. László pedig Gömörben Kurincz pusztán és Czerencsényben, utódai pedig Nógrádmegyében Petőn. Végül II. Menyhért Szadán, Pestmegyében a Rudnyánszky-család után.

4. A család általános jellemzése. A Hajósok kezdetől fogva gazdaemberek voltak, kik saját földjükön laktak, azt műveltették s terméséből éltek. Gulyáik, méneseik, birkáik voltak. Saját szőlőjük borát itták, saját malmukban őröltek, saját vizeikben halásztak. Senkire rá nem szorultak, nyugodtan, kényelemben éltek, a világ folyásával nem sokat törődve.

A szó szoros értelmében, mint a magyar mondani szokta, urak voltak. Procul negotiis, békésen élvezve a falusi gazdálkodás csendes és őszinte örömeit,

Egészen a XVIII. század végéig nem tudunk Hajóst, a ki a közszolgalatban állott volna. A XVIII. század végén Hajós II. László megyei esküdt, III. László Rimaszombat város főnotáriusa. A XIX. században már többen megyei hivatalnokok, I. Menyhért a huszas években megyei esküdt, majd megyei perceptor, később főjegyző; III. József még a negyvenes években megyei jegyző, később főjegyző. 1848-ban és később ismét többen viselnek hivatalt, de azért sokan vannak közöttük, a kik a jogot elvégzik ugyan, de hivatalnokok nem lesznek. De a kik hivatalnokok lettek is, mind megmaradtak apáik foglalkozásának szereteténél. Mindnyájan gazdák ma is.

Történetük ezek szerint rövid. Életükről csak birtokszerzési vagy eladási levelek, s a nemességük bizonyításáról szóló okmányok maradtak. Egyes egyéneknek kevés szerep jutott, de, mint jó magyarok, egyike voltak azon vidé kimagyar családoknak, melyek nem egyes kiváló tényei vagy szerepei által szolgáltak a hazának, de a melyek a tulajdonképpen magyar hazát alkották.

Fő jellemvonásaik, a melyek végig vonulnak történetükön, a haza és földjeik szeretete és vallásosság, továbbá a nemesi büszkeség.

Vallási érzületüket tekintve, tősgyökeres protestánsok, Calvin hívői s mihelyt Magyarországon terjedni kezdett az új hit, a Hajósokat már is e mellett találjuk; sőt Hajós I. István alapítja meg 1558-ban Dömsödön a református egyházat. E hitben vannak a mai napig.

Nemességükre sokat adnak, büszkék és önérzetesek. Az idők folyamán minduntalan találunk folyamodványokat a megyéhez, melytől nemességük bizonyítását kérték, mert részben mint török alattvalók, részben mint hivatalt nem viselő emberek, nem voltak activ nemesek s így gyakran rá is szorulnak nemességük bizonyítására.

1676-ban II. István bizonyíttatja nemességét; majd 1689-ben a török uralom megszűntével, két fia, III. István és III. János, hogy nemesi jogaikkal élhessenek. 1764-ben IV. István és II. György unokatestvérek kéri a megyétől a nemesi biznyságlevelet, főleg örökösseikre való tekintettel. Végül 1889-ben IV. József és VII. János a maguk, valamint unokatestvéreik nevében kérnek nemesi biznyságlevelet.

Érdekes példáira akadunk az önérzetnek és a büszkeségnek, mely semmi sértést, sőt megbántást megtorlatlanul nem hagy. Így II. Istvánnál, kinek 1676-ban Nagy István azt mondta, hogy semmi nemesi privilégiuma és igaz donációja nincs és a ki aztán a megyénél keres és talál rögtön elégtételt. Azután az ujabbi időkben V. János, ki maga vesz elégtételt Sigray Istvánon, a ki állítólag házát felgyújtotta s ő maga megtorlásul szintén felgyújtja Sigray csűrjét.

Végül még házasságkötéseikre vonatkozólag akarom megjegyezni, hogy legnagyobbbrészt előkelő s gazdag családokba házasodtak, kiknek hozományai nagy részben járultak mindig a Hajósok birtokainak nagyobbitásához.

A legrégebbi időkből nem ismerjük az asszonyok neveit. A két elsőt a dömsödi ref. egyház anyakönyvéből tudjuk meg, t. i. II. János feleségének, Bory Susánnának és IV. István nejének, Mészáros Évának nevét. Azután már a családi iratokban fennmaradt adatok is kiegészítik a névsort. A dömsödi ágban látjuk aztán a Sárközy, Liszka, Sillye, Roboz, Madarassy, Rudnyánszky, Marzsó, Sziklay családokat, kik közt főleg a Madarassyakkal háromszor is találkozunk. A fehérmegyei ágban a Mészöly, Ónody, Búus, Kenessey, Sigray családokkal találkozunk, a nógrádmegyei ág pedig a Repeczky, Gellén, Gracza, Révay, Veres stb. családokba házasodott.

Mindezen családokról is, a melyek a Hajósok családfáját tovább viszik, néhány szóval még megemlékezünk a történet folyamán, a mennyire azt a rendelkezésemre álló adatok megengedték és ez alkalommal sok olyan genealógiai levelezést közölhetek, a melyek még a nyilvánosság előtt ez ideig ismeretlenek voltak.

A DÖMSÖDI HAJÓS-CSALÁD TÖRTÉNETE.

I. FEJEZET.

Eredet. A kalocsai káptalan metális levele 1488-ból.

A dömsödi Hajós-család ősrégi pestvármegyei nemes család, mely Pestvármegye Hajós nevű községéből veszi eredetét.

Ezt kétségtelenül bizonyítja a kalocsai káptalan metális levele (határeligazító levél), Orbágy-Szent-György, Kegyesfölde és Csésáp helységek közt 1488-ból, mely okmány eredetije meg van a pestmegyei levéltárban; és megerősíti a Hajós vezetéknévnek azon időtől fogva állandó használata is.

E metális levél, a mely a pestvármegyei levéltárnak is legrégibb darabja, szolgáltatja egyszersmind az első pozitív adatot is. Itt találkozunk először a Hajósokkal s innen a család genealógiáját megszakítás nélkül képesek is vagyunk levezetni; de az ez előtti időkre, már csak a következtetésekre vagyunk utalva.

Ugyanis az egykoru adatok a török világ pusztításai miatt teljesen elpusztultak. Sokat szenvedett Pestmegye levéltára, a mely pedig a legtöbb régi adatot szolgáltathatta volna, mert a török uralom alatt a megye székhelyéről kiszorulva, Fülekre ment és levéltárát is oda szállíttatta; 1682-ben pedig Füleket a törökök felgyújtották, mikor a levéltár nagy része is benn égett. Így a másik két főforrás is, a kalocsai káptalan és a budai székes káptalan levéltára teljesen elpusztult.

De megemlítésre méltó megfigyelés a Hajósok eredetének kutatásánál az, hogy a hajósok czímerében mint más vízmelléki család czímerében is a pelikán szerepel.

Igy van ez a pestmegyei Halász pusztáról eredő Halász-család czímerében, mely szintén a Pestmegye déli mocsaras vidékeiről való, mint a Hajósok s neve is a víz mellett való lakást mutatja. Ugy, hogy e két ősi hely közelsége is azt a gondolatot is kelthetné, hogy a két család egy törzsből eredne. Ez azonban csak feltevés, mert a csalóközi szintén vízmelléki eredetű Konkoly-család czímerében is meg van a pelikán. De magának a pelikán közös használatának eredetét, indító okait volna érdemes kutatni s ez talán némi világosságot deríthetne még az eredetük homályára is.

A Hajósok tulajdonképpeni története tehát a fentemlített metális levél ismertetésével kezdődhetik, a mennyiben jelenleg az előző időkre vont következtetéseinknek is leginkább ez az okmány képezi alapját. Miután ez a legnagyobb fontosságú okmányunk, mely a legtávolabbi időkkal ismertet meg, s genealógiai bevezetésünk kutatóját képezi, ezt behatóbb ismertetése előtt egész terjedelmében hiteles magyar fordításban a következőkben közöljük:

«Mi kalocsai káptalan, minden most élő és jövődöbeli keresztyéneknek, a kik ez írást olvassák, üdvöt a minden üdv forrásában. Jelen írásunk rendiben tudomására juttatjuk mindeneknek, hogy mi felséges fejedelmünk Mátyás, Isten kegyelméből Magyar és Csehország királya és Ausztria hercege, legkegyelmesebb urunknak: Szentmiklósy Benedek, Mihály néh. Hajósy István fia, Derden Máté, Lada Pál, Kakony Antal és orbághszentgyörgyi Keserő Ambrus, valamint Mihály néh. Hajós Briccus fia nemesek részére kibocsátott és hozzánk parancs alakjában intézett levelét a legnagyobb tisztelettel vetjük, a mint következik: Mátyás Isten kegyelméből Magyar és Csehország királya, és Ausztria hercege, híveinknek a kalocsai káptalannak üdvöt és kegyelmet. Mondják nekünk Szentmiklósy Benedek, Mihály néh. Hajósy István fia, Derden Máté, Lada Pál, Kakony Antal és orbághszentgyörgyi Keserő Ambrus, valamint Mihály néh. Hajós Briccus, fia nemesek személyében, hogy az ő Orbághszentgyörgy nevű birtokuknak, Csezapa birtok felől, Kegyesföldre részbirtokhan, Fehérmegye solti székében,

melyet békésen birtokolnak, — törvényes határjárásra és új határjelek felállítására fölötte nagy szüksége van, miért is hűségteknek határozottan megparancsoljuk, hogy küldjétek ki tanuságul hitelre méltó embereteket, a kinek jelenlétében egy a nevezettmegye választott és esküdt nemesei közül, az új országos törvény ereje és módja szerint mint a mi emberünk, a kit jelen levelünkkel oda rendelünk, a nevezett Orbágh-Szengyörgy birtok következőleg az említett Kegyesfölde részbirtok színhelyére, törvényesen összehíván az összes szomszédokat és határosokat, — kimenvén; járja meg azt igaz és régi határai szerint, ujakat állítván fel a régiek mellett, a hol szükségesnek látszik és bejárván és mások birtokjogaitól határ szerint elkülönítván és megkülömböztetvén, adja át a nevezett feleknek, mint a kiket jog szerint megillet, örök birtokul, hogyha t. i. ellenmondás nem történik. Ha pedig ellenmondók találkoznának, idézze meg azokat az említett felek ellenében, Szent György vértanunak most következő nyolczadára, a mi személynökünk elé, hogy adják okát ellenmondásuknak, s aztán az ily módon megejtett birtok-határjárás és megjelölt új határ leírását, a felállítandó határ futásával, valamint — ha lesznek — az ellenmondók és megidézettek, valamint a szomszédok és határosoknak, a kik a megtartandó határjárásra megjelölnék — neveivel, a mondott nyolczadra, hogy intézkedés történhessék, nevezett személynökünknek, híven írjátok meg. Kelt Budán, Quasimodo vasárnapra következő hétfőn, az Urnak ezernégyszáznolczvannyolczadik évében. Mi tehát urunk királyunk parancsának mindenben — a mint tartozunk is — engedelmeskedni kívánván, Nagykai Benedekkel, a nevezett Fehérmegye solti székének választott esküdtjével egyet közölünk, t. i. tisztelendő Dalathai Miklós mestert, hiteles tanuságu kano-nok társunkat a kérdéses határjárás megejtésére véltük kiküldendőnek. Kik is aztán onnan hozzánk visszatérve, ama tanuságunk lelkiismerete tisztaságára, nevezett Nagykai Benedek pedig, Istennek tartozó hitére és urunk királyunk és az ő szent koronája iránt megőrizendő hűségére nekünk egyhangulag jelentették, a mint következik: hogy ők a most mult Quasimodo vasárnapra következő pénteki napon a nevezett Orbágh Szentgyörgy és következőleg az emlí-

tett Kegyesfölde nevű részbirtok színhelyére annak minden szomszédait és határosait és különösen sydei Farkas Istvánt és Mihályt, s orbághi Boldor Gergelyt és Miklóst, mint határosokat, valamint Korláth Benedek, Csornay Mátyás és korlátházi Csombori Mihályt mint szomszédokat ugyanoda törvényesen összehíván s azok meg is jelenvén, kimentek, és ott nevezett Nagykai Benedek mint urunk királyunk embere említett tanuságunk jelenlétében ugyanazon napon a nevezett birtokot igazi és régi határai szerint ily renddel bejárta: hogy először elkezdé bizonyos Kegyesnek nevezett régi földhatárnál, a mely az említett Csezapa falut elválasztja és azt Csezapa birtok keleti oldalán megújította; azután pedig délnek menvén, elért egy Fiashalomnak nevezett dombhoz és ott egy másik régi Orbágh-Szentgyörgy birtokhoz tartozó, hasonlókép földhatárjelet talált, melyet ismét dél felől, Syde birtok felé eső oldalán megújított és ott az említett Kegyesfölde nevű részbirtok határait bevégezte és mások birtokjogaitól határ szerint elkülönítette és azokat a nevezett Szentmiklós Benedek, Mihály néh. Hajós István fia Derden Máté, Lada Pál, Kakony Antal és orbághszen-
györgyi Keserő Ambrus, valamint Mihály néh. Hajós Briccius fia, nemeseknek mint a kiket jog szerint illet, örök birtokul átadta, egyetlen ellenmondó sem jelentkezővén. A minek emlékeül és örök erejéül jelen levelünket, függő és hiteles pecsétünk erejével megerősítve, a nevezett Szentmiklós Benedeknek és Mihálynak néh. Hajós István fiának és a többi említett nemeseknek kiadandónak véltük. Kelt a fent leírt határjárás tizenhatod napján, az Urnak mondott esztendejében, tiszteletes és tisztelendő Balázs prépost Miklós olvasó-, Péter éneklő-, János őr-, Ambrus székesegyházi kanonokok és Tamás bodroghi főesperes, valamint a többi kanonok uraknak — kik is nevezett szentegyházunkban a királynak mindenha kötelességszerűen alázasosan szolgálnak — jelenlétében.

Tartalmát röviden összefoglalva a kalocsai káptalan tudtul adja, hogy Mátyás királytól parancsot vett, mely szerint Szentmiklós Benedek Mihály néhai Hajósi István fia, Derden Máté, Lada Pál, Kakony Antal és orbághszen-
györgyi Keserő Ambrus, valamint Mihály, néhai Hajós

Bereczk fia nemesek kérelmére Orbágh-Szentgyörgy nevű birtokuknak Csezapa birtok felől Kegyesfölde részirtokban Fehérmegye solti székében, a mennyiben a mai solti járás 1569-ig Fehérmegyéhez tartozott, törvényes határjárásra és új határjelek felállítására hitelre méltó embereket küldjön ki, s megfelelő birtokokat a nevezett feleknek, mint a kiket jog szerint megillet, örök birtokul adja át. A kalocsai káptalan ezen parancs értelmében a határjárás megejtésére kiküldötte Dalathai Miklós mestert, kanonokot Nagyкаи Benedek, Fehérmegye solti székének választott esküdtje mellé. Ezek tehát a birtokra kimenvén, annak minden szomszédját és határosait, különösen sydai Farkas Istvánt és Mihályt, orbághi Boldor Gergelyt és Miklóst, mint határosokat, valamint Korláth Benedek, Csornay Mátyás és korlátházi Csombori Mihályt, mint szomszédokat, oda összehívták. S ekkor Nagyкаи Benedek a nevezett birtokot igazi és régi határai szerint a következő rendben bejárta: Elkezdte bizonyos Kegyesnek nevezett régi földhatárnál, a mely Csésáp falut elválasztja, s e régi határt Csésáp birtok keleti oldalon megújította; azután délnek menve, elért egy Fiashalomnak nevezett dombhoz, s ott egy másik régi, Orbágh-Szentgyörgy birtokhoz tartozó hasonlókép földhatárjelet talált, a melyet ismét dél felől, Syde birtok felé eső oldalán, megújított, s ott az említett Kegyesfölde nevű részirtok határait bevégezte, mások jogaitól határ szerint elkülönítette, s a már fentt nevezett nemeseknek, ellentmondó nem jelentkezvén, örök birtokul átadta.

Ez okmány több szempontból bir különös fontossággal. És pedig, hogy Hajós mezőváros határában tűnneti fel birtokosoknak ez időben a Hajósokat, s birtokaiknak régi határait újítják meg, másrészt itt ismerkedünk meg névszerint is az első Hajósokkal.

Galgóczi «Pestmegye monographiája» című munkájában Hajós mezőváros régi történetéről vajmi keveset tud. Szerinte 1690-ben a lakatlanul elhagyottak közt iratott össze, mostani német lakosaival a XVIII. század első felében települt. Csésáp faluról sem találunk semmit a monographiában. Hanem Orbán- vagy Orbók- vagy Orbágh-Szentgyörgy szerinte régi helynév és pusztá Császártöltés

mellett, mely község Hajós mezővárostól egy mértföldnyire keletre fekszik.

Tehát e szerint is a metális levélben felsorolt Orbágh-Szentgyörgy, Kegyesföldre és Csésáp Hajós mezőváros határában vannak. Az orbághszentgyörgyi Hajós-birtok ma is Hajós község határának egy része, ugyyszintén a metális levélben felemlített határos puszták és helyek ma is Hajós község területével határosak. Ezek szerint a Hajósok, a metális levél tanúsága szerint, már a XV. század második felében kétségtelenül Hajós mezőváros határában birtokoltak.

Továbbá igen fontos körülmény, hogy a metális, levélben a felsorolt nemesek birtokainak határai, mint a birtokok «igazi és régi határai», több ízben vannak hangsúlyozva. Így Mátyás király parancsában, hogy «kimenvén járja meg azt igaz és régi határai szerint, újakat állítván fel a régiek mellett». Ugyyszintén a határeligazítás leírásában Nagyкаи Benedek a bejárást «elkezdé bizonyos Kegyesnek nevezett régi földhatárnál», később «egy másik régi Orbágh-Szentgyörgy birtokhoz tartozó földhatárjelet talált.»

Tehát a káptalan régi feledésbe ment határokat ujított meg. Ez pedig mindenestre annak a bizonyossága, hogy itt a Hajósok már régtől fogva birtokoltak. És legalább is több nemzedékrend birtokolhatott már itt, mert ily nagyobb birtok határainak elévülése csak így magyarázható meg. Továbbá a «régí» jelzőnek ismételt hangoztatása, továbbá a békés birtokolás megemlézése, a határeligazításnál ellenmondók nem jelentkezése, is mind hosszú időn át való, talán százados birtokolásra mutatnak. S mint-hogy örök birtokul birták, s ujították is meg e földeket Hajósok számára, arra enged következtetni, hogy ez a régi birtoklás itt dónátión alapul. Ezt különben határozottan megerősíti az is, hogy vezetéknevüket ez ősi birtok után használták, már a metális levélben is és használják ma is, mert a magyar nemes családok mindig nemesi birtokaik után nevezték el magukat.

E metális levélben ismerjük meg tehát névszerint is a legrégebben élt Hajósokat, a kik az eddigi kutatás alapján összeállított családfa élén állanak. Ezek: Mihály, Hajós

Bereczk fia, és Mihály, Hajósi István fia, orbághszentgyörgyi birtokosok. És itt első rangú fontossággal biren Hajósok nevének írása a latin okmányban. A mennyiben határozottan Hajósról írták magukat, tehát nemcsak documentálva van ezzel az is, hogy ők Hajós határában birtokoltak, hanem quasi előnévül is szolgál itt a Hajósi, a melylyel birtokaik neve után magukat megkülömböztették.

Ugyanis az okmány latin szövegében az érdekelt birtokosok között a Hajósok így vannak megnevezve: Michael, filius Stephani Hajósi és Michael, filius Briccii de Hajós.

Pauler Tivadar orsz. levéltári igazgató s más szakértők véleménye szerint e két egyén határozottan egy családból való, de míg az egyik magyarosan ad kifejezést annak, hogy Hajósról való, t. i. Hajósinak írja magát, addig a másik a szokásba vett latin kifejezést használja, s a «de» szócskával jelzi, hogy Hajóson bir s innen ered.

Ez tehát hármassal fontossággal bir, nemcsak megerősíti a Hajósról való ősi származást, hanem alapját szolgáltatja a Hajós név máig való használatának, s végre a hajósi előnév igaz s jogos használatát is bizonyítja, ugyanis a mikor a magyar ember birtoka után nevezte el magát, ebből fejlődött a vezetéknévnek használata a «de eadem» hozzátevésével, vagy aztán az u. n. előnévnek teljes kiírása is. Ha Briccius de Hajós magyarul akarta magát nevezni, úgy Hajós Bereczk de eadem volt a neve, vagy pedig hajósi Hajós Bereczk.

Tehát teljes joggal használhatják az utódok is előnévnek a «hajósit», melynek alapja a metális levélben minden kétséget kizárólag meg van.

Hajós Bereczk és Hajósi István közel rokonok lehetnek, mert ősi birtokaik is egymás mellett feküdtek; talán testvérek voltak, ez azonban nem bizonyos. S miután a Hajósok egy későbbi elágazásának, az u. n. fehérmegyei ágának már elveszett följegyzései, Hajós Bereczk fiával, Mihálylyal kapcsolják össze a későbbi nemzedékeket, tehát a családja élén, mint első ismert ős Hajós Bereczk orbághszentgyörgyi birtokos áll. Hajós Bereczkről egyebet nem tudunk, s miután 1488-ban már fia volt Orbágh-Szentgyörgyön a birtokos,

ebből következtethetjük, hogy ő 1450 körül élhetett, s birtokolhatott ugyanott.

Hajósi Istvánt és fiát Mihályt positiv adatok híjján a családfába be nem illeszthettük. Miért az egyes nemzedékekben a hasonló keresztnemeknek chronologiai rendben történt számozásába sem vettük már fel. Ez azonban azért sem bir jelentőséggel, mert tudtunkkal nevezett Istvánnak Mihály fián kívül maradékai nincsenek, ez az egyetlen okirat, a mely őket felemlíti, s így a család történetébe be nem folytak. Nem lehetetlen ugyan, hogy a ma is élő, s más nevet használó Hajósok éppen tőlük erednének, de azon zavaros idők hézagos történeti adatai ezen kérdésekre világosságot nem vetnek.

Végül általában nagy érdekessége e metális levélnek abban is van, hogy a vidék akkori geographiájára is világot vet; s régi, manap már kiveszett családok nevével ismeret meg. Ilyen a Dalathai, Nagykai, továbbá a birtokosok közül Lada, Derden, Kákony stb., mely neveket természetesen hasonnevű községek után vették fel. E községek ma már nincsenek, elpusztultak, de létezésüket innen megtudjuk.

Az sem lehetetlen, hogy ezek a szomszéd birtokosok atyafiságban voltak a Hajósokkal talán éppen osztályos birtokosok. Azért ezen régi családokra vonatkozó adatok kutatása sem volna talán hiábavaló a Hajósok legrégibb történetének felderítésére.

II. FEJEZET.

I. Mihály 1539 — II. István 1676.

A következő lépés már ötven évvel visz tovább. A későbbi zavaros idők felemésztették a levéltárakban őrzött okmányokat, így csak egyes nyomok maradtak a kutatásuk számára, s ezeket kell ismertetnünk, s ezeknek egymással való kapcsolatát megállapítanunk.

A Hajósok történetét felderítő második régi okmány a budai káptalan levele 1539-ből, a mely már Dömsödre, a családnak ez időtől állandó tartózkodási helyére vezet.

A budai káptalan e kiadványa eredeti pecséttel Hajós József birtokában van.

Ez okmányban azt olvassuk, hogy izdrai Kiss György a káptalan előtt megjelenvén, tudomásukra hozza, hogy nagy szorultságánál fogva Izdra pusztáját minden hozzátartozandóságaival, nevezetesen művelt és nem művelt szántóföldjeivel, mezőivel, rétjeivel, legelőivel, hegyeivel, völgyeivel, szőlőkertjeivel, s szőlőhegyeivel, vizeivel, folyóival, halastavaival, halászó vizeivel, malomházaival nemes dömsödi Hajós Mihálynak (Michael Hajós de Dömsöd), valamint örököseinek és összes utódainak hatvan arany forintért örök joggal és visszavonhatatlanul felvallja.

A hatvan arany forint 360 forintnak, vagyis 720 koronának felel meg, a mennyiben egy arany forint — a flórenczi aranyak alakjára és értékében készítve — 90 jó ezüst dénár értékű volt, s 4 arany forint egy ezüst girát tett ki, a mely 24 forinital, vagyis 48 koronával egyenértékű. Egy arany forint tehát egyenlő értékű 12 koronával.

Ez okmánynak első sorban az ad jelentőséget, hogy Hajós Mihályt mint a latin eredetiben van, «de Dömsöd» írja. Ez semmi kétséget sem hagy fenn az iránt, hogy Hajós Mihály (a családfán e néven a második), mikor Izdra pusztát vette, Dömsödon volt birtokos, mert nem «Dömsödiensis»-nek van írva, a mi csak annyit jelentene, hogy Dömsödről való, dömsödi lakos, hanem directe «de Dömsödnnek» van írva, a hogyan pedig a magyar ember csak birtoka után irta magát. Összefügg evvel különben maga a birtokvétele ténye is, mert Izdra, vagy Izra, másként Zkorenovecz major Ráczekeve mellett, tehát közel Dömsödhöz feküdt. Tehát a közeli birtokvétele, mint birtoknagyobbítás könnyen megmagyarázható.

Most tehát 50 évvel később ismét egy Hajós Mihályra találunk. Miután 1488-ban Orbágh-Szentgyörgyön, 1539-ben pedig Izdrán szerepel egy Hajós Mihály, e két dátum távolsága azt a gondolatot keltette, hogy ez két különböző egyén volna, talán apa és fiu. De mivel erre nézve nincs semmi támogató adat, helyesebb azt elfogadni, hogy ezek egy és ugyanazon személy, a mi az évszámok miatt elvégre nem lehetetlen.

De már most elénkbe tolul az a kérdés, hogy ezen

I. Mihály, mikép és miért kerül Dömsödre, otthagyva ősi birtokát, holott 1488-ban még birtokainak határait rendeztetí Orbágh-Szentgyörgyön, a mi legeszekélyebb szándékot sem árul el az ősi föld elhagyására nézve. Erre a kérdésre okmányaink között feleletet nem találunk, s így a fent jelzett két legrégebbi okmány között is a hézagot³ pontos adattal kitölteni nem tudjuk.

Hanem igenis megtaláljuk az áttelepülés magyarázatát hazai történelmünk lapjain. Ugyanis a mohácsi vész idejében, 1526 után, éppen e déli vidékeket árasztotta el a török, s valószínűleg ezek elől vonultak északra a Hajósok kényszerűségből. Így magyarázható meg, hogy Dömsödre mentek, a mely nem volt ősi földjük, sem curialis helyük. Itt talán nyugodtan megtelepedhettek, birtokokat szerezhettek, s új otthont találtak. De hogy Dömsödön is vettek-e birtokot, mint az izdraít, vagy pedig donációban kapták, az nem bizonyos, mindenesetre az a valószínű, hogy vették, mert később ugyanezen II. Mihályt erősíti meg nemességében Zápolya, a mire előbbi donáció esetén éppen nem lett volna szükség.

Most már tehát Dömsödön találjuk a Hajósokat mint birtokosokat. És pedig a «de Dömsöd» a Hajós név mellett határozottan mint praedicatum szerepel. A fenti okiratban találjuk tehát a dömsödi előnévnek először a használatát. Ugyanis a mohácsi vész utáni zavaros időkhöz a Hajósok elvesztvén Hajóson birtokukat, ez után már a «de Hajós», vagyis a «hajósi» előnév használatának reájuk nézve absolute nem volt értelme. Most már Dömsödön birtokoltak, tehát sokkal természetesebb volt Dömsödről nevezni is magukat.

Miután pedig a Hajósok ez után már állandóan Dömsödön, vagy vidékén maradtak és innen is írták magukat, a dömsödi előnév lett állandóan szokásos, úgy hogy a család is ezt tartja és használja ma már előnévenek.

Dömsöd tehát, mint a család ősi lakhelye, kiváló érdekességgel bír történetünkben, s miután Dömsöd története is a Hajósokéval ugyszólván össze van forrva, helyénvalónak tartjuk, hogy Dömsödről és történetéről, a mennyire ismeretes, pár szóval megemlékezzünk. Így a Hajósok történetének folytatása is világosabban fog megrajzolódni.

Galgóczy «Pestmegye monographiája» cz. művében a következőket írja:

«Dömsöd a legrégibb magyar helyek egyike; keletkezéséről azonban nincsenek biztos adatok, mert ámbár a török hódoltság idejétől a községnek van külön levéltári anyaga, de a keletkezés nyomai ezek között sem ismerhetők fel. Ferenczy szerint néhai Ensel Sándor pestmegyei táblabíró által kikutatott s összeszedett adatok nyomán régenten a szemközt fekvő ráczkevi szigettel együtt a királynék birtoka volt. III. András felesége a margitszigeti apáczáknak ajándékozta, később pedig a Bosnyák család birtoka lett, melyről leányágon a herczeg Koháry arról a herczeg Koháry-Coburg családra szállott, s a török világ alól is mint ilyen került ki.»

Tudjuk azonban, hogy a Hajósoknak is volt itt régebben, történetünk elején birtokuk; de innen úgy látszik hamar kiszorultak a szomszéd községekbe, de később megint birnak, Dömsödn a legutóbbi időkig, egyszersmind bérletileg is birták magukat, mint Dömsöd többi lakosai. Ugyanis azután a Beleznay, majd Podmaniczky családok lesznek Dömsöd urai.

Dömsöd azonban sohasem állott urbéri szolgálat alatt, a mi történelmi nevezetessége is. Ugyanis régebben magát földes uraitól közös erővel adott munka, pénz, gabona és hal szolgáltatással váltotta meg; később meg haszonbéres szerződése volt, s hivatkozva elődei példájára, még törvényes uton is meggátolta, hogy robotos munkára és dézsmaadásra hajtsák.

A török hódoltság idejében császári falunak volt írva, melynek ügyeit a budai diván intézte. És éppen ezen korból maradt török iratok derítik fel leginkább a Hajósok történetének is azon részét. Ezen okmányok a «Török magyarkori történelmi emlékek» című mű okmánytári részében össze is vannak szedve és kiadva, s külön huszonöt levélből álló részt képeznek csupán a dömsödi okmányok.

Ma Dömsödnek van 4000 lakosa, leginkább reformátusok, kiknek szép temploma van a községben; az anyakönyvek, melyek sok becses adatot szolgáltatnak, 1721 ben kezdődnek. Dömsöd utcái egyenetlenek és szabálytalanok

csak három utcája elég széles, s legszebb épülete a fő-
utczán a Hajósok régi lakóháza.

Felvéve ismét történetünk fonalát, foglalkozzunk
tovább I. Mihálylyal, kinek szerepléséről az izdrai pusztá
megyételén kívül is van adatunk.

Már a fentt leirt izdrai birtokvásárlás is kétségte-
lenül mutatja, hogy I. Mihály, mint birtokos, előkelő helyet
foglalt el, a mire különben utóbb, gyermekeinek birtok-
viszonyaiból is következtethetünk. Politikai álláspontja is
ismeretes, Zápolya János király híve volt, ki hű szolgál-
ataiért meg is jutalmazza.

Most a régi időkben ismét egy fontos adat említésé-
hez jutunk. Ez Zápolya János királynak 1540-ben Hajós
I. Mihály számára kiadott levele, melyben I. Mihályt hű
szolgálatiért megjutalmazandó, minden rendes és rend-
kívüli adótól felmenti. E levélnek hiteles másolata van
meg; és pedig Hajós II. István nemességének bizonyítá-
sára a megyéhez benyújtott kérelméből, melyben hivat-
kozik Zápolyának Hajós I. Mihály számára kiadott leve-
lére is. Tehát egy hiteles megyei kiadmányban át van
írva, melyet akkor felmutattak, de aztán úgy látszik elkal-
lódott.

Ez okmány tehát azért is fontos, mert az utódok
evvel bizonyítják nemességüket, miután valószínűleg a
mohácsi vész utáni időkben más okmányaik elvesztek, s
talán éppen ez a körülmény tette már szükségessé I. Mihály
számára is e megerősítő levelet.

Dömsödon azonban szintén nem voltak szerencsések
a Hajósok. Itt sem találtak nyugodalmas otthont. Csakha-
mar a letelepedés után innen is menekülni kénytelenek,
mert az 1540. nagy pusztításkor Dömsöd is feldúlott, s
így ideig lakatlan is volt. S csak 18 év után térnek megint
vissza a Hajósok Dömsödre, mikor már I. Mihály gyer-
mekei: I. István és I. László a szerepvivők.

E körülményeket közvetve tudjuk meg egy még
sokkal nagyobb jelentőségű adathból, a mely a visszatért
Hajósokra szolgálat felvilágosítást, főképp a vallási viszo-
nyokra nézve. Ez az adat a dömsödi református egyház-
nak az 1770-től 1829-ig terjedő két, feketébe kötött anya-
könyve egyikének első lapján található latin feljegyzés, a

mely magyar fordításban így szól: «Miután az 1540. évi pusztítás után az ország valamennyire helyrejött, a dömsödiek is visszatértek feldúlt községükbe, és 1558-ban megalapították a református egyházat Hajós István úr, Mészáros István, Kún Benedek, Gubatsy András, Cser Gergely, Földváry Péter».

E feljegyzés Hajós István után az «úr» szót teszi, míg a többiek után nem, ezzel jelzi, hogy az, előkelő ember, birtokos volt, míg a többi csak paraszt. Ez nagy fontosságu lépése volt I. Istvánnak, melylyel megalapította a református egyházat, s így a Hajós nevet tiszteltté tette a dömsödi egyházban.

Ez adathól ismerjük meg a Hajósok áttérésének tényét, sőt nagy buzgóságukat, mert az egyház alapítása az áldozatkészséget is bizonyosan igénybe vette, és hogy a hit első elterjedésénél már apostolai is voltak itt. Tudjuk, hogy hazánkban általán hamar terjedt el a protestáns hit, a melyet míg a katolikus egyház alkalmas tanítókban oly nagy hiányt szenvedett, a külföldi egyetemekből, főleg a wittenbergiből hazakerült, s tudományosan kiművelt hallgatók buzgó hirdetése az ország minden részében megismertetett, s a fogékony lelkekbe átültetett. Így Pest-megye területén már 1525 táján kezdte hirdetni Kálmáncsehi Márton.

És a Hajósokat ezen legelső időkben látjuk már az új hit, Calvin tanai mellett, mely korai áttérésnek a politikai pártállásukban is megtaláljuk magyarázatát. Ugyanis a magyarok majdnem mindnyájan, a kik a római király, valamint azok, a kik Zápolya János király pártjához tartoztak, egészen elpártoltak a kath. hittől, a mint 1540-ben Frangepán Ferencz kalocsai érsek már panaszolta. Hajós I. Mihályról pedig tudjuk, hogy Zápolyának volt egyik hűbb embere, tehát valószínűen már ő felvette az új hitet. Fia azután már apja szellemében járhatott el, mikor a ref. egyházat Dömsödön megalapította. Meg is maradtak azután a mai napig a Hajósok a hitben, mely hajdan az alkotmány megtartásáért vérző igaz magyarság hite volt.

I. Mihály második fiának I. Lászlónak nevét egy 1676. évről kelt nemességi folyamodványból tudjuk meg, a melyben Hajós II. István, I. Mihálytól való származását

bizonyítván, tanukkal igazolja, hogy I. Mihálynak fiai voltak : I. István és I. László.

I. László is dömsödi birtokos volt. Ezt szintén egy sokkal későbbről kelt okirathól tudjuk meg, melyből egyszersem mind vagyonossága is következtethető. Ez a Dömsöd melletti Dab község egyházi előjárója (magister ecclesiae Dabiensis) Johann P. Fabrius által 1649-ben a Czáregyháza és Dömsöd határának megállapítása végett összeírt tanuvallomások között található, hol is vecsei Halmy Dömötör gulyás és a többi tanu, többek közt azt vallja, hogy Hajós László és Csaborceza Ambrus jó barátságban éltek; miért is gulyásaik nem bántották a másiknak marháit, ha az ő rétyükre jött.

Emlékeznek azonkívül egy ma már elveszett, de a legutóbbi időig meg volt, eredeti, török levélre, mely szerint a budai basa, lovait küldte volna fedeztetni Hajós Lászlóhoz.

Ez az összes, a mit István és László testvérekről tudunk. És innen kezdve egy hosszú századon át, a Hajósok életéről már semmiféle adatunk nincs.

Ez avval magyarázható, hogy a Hajósok török alattvalók voltak. A török hódoltság korában a megye területén élő nemesi családok nem igen nyugtalankodhattak, mint magyarok nem igen szerepelhettek sem hadban, sem politikában, mint birtokosoknak pedig éppen tanácsos volt nyugton maradniok, mert az adók, a harács stb. súlyosabban nehezedhetett volna rájuk, de meg különben is az enyém, tied kérdése a török világban meglehetősen ingatlagon alapon állt.

Ilyenformán a Hajósok érdemlegeset nem művelhettek, nemesi jogaikat nem igen gyakorolhatták, annál kevésbé maradhatott tehát utánuk valami figyelemre méltó feljegyzés.

Viszont más szempontból érdemel említést a Hajósok hűséges kitartása ősi földjükön még a török elnyomás alatt is. Erdemük a Hajósoknak, hogy megmaradtak 150 éven át földjeiken, inkább mint török alattvalók is, sem hogy azt elhagyták volna. Inkább visszavonultan éltek, nemesi jogaikat sem gyakorolhatták, mint hogy elszaladtak volna, a mikor itt is kiestek volna a területhől. Minden-

esetre a legkönnyebb mód lett volna tovább állani, a mikor talán szerepelhettek volna is, de akkor Dömsödből, az eredeti magyar községből is, mint sok pestmegyei helyből lett volna idegen telep, bevándorlott népességgel, a birtok lehetett volna valami idegen katona donációja. Hanem éppen a falu szerencsés situációja, hogy veszedelem esetén a népesség a szigetre mindig biztonságba menekülhetett, és a népnek földje iránti szeretete, egy helyben tartotta őket, s éppen ezért Pestmegyének ez a része nem is vészett el teljesen a magyarságra nézve.

III. FEJEZET.

II. István és ágazata.

A fonalat II. Istvámnál találjuk ismét meg, ki 1676 április 13-án magyar nyelven folyamodványt nyújt be Pestmegyéhez nemességének elismerése végett. A mely adattal történetünket nemcsak folytathatjuk most már megszakítás nélkül, hanem éppen az adat természeténél fogva, az abban levő leszármazási bizonyítással ez újabb kort képesek vagyunk az előbbivel kapcsolatba hozni.

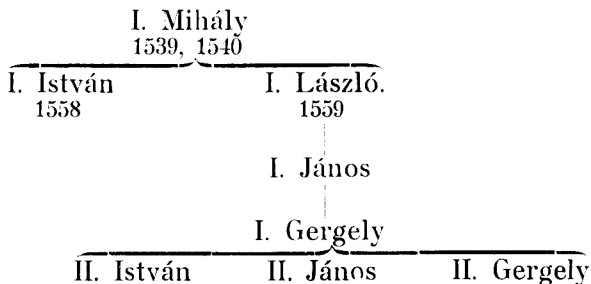
E nemességi folyamodásnak szükségessége éppen az előbb vázolt állapotokban leli magyarázatát. Mint török alattvalók, a Hajósoknak nem volt hol érvényesíteni nemesi jogaikat, az feledésbe mehetett, úgy hogy azok érvényesíthetésére később már külön folyamodni kellett. Mint maga II. István is mondja ezen folyamodványában, hogy nem volt benne a «Nemessi Személyeknek rendiben» sőt nemesi szabadságával sem élt.

Kérelmét folyamodványában a következőképpen adja elő:

... «mivel hogy énnekem bizonyos leveleim vannak, melyek még ennek előtte 100 esztendővel élő Eleimet is igaz Nemessi személyeknek lenni nyilván megmutatták és bizonyították; mivel pedig Énnekem bizonyos okokra nézve mind eddig is módom nem volt benne, hogy azon régi Eleimről reám szállott leveleimet producálhassam és magamat az igaz Nemessi személyeknek

rendiben bevétethettem volna, mostan immár azon leveleim velem együtt jelen lévén, folyamodom az Nagyságok szokott kegyelmességéhez: méltóztassék ez alázatos supplicatiómat úgy considerálni, s leveleimet oly kegyelmes szemmel tekinteni: hogy Ennek utánna az Leveleimnek vigora szerint az igaz Nemessi Személyeknek rendiben bevétessem és Nemessi szabadságommal nyilván élhessek . . . »

Az említett levelek egyike Kiss György Izra pusztájának átírásáról szól nemes Hajós Mihályra 1539-ben, ki II. István dédapja volt. A másik meg Zápolya János királynak 1540-ben Budán ugyancsak I. Mihály részére kiadott, a rendes és rendkívüli adók alóli felmentése. Az I. Mihálytól való származásról pedig néhány dömsödi lakos tesz bizonyosságot «mivel tudják és hallották, hogy Hajós Mihály fia volt László, ennek János, ennek Gergely, ennek István, János és Gergely; azaz:

és miután Mihályt és Lászlót atytyoktól hallván, névleg ismerték, Jánost és Gergelyt meg személyesen ismerték». E szerint I. Gergely még 1676 előtt elhalt, és ennek atyja I. János, kit a tanuk személyesen is ismertek, 1620 körül még élhetett.

E kérvényt a megye 1676 április havában még a füleki várban tartott ülésén tárgyalta, azt jogosnak találván, Hajós II. Istvánt nemesnek ismerte el, a mint szó szerint a határozatban van: . . . Stephanum Hayoos, heredesque ejusdem utriusque sexus universos in numerum coetum ac catalogum verorum Regni Hungariae Nobilium, ut et istorum etiam comitatum nostrorum annumeravimus et recepimus, pro vero et indubitatis

nobilitaribus praerogativis libertatibus ac immunitatibus insignito nobile agnoscere et reputari cupientes . . . Az eredeti hiteles kiadmány Hajós József birtokában van.

Ebből tehát egyszersmind megtudtuk II. István apjának s nagyapjának nevét, kik mint török alattvalók nemesi jogaikkal nem éltek s II. István is nemességének bizonyítására szorult.

II. István nemességére sokat ad, mire egy érdekes eset vet világot, a mi egyszersmind mutatja, hogy a becsületsértésnek milyen különös neme volt akkor divatos. Ugyanis Nagy István hugyái lakos őt 1676-ban Füleken «törökösnek lenni» mondotta, s később két atyafiával: János- és Gergelylyel (testvéreivel) együtt így gyalázta: «Ezeknek semmi nemesi privilégiumuk és igaz donációjuk nincs.» Ezt Pest vármegye magyar nyelvű tanubizonyság leveléből tudjuk meg, melyet Hajós István számára ennek saját kivánságára állított ki, s melyben egyszersmind meg van írva, hogy Hajós II. István a vádat «telyességgel s egy áttalában semmivé tette, eltörölte és meg öldökölte annyira, hogy soha meg nem újíthatatnának.» Nagy István pedig a felpöröst «megkövette, ő általa megsértetett betsületit helyre állotta és tulajdon maga szája nyelve vallásával megvallotta, hogy hamissan, méltatlanul mondotta fetsegte ki azokat a bosszúságos szokat, ez okáért hazudott». E testimoniálist 1677. jun. 15-én celebrálták. Ez okmány eredetije is meg van Hajós Józsefnél.

II. István dömsödi birtokos, kinek gulyái, nyájai, bárányai, lovai voltak, minderről a számos török levélből értesülünk, a melyekben II. István, mint török alattvaló szerepel, dömsödi birtokos, ki a különféle adót, tizedet, harminczadot stb. fizeti, s erről nyugtákat kap. Ezen török, levelek a «Török-magyarkori okmánytár»-ban vannak magyar nyelven közzé téve, s ezekből Hajós II. Istvánra a következők vonatkoznak:

Egyik így szól: Hajós István, Mónár István, s Konya Pál juhászai, Bori Mihálytól egy csikót loptak, bűnük díja felvételvé, e pecsétes tezkere (bizonyítvány, kötelezvény) kapták. Haszán, kevi zabdi basi 1663—64. — Majd: Hajós István dömsödi lakos 45 bárányából járó tized váltóságát megfizetvén — hogy azt tőle másodizben senki ne köve-

telje — ezen tezerékét kapta. 1672. máj. 25. Szalih, kevi szubasa (a szpáhik altisztje, leginkább profósza a keresztény alattvalókkal szemben is). — Egy másikban: Hajós István dömsödi lakos 11 kocsis lóból kettőt visszavitt. A fent megnevezett alattvaló a budai hidon átvitt 11 kocsis lóból 9-et eladván, a harminczadot Pesten megfizette, s arról e tezerékét kapta. 1673. máj. 5. Muszli efendi (a polgári tiszt czíme ez), budai defterdár (könyvivő). — Egy másikban: Varga Miklós szamárdi lakos és Hajós István dömsödi lakos 1673. okt. 6-án 240 db. marhától a szokott harminczadot visszamenet Pesten megfizették, s arról e tezerékét kapták. Muszli budai defterdár. — Hasonlóan Hajós nevű dömsödi lakos — ugyancsak II. István — 1675. aug. 11-én 202 db. marhától, 1675. szept. 1-én 294 db. marhától, 1675. decz. 18-án 2 kocsis lótól, 84 db. ökörtől megfizetvén a harminczadot, tezerékét kap. Voltak dunai malmai, melyek Dzülfikár budai defterdártól 1668. ápr. 2-án kiadott tezerékében vannak említve, mely szerint: Dömsöd császári falubeli alattvalók közül Jászfi István, Vedres István és Hajós István dunai malmaikat — ugyancsak dömsödi lakos: Faragó Tamás malma fölé helyezvén ez utóbbi — károsodása miatt pört kezdett.

De nemcsak Dömsödon birtokolt II. István, hanem Szunyogh, Hugyé, Bankház, Szent-Iván nevű pusztákon is bérelt. Ugyancsak a «Török-magyarokori okmánytár»-ból: A megvetett Ibrahim vaiz által 1671-ben kiadott tezerékben az van, hogy «Ziametül birt (nagyobb jövedelmű hódított föld, melyet zsold helyett a szpáhik — hűbéres lovasság — kapott), s bérbe adott Szúnyog nevű pusztánk 1671. évi bérét hiány nélkül felvettük Hajós nevű dömsödi alattvalótól.» — Majd meg Oszmán, gjönüllü aga (önkéntes katonai, vagy udvari tiszt czíme) 1671. év szt. György napján, mivel «Szúnyog nevű pusztánk fűvét, szénáját f. év 1671. sz. György naptól jövő sz. György napig dömsödi Hajós Istvánnak adtuk el 25 ezüst tallérért, hogy őt annak birtokában senki ne háborgassa» kiadja e tezerékét. Hasonlóan 1672-ben, 1673-ban (24 ezüst tallérért) szt. György naptól szt. György napig bérbe vette, s árának lefizetéséről tezerékét kap. Szunyoghot mindig 3 zaimtól (oly hűbéres, közszpáhi, kinek 20,000 oszporánál több jöve-

delme van) vették bérbe: Haszán-, Huszejn- és Mehmed-től, tehát mindenestre nagy birtok volt. E bérletekről szóló eredeti török levelek meg voltak a család birtokában, azonban kölcsönadás folytán elkerültek, s jelenleg a halasi levéltárban vannak. S innen kerültek a török-magyarkori okmánytárba.

Hogy Bankházon többekkel bérelt, arról két tezkere szól. Egyiket Huszejn, budei mirálaj (csapatparancsnok) 1672. okt.-ben adja ki «a dömsödieknek» szt. György naptól szt. György napig 25 ezüst tallérért; a másikat ugyanaz adja ki 1677. febr. 10-én már megnevezve: Hajós István, Vedres István, s Halász János nevű dömsödi alattvalóknak, u. a. feltételek mellett.

Végül a szepesi főbíró és eskütt társai bizonyítják 1671-ben, hogy Erdélyi Pál és Molnár Máté özvegye Komáromy Kata a Solt vármegyében lévő Hugyé pusztában levő minden részüket a szintén Solt vármegyében, Dömsödön lakó Hajós István, János és Gergelynek 13 tallérért elzálogosítják. Itt tehát a három testvér vett együtt zálogos birtokot.

Hajós István tehát igen előkelő, vagyonos ember volt, ki kiemelte a családot a már-már ráboruló feledékenységéből, s biztos adatokat hagyott hátra az utódoknak. Az adófizető nyugtákból fogalmat alkothatunk magunknak vagyoni állásáról; így egyik tezkerében 1675. aug. 11-én 294 marha, 2 kocsis ló, 84 darab ökör után fizet harminczadot; más nyugtákból megtudjuk, hogy bárányai, juhái voltak. Egyszersmind azt a megfigyelést tehetjük, hogy II. István gazdálkodásában az állattenyésztés volt a fő, mert a török földes urnak Budán leginkább állatok után fizeti az adót, s legtöbbször szarvasmarhában II. István halálának idejéről is két török tezkere szól. Egyik Huszejn aga, kevi zabti (rendőrtiszt) által 1677. szept. 29-én kiadva, mely szerint Dömsöd nevű császári falu lakói közül Hajós István nevű alattvaló meghalván, érte a kincstárt illető földpénz, t. i. 6 ezüst tallér (9 frt) lefizettetett. A másikat Ahmed, Pest várabeli molla (legfelsőbb osztálybeli bíró) adta ki 1677. okt. 8—18-ig, mely szerint: a Pesthez tartozó Dömsöd nevű faluban Hajós István, Hajós Gergely fia, meghalálozott; — apró gyermekei marad-

ván, hagyatékának elosztása megvizsgáltatott — s ne-
 hogy még egyszer osztozás, vagy halálozás ürügye alatt
 valaki követeléssel álljon elő, — arról ezen tezkere ada-
 tott ki. S mint e tezkere külső oldalán olvasható, ezt
 II. István öcsese: János váltotta ki 13 tallér váltságban.

Birtokán azután két fia osztozott, III. István és
 III. János. Egyik fiának III. Istvánnak Ahmed szpáhi (hű-
 béres lovas) által 1678-ban kiadott tezkere szerint ezek a
 szentiváni földön is birtokosok voltak, mert ebben az van
 mondván, hogy István e föld felől teljesen megszámolt,
 mert a tartozott pásztormáért — annak hizlalásával együtt
 15 kiló árpát adott Ahmed szpáhinak. U. i. az 1699-iki
 adó levél szerint Szécsey Mihály, János és Rattajecz
 István Szt.-Ivánon levő szabad nemes örökös curiális
 helységüket 60 rhénes forintért (36 forint o. é.) örökös
 áron eladják Dömsödön lakó nemes Hajós István és
 János testvéreknek, továbbá Hajós János és fiai: János-,
 György-, Péter-, Mihálynak, valamint Gergely- és fiának-,
 Gergelynek; így I. Gergely unokáival ismerkedtünk meg:

I. Gergely † 1675 előtt						
II. István † 1677		II. János			II. Gergely	
III. István	III. János	IV. János	I. György	I. Péter	II. Mihály	III. Gergely

Érdekes körülmény, a mivel itt már másodszor talál-
 kozunk, hogy a testvérek, sőt unokatestvérek együtt vesz-
 nek birtokot, mint 1671-ben is II. István, II. János és II.
 Gergely Hugye pusztá zálogos birtokot, most meg már
 fiaik Szt.-Ivánon.

Ez időtájt, a 80-as évek elején, kezd már a törökök
 uralma gyöngülni. Lothringeni Károly számos ütközetben
 megverte őket, s 1686-ban Miksa bajor fejedelemmel
 együtt Budát is szept. 2-án elfoglalta. E zavarokban a
 dömsödiek sem maradhattak nyugton, sőt menekülni
 kényszerültek a dömsödi szigetre, hová az egész község
 összegyűlt. Ugyanis nevezetes, hogy Dömsöd fekvésénél
 fogva háborus időkben, főképp a török világban, többnyire
 oly helyzetben volt, hogy két úrnak, s pedig két ellenség-

ges félnek kellett szolgálnia, mind annak, a ki közel Budapesten és Budavárban uralkodott, mind annak, a ki kívül volt azon és elfoglalására törekedett. Ezen helyzeténél fogva igen gyakran nagy zavarokat volt kénytelen kiállani. És éppen e miatt hagyta el most is a lakosság a községet, s az alatta fekvő Somlyó szigetre menekült. Itt kapott egyik Hajós, gróf Rabatta generálistól 1686 aug. 11-én a Buda előtti táborból engedélyt, hogy testvéreivel, feleségével, szóval egész családjával szabadon eresztessék. De a török hatóságok is a dömsödieket mindig pártfogolták és védelmezték, mert azok a hódoltság és engedelmesség ösvényén állandóan megmaradtak.

1687 után azonban végkép megszűnik a török uralma Dömsöd fölött, mert Lothringeni Károly 1687 aug. 12-én Mohács térein a törököt fényesen megvervén, e vidékről végkép kiszorította. S miután Budavára is 1686 szept. 2-án visszafoglaltatott a török uralom alól, Pestmegye is székhelyével visszaköltözhetett a fővárosba.

És ekkor Hajós III. István és III. János — II. István fiai — 1689 július 29-én Budán tartott gyűlésén Pest vármegyének be is mutatják 1676 április 13-án a füleki várban tartott megyegyűlésen igaznak elismert és publicált, nemességükről szóló két levelet, kérve ezek alapján a gyűlést, hogy miután a török uralma megszűnt, privilégiumaik publicáltassanak a nemes vármegye előtt, hogy azokkal szabadon élhessenek. Ezt a vármegye meg is teszi (pestmegyei levéltár).

III. Istvánnak 4 gyermeke maradt, a dömsödi anyakönyvi kivonatok szerint: Kata, Bajmóczy Istvánné, Anna sz. 1722., Böti Jánosné, István sz. 1725. és István sz. 1729—32.; azonban fiai korán elhaltak, testvérének, III. Jánosnak pedig gyermekei nem voltak, így tehát II. István ágazata tudunkkal kihalt.

IV. FEJEZET.

II. Gergely és III. Gergely.

II. Gergely I. Gergelynek harmadik fia volt.

II. Gergely neve csak testvéreivel István és Jánossal együttesen említve fordul elő a birtok vásárlásokkor, mely-

ből megtudjuk, hogy Hugyén és Szent-Ivánon is birtokos volt.

Annál nagyobb szerep jutott fiának, III. Gergelynek, ki Rákóczynek volt hű embere és vitéz katonája, és evvel emlékezetes szerepet játszott a Hajósok történetében.

A körülmények ugyanis igen kínálkozóak voltak, hogy felesküdjék Rákóczy zászlajára, s egy olyan büszke, hazáját szerető fajnál — mint a Hajósok — természetes is volt, hogy megtette.

II. Rákóczy Ferencz 1703 tavaszán tüzte ki a felkelés zászlaját. Számos felhívást intéz Pestmegye területén is a néphez és maga is többször megfordul ott; így 1704 áprilisban Nagy-Kátán van és innen Dömsödre megy, hol felhívást bocsát szét, fegyverre szólítván mindenkit, kiből hazaszeretet van. S a dömsödi nép követte is őt nagy lelkesedéssel.

III. Gergely ekkor már katonája volt. A mint megtudjuk ezt Szalay László «Magyarország története» című munkájának 6. kötete 125. lapján található ezen néhány sorból:

«1704 január 14-én a dunántúli megyékből annyi gyalog és lovas hadak tódultak Pápára Károlyihoz. Közülük Esztergom felé Hajós Gergely dandára indíttatott.»

Többet e munkában nem találunk, a mi vonatkozással lenne Hajós III. Gergely szereplésére. Talán Károlyi Sándor generális önéletírásában Hajós Gergely katonai működésére nézve is lesz néhány ismertető megjegyzés. E művet azonban nem volt alkalmam áttekinteni.

Hanem Thaly Kálmán kuruczvilági történetíró irt egy érdekes levelet Hajós IV. Józsefhez, direct ennek felszólítására, s a levélben írja, hogy Hajós Gergely neve itt-ott a hadi rendeletekben előfordul, s hogy Hajós Gergely a Cseplész János, előbb Jánosi János ezredessége alatt álló kiskunsági huszárezredben vitézkedett s ott alezredesi rangig vitte. Irja továbbá, hogy kiválóbb katonai szerepe nem volt; leginkább a Duna-Tisza közén működött a bácskai és szegedi rácok ellen. Szegedről akkor ugyanis a Rákóczyhoz állt magyarság mindenestől Szolnokra települt át, s csak a szatmári béke megkötése után tért vissza.

De hogy Hajós III. Gergely katonai szereplésére mégis némi kis világot vessünk, nézzük fent említett ellenfeleinek képét, a mint azt Hornyik János «Kecskemét város története» című munkájában olvassuk; azt írja, hogy a bácskai ráczok — kik 1690-ben telepítették meg — folyton fegyverben állottak a török háborúk alatt is, egy részük rendes katonai szolgálatot viselt, más részük katonának született és azzá neveltetett; s ezek «a kuruczok ellen oly elkeseredéssel vívtak, mikép azok közül senki-nek sem kegyelmeztek, s a németekért vagyonukat és vérüket áldozni készeknek nyilatkoztak.»

Habár III. Gergely katonai tényeiről nincs is határozott adatunk, legfőbb ellenfeleinek eme jellemzése mégis mutatja, hogy nekik is vitéz és önfeláldozó szerepet kellett játszaniok.

Egyébiránt az ezen korrall foglalkozó történeti művek, a melyek napról-napra szaporodva, mindjobban megvilágítják az egyes szereplőket, talán szolgáltathatnak még majd adatokat III. Gergely életéhez és működéséhez. Mindenesetre érdekes kutatni, mert ez ideig ez az egyetlen Hajós, a ki katonáskodott, méltó tehát az érdeklődésre.

A Rákóczy-korral foglalkozó ilyen történeti művek eddigelé: a kőrösi és halasi krónikák (nyomtatásban megjelent), továbbá egyes érdekelt vidékek, városok monografiái, mint Nagy-Kőrös monografiája; talán még Pest-megye kurucz-világi jegyzőkönyvei és aktái is.

Magam átolvastam néhány művet. Így Hornyik «Kecskemét város története», Gyárfás «A Jászkúnok története» és Szabó-Szilágyi Sándor «Nagy-Kőrösi krónika 1856.» című műveket, de ezekben a fent említett részleteken kívül egyebet nem találtam.

III. Gergely családi életéről sincs adatunk. Annyit tudunk a többi Hajós történetéből, hogy atyja, II. Gergely Dömsödnön lakott, s birt Hugye pusztán 1671-ben két testvérével, 1699-ben pedig II. Gergely és III. Gergely együttesen a többi atyafiakkal vesznek birtokot Szent-Ivánon. Tehát az ősi helyen birt III. Gergely is, a mi a Rákóczykor lezajlása után tőle minden valószínűség szerint el is vététt. A dömsödi ref. egyház anyakönyve szerint meg-

halt 1729-ben. Ágazatának további folytatásáról mit sem tudunk.

Meg akarom itt még jegyezni, hogy Thaly Kálmán a fent érintett levelében még azt is írja, hogy azon időben létezett egy Hajós György is, a Cseplész János veje, a ki göbölőkkel speculált, s a kinek 1709-ben Bottyán tábornokkal valami baja volt (miről l. Archivum Rákóczipanum IX. kötet 745. lapot). Thaly ezen Hajós Györgyöt III. Gergely fiának gondolja, lehet azonban, hogy az egyike a családfán is kitüntetett Hajós Györgynek.

V. FEJEZET.

II. János, IV. János, IV. István és I. György.

II. János, I. Gergely második fia, Dömsödön lakott, de birt Hugyén 1671-ben és Szent-Ivánon is 1699-ben, mint az előbb tárgyalt okmányokban láttuk. Hogy Dömsödön lakott, azt egy nyugta is bizonyítja, melyet 1674 febr. 19-én «Fülek várában lakozó Búzás István állít ki 2 forint 40 pénzről» folyópénzül, a melyet «az böcsületes Dömsödön lakozó Hajós János urától» vett fel.

II. Jánosnak szintén nagy gazdasága volt, mint testvéreinek; erre nézve ugyancsak a Török-magyarokori okmánytárban olvassuk többek közt, hogy: Hajós János dömsödi alattvaló, 160 darab marhától, melyet Balog János vett meg Csapó János sógora számára, a kincstárt illető harminczadot Pesten megfizetvén — átbocsáttatott. 1679 jun. 3. Muszlih, budai defterdár.

II. János egy tanuvallomás szerint 1754-ből «idős, szakállas ember volt, ki a kurucz-világ elején meghalt». Egyéb adatokat a dömsödi ref. egyház anyakönyve szolgáltat, a mely szerint II. János 1705-ben halt meg. És felesége volt Bory Susannna, ki élt 1643-tól 1723-ig.

Bory Susanna valószínűleg a hontmegyei bori és horfői Bory-család egy Pestmegyébe szakadt ágának sarjadéka. A családi iratok között van egy levél, melyben Bugyi Borbála, Harnyőr Tamásné Visolyban 1636-ban a pestvármegyei Peszér nevű faluban levő jószágát összes

hozzátartozandóságaival együtt a Keviben (a mai Ráczkeve) lakó nemes Bory Mihálynak és két ágon levő maradékainak 50 magyar forintban (25 frt. o. é.) zálogba adta. És meglehet, hogy ezen Mihály leánya Bory Susanna.

II. János gyermekei voltak: IV. János, ki élt 1675—1720.; Ilona, Mészáros Jánosné, ki meghalt 1755.; Kata, Beretvás Istvánné; I. György, ki meghalt 1734., I. Péter és II. Mihály.

1693-ban egy testimoniális már ifj. Hajós Jánost (IV. János) megerősíti Izdra, Hugye, Szt.-Iván, Szúnyog, Ürbő, Peszér, Adács birtokában. Egy 1702-ből származott nyugta szerint pedig Imre János megveszi nemes Hajós I. Györgytől fél Szent-Iván, fél Ürbő és fél Izdra puszlákat összesen 84 rhénes forintért és 97·5 dénárért. Ezeknek az utódoknak is kiterjedt birtokaik voltak tehát, sőt itt látjuk a legkiterjedtebb birtoklást. Az 1733 nov. 19-iki tisztujítás alkalmával történt összeírás szerint birtokos volt Pestmegyében Hajós I. György (Galgóczy: Pestmegye monografiája).

1747-ben már fiaik birtokolnak Dömsödön: IV. István, illetőleg II. György. Ugyanis, mint említve volt, Dömsöd a török világból mint Koháry-birtok került ki; s ez időben gr. Koháry András, belső titkos tanácsos, tábornok, Hontmegye örökös főispánjáé volt, ki 1747-ben a következő inscriptionális (átíratási) levelet adta ki, hogy: . . . Dömsöd örökös helységében lakó Hajós István (IV.) és György (II.) nemeseknek ugyan, de colonialis funduson (telep-féle) lakóknak, a mellettük szóló Nagy fő személyekre való tekintettel a fundust mindennemű hozzátartozandóságaival együtt felszabadítván, 30 évre átírja 3000 rhénes forintért, minden forintot 20—20 garasával számítván. Tehát ebből tudjuk meg, hogy míg eddig a Hajósok csak a használatát élvezték Dömsödön ezen területnek, s a beruházás volt sajátjuk, valóságos birtokosok lettek itt most a haszonbéres szerződésnél fogva 30 évre. Ez az első birtokszerzési adat megint Dömsödön, egyszersmind látjuk, hogy már régebben zálogolnak ott. Kezdetől fogva Dömsödön laktak ugyan adataink szerint, de birtokaik a szomszéd községekben voltak; valószínűleg régi dömsödi birtokukat a török kiverése utáni zavaros

időkben elvesztvén. Lehet azonban, hogy a zálogos birtok mellett valódi birtokaik is voltak Dömsödön ez időben megint, bár erről kifejezett adat nincs, de a családi tradíció ezt így tartja.

Maradt még 1742-ből egy nyugta, Kászonyi József, pestmegyei szolgabíró által kiállítva, mely szerint Hajós IV. István 125 rhénes forintot «az személyes katonáknak kiállítására» lefizetett. IV. István 1701-től 1775-ig élt. Felesége volt Mészáros Éva (élt 1713—1774), a dömsödi ref. egyház anyakönyvi kivonatai szerint, mely név e vidéken még idő óta gyakran előfordul. Van is a családi iratok közt 1652-ből egy záloglevél, melyben a nyitrai megyei Ujvárbán lakó Mészáros Ilona, özv. Sárközy Jánosné, a pestmegyei Szt.-Iván pusztában lévő két udvarház helyét minden hozzá tartozó javakkal, Kun-Szent-Miklóson lakó Mészáros Miklósnak és feleségének, Nagy Susannának 100 magyar forintért 10 évre elzálogosította. Van valami címer-féle pecsétje is ez iraton. Éva bizonyosan e családból származik s tán éppen unokája a fent említett Miklósnak. Atyja Mészáros (alias Posta) János aszódi postamester, ki a Liber Regius szerint nejevel, Magyar Erzsébettel megnemesítettetett. Mészáros János az 1704-i nemesi összeírásban benne van.

Megemlíjtük itt még, hogy a családi iratok közt van gr. gyarmati Balassa Imrétől 1669-ben kiadott pecsétes levél, melyben Kún Istvánnak és társainak megengedi, hogy pestmegyei Szt.-Iván nevű pusztája határát megszállják és rajta falut építsenek, de dömsödieknek nem szabad oda menni; továbbá őket 5 évre minden tehertől, adótól fölmenti és oltalmát igéri, mit a török hatóság is megígért. Talán e levél is valami rokonsági kötelék útján került a családhoz. Annyiban mindenesetre érdekes, hogy ez időben Balassa Imre birtokában mutatja Szent-Ivánt, hol előbb a Hajósok is birtak, mert Balassa Imre desztának találva, elfoglalta azt.

A Hajósok, mint említettük, atyafiságos érzésüknél fogva, nem hogy pereskedtek volna egymás közt az osztódásoknál, hanem fel sem osztották a közös birtokot. Ezen, egy senior vezette a gazdaságot. Mint tudjuk, II. István, II. János, II. Gergely együtt vesznek és birtokol-

nak. Ugyszintén gyermekeik. Látjuk fent, hogy IV. István és II. György unokatestvérek is még együtt vesznek Dömsödön, sőt II. György kiskoru lévén, IV. István viszi a gazdaságot, mint később megtudjuk, nagyon lelkiismeretesen; s a leányokkal is békésen kiegyeznek, hogy a birtok osztatlan egy kézen maradjon.

És pedig, mikor I. György 1734-ben meghalt, hátrahagyott két leányával: Annával, özv. Szentmiklóssy Istvánnéval és Susannával 1735-ben, kiskoru II. György nevében IV. István olyformán egyezik meg, a pört kerülendő, hogy mindegyik leány 1200 rhénes frtot, 30 db. szarvasmarhát, 30 db. lovat és 80 db. juhot kapjon, oly megjegyzéssel, hogy a melyik ág kihal, annak jussa a többi atyafira szálljon:

IV. János 1675—1720		I. György. † 1734		
IV. István 1701—1775	Judit Paál Gergelyné † 1730	Anna	Susanna	II. György 1725—1789

Az egész Hajós vagyon tehát osztatlan maradt. 1750-ben azonban Pest vármegye vice szolgabirái által kiadott tanubizonyosság-levél szerint IV. István és II. György végre osztozkodnak és pedig igen atyafiságos érzülettel, ily egyezsége lépve: . . . hogy bár Györgynek anyja után lett volna követelése, mégis teljesen egyenlő osztozkodást kíván, mert István I. György halála óta nagyon becsületesen vezette a gazdaságot; felosztják a szőlőt, tekintettel arra, hogy némely rész nem oly termékeny, azután a veteményes kerteket és pedig a nagyobb darabot Istvánnak, mert György ebben is «bátyja urának engedelmességét biztosítani akarta», miért viszont István, öcscsének engedte át a veteményes kert kerítésén kívül levő tökös kertet, kender-földet; de «a káposztás kertet kétfelé intézték». A faluval szemben levő szigeti gyümölcsös kert alsó, Rácz Mihály gyümölcsösével határos részét Györgynek; felső, Mészáros István szomszédságával határos részét Istvánnak ítélték, «a fáknak minéműségét tekintván»; továbbá felosztják ezen szigettel szemben fekvő

kis szigeten fekvő birtokot, azután a szérús kerteket, füves kerteket ; elhatározzák, hogy a malmoknak jövedelmén fog-
nak osztozni ; a ménesnél a sorsra bízta a határozatot, mert
«egyik rész sem akart megveszteni» ; és ennek folytán mind-
egyiknek jutott öreg kancza és paripa 98 darab, tavalyi
csikó 19 darab, míg az 5 darab ménlő közös maradt a
ménesben ; szarvasmarhából hasonlóan osztván meg, egy-
nek jutott 136 darab. és rúgott borjú 42 darab. Az ezüst
portékát és a készpénzt pedig megfizették.

Ezen iratokban nemcsak a vagyon mennyiségére
nézve látunk érdekes adatokat, hanem annak minőségére
nézve is. Itt ismét azt tapasztaljuk, hogy az állattenyésztés
volt a Hajósok főfoglalkozása, mert nemcsak hogy
nagy mennyiségű állatról van mindig említés téve, hanem
még a leányoknak is állatban adják ki a hozományukat.

Másodsorban a szőlőművelés és a gyümölcs-tenyésztés
tűnik ki leginkább ; és ennek szeretetét aztán az utódok
is mind öröklék s ebben ma is excellálnak.

E fejezetben a Hajósok története egyénekenként nem
tárgyalható. Mert a már felhozott s ismert adatok mind
II. Jánosra, gyermekeire és unokáira, tehát egész ágazatára
vonatkoznak. A II. János-, IV. János- és IV. Istvánra
vonatkozó, valamint az előbbi fejezetben tárgyalt adatokkal
egyszersmind elmondottuk már mindazt, a mit II. János
többi fiáról is tudtunk. És pedig ez adatokból megtudtuk,
hogy II. János fiai voltak : IV. János, I. György, I. Péter és
II. Mihály, kik 1699-ben együtt birtokolnak unokatestvéreikkel
Szt.-Ivánon.

I. Györgyről még annyit tudunk az előbbi adatokból,
hogy 1734-ben halt meg, két leányt, Annát, özv. Szentmihály
Istvánnét és Susannát, továbbá egy kiskorú fiút, II. Györgyöt,
hagyva hátra. Első gyermeke Judith, úgy látszik, akkor már
nem élt. Ezen adatokat a dömsödi ref. egyház anyakönyvi
adatai teszik teljessé.

Ezek szerint I. Györgynek első felesége Mészöly
Susanna volt 1728-ban, második felesége Ónody Mária 1731-ben.

Minthogy pedig I. György utódai és talán már az ő
felesége, Mészöly Susanna, után, mely család fejezvérmegyei,
vagy pedig csak fiának, II. Györgynek felesége után,
Bíus Erzsébet után, Fejér vármegyében is birtokoltak,

sőt oda el is származtak, ágazatát fejérvármegyei ágnak nevezzük, megkülömböztetésül a Dömsödön maradt ágtól, s a direkte ez ágra vonatkozó adatainkat egy külön fejezetben ismertetjük.

Még csak II. János negyedik fiáról, II. Mihályról akarom megjegyezni, hogy a dömsödi ref. egyház anyakönyvi adatai szerint, tőle két nemzedék származott. Fia volt III. Mihály, ki meghalt 1760-ban, s kinek felesége volt Szabó Sára 1724-ben; ennek meg fia volt IV. Mihály, ki meghalt 1748-ban. Többet az ágazatról ez idő szerint nem tudunk.

VI. FEJEZET.

A fejérmegyei ág.

Mielőtt IV. János és fia IV. István ágazatát, vagyis a dömsödi ágat tovább vezetném, előbb I. György leszármazóiról ismertetem adataimat, mert a fejérmegyei ág időközben kihalt.

I. Györgynek minden adatunkat egybevetve, gyermekei voltak: Judith, Paál Gergelyné, 1730; Anna, ki meghalt 1759-ben s első férje Szentmiklóssy István, második férje 1743-tól Jóboru Sámuel; Susanna, Maár Gergelyné; II. György, ki élt 1725-től 1789 ig s kinek felesége volt a fejérmegyei Búus Erzsébet.

Az előzőkből tudjuk, hogy I. György halála után egészen 1750-ig IV. István vezette a közös gazdaságot, ki a hozományt a leányoknak előre kiadja oly megkötéssel, hogy ha valamelyik leány ága kihalna, «annak jussa a többi atyafira visszaszálljon».

Ez alapon pereskednek 1759-ben II. György és testvérei sógoruk Jóboru Sámuel ellen, ki 1743. óta Anna testvérük férje volt. Ez adatot is ezen perből ismerjük meg.

Ugyanis Jóboru Sámuelné és e házasságból származott két kis leánya meghalván, az 1735-i egyezség értelmében, öröke visszaszállt volna az atyafiakra, s ez Jóboru Sámuelt terhelte s azt a Hajósok tőle követelték. E miatt Hajós Susanna a többi atyafiakkal együtt folyamodik a

magistratushoz, hogy az «őket a törvény szerint Jóboru Sámuellel megegyeztesse.» E perben alperes, Jóboru Sámuel avval védekezett, hogy mikor megesküdött Hajós Annával, a követelt javaknak már csak kis része volt meg, s azt is elköltötte folyton betegeskedő feleségére és leányaira, sőt a magáéból is költött; másrészt pedig a ruhák és más «asszonyi ládabéli marhák», az egyezségben nem foglaltattak, tehát azokat tőle a törvény szerint nem is kívánhatják. E védekezésnek Kun-Szent Miklós helység bírása és tanácsa helyt is adott, s a felperes Hajósokat a követelésükkel elutasította.

II. György birtokának nagyságát és minőségét már ismerjük az 1750-i osztzkodásból. Előkelő birtokos volt, sőt úgy látszik az időben a legbefolyásosabb, a mire mutat gróf Koháry Jánosnak, Dömsöd tulajdonképpeni urának egy eredeti levele 1764-ben Hajós II. Györgyhez.

Koháry e levélben kérdezi Hajós Györgytől, hogy miért akarnak a dömsödiek nótáriust változtatni, egyszersmind izenteti a dömsödieknek, hogy «eljöveteléig ne próbáljanak változást tenni, ha pedig a közjó fogyatkozást szenvedne ez alatt, Somogyi Józsefet, Beleznay jó szomszédja, kasznárját vegyék be, különben ne merjenek cselekedni.» Jellemző különben a levél arra a viszonyra is, a melyben a földesúr a dömsödiekkel volt.

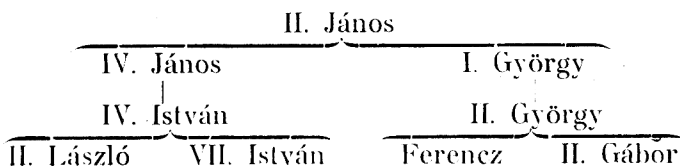
II. György birtokos volt Abán, Fejérmegyében is, valószínűleg felesége Búus Erzsébet után, mert ágazata innen kezdve birtokol ott, s ezt megerősítené egy 1775-ből kelt hivatalos intelem is, mely megemlíti, hogy Fejérmegyében birtokos volt Hajós György, Búus Imre, s többen.

II. György fejérmegyei birtokának nagyságáról nincs adatunk, de mindenestre jó módban voltak, ha tekintjük azt a listát, a mely Búus Erzsébet — előbb Vázsonyiné — kelengyéjének gazdagságát elsorolja. Ugyanis az a következőkből állt: egy vont ezüst szoknya hasonló vállal — 500 rh. forint értékben —; hosszú asszonyi mente; új igazi velencei kamuka-szoknya, széles arany csipkére vont, arany mater vállal, igen gazdag ezüst kapesokra; mindenféle, virágos, kék kamuka-szoknya, arany csipkére; drága, aranyos mater csipkés vállal és közönséges drótból való ezüst kapocsra; továbbá lángszínű fűzött selyem pruszli;

selyem, bőr, atlasz, szürke pálla-szoknya; drága konyhai ruhák; azután édes anyja után egy füzér-gyöngy; metszett gránáttal összetűzött, szép néhány sor gyöngy; anyjának drágaköves boglárókból álló násfája; igen apró fehér igazgyöngyök apró gyémántokkal összefűzve; egy 40 frtot érő aranygyűrű; továbbá drága ágyi- és asztali ruhák; sok drága aranyos és ezüstös keszkenők; sok virágos és másféle patyolatokból készült fél üngők; drága szebnél szebb kötények, aranyos és ezüstös keztyűk, czipellők, pantoflik, strimflik stb. circa 1684 rhénes forint értékben.

Lehet, hogy II. György birtokairól, úgyszintén ágazatáról is, még bővebb adatok is szerezhetők a Hajós Sussanna, Halász Andrásné után a Halászkóttól nem rég a Hajósokra származott nagyobb iratesonóból, de ezt mostanig nem volt alkalmam áttanulmányozhatni.

Búus Erzsébet, kitől a fehérmegyei birtok ered, 1763-ban meghalt, miért 1764-ben a Dömsödön és Pálin (ez is Pestmegyében van) birtokos IV. István és II. György örökösöikre való tekintettel és főleg, mert György fehérmegyei birtokának átvételekor nemességének bizonyítására felhivatott, avval a kérelemmel fordulnak Pest vármegyéhez, hogy az nemességüket bizonyítsa. S miután az 1754-iki nemesi összeírásban benn foglaltatnak, mert nagyatyjuk II. János az 1676. évi füleki gyűlés (l. fent) határozatánál fogva nemesnek és birtokosoknak ismertetett el, a megyegyűlés őket is fiaikkal együtt nemeseknek és birtokosoknak bizonyítja, miután a dömsödi bíró Mészáros István s az esküdtek bizonyoságot tettek, hogy IV. István és II. György II. Jánostól származnak, bizonyítva, hogy II. János fiai: IV. János, I. György; IV. János fia: Dömsödön lakó IV. István, kinek fiai: II. László, VII. István; I. Györgynek pedig fia: Dömsödön lakó II. György, ennek fiai: Ferencz és II. Gábor:

Ezen bizonyságlevéllel Fehérmegyében akarták magukat kihirdetni, mint a bevezető sorokból is látszik. Evvel a Hajósok genealógiai táblázata megint tetemesen gazdagodott is. És érdekes, hogy minden nemesi bizonyítás a Zápolya-féle levélre megy csak vissza; korábbi adatot egy sem tud felmutatni.

Nemességét igazolván, II. György a kalocsai káptallal fehérmegyei jogait is biztosíttatja. Erre vonatkozólag két adat maradt reánk, és pedig:

1776-ban Dömsödön bizonyítja Kolmár Ferencz dömsödi praedicator, hogy Hajós György, fia Ferencz született 1749 okt. 31-én, leánya Susánna 1752 ápr. 2-án, ki is 1774 jan. 10-én dabasi Halász Andráshoz ment nőül; s bizonyítja, hogy édes anyjuk, I. György felesége 1763 febr. 2-án halt meg. Ezek hiteles adatok.

1766-ban pedig a kalocsai egyház érseki káptalanjának bizonyságlevele szerint II. György itt megjelent Búus Erzsébettől származott fiaival: Ferencz- és Gáborral, valamint leányaival, Susanna-, Erzsébet- és Judittal, hogy azok korát hivatalosan megállapítsák. A káptalan «a meny-nyire meggondolhatta és szemeivel megitélhette» Ferenczet 16, Gábort 10, Susannát 13, Erzsébetet 11, s Juditot 8 évesre becsülte. E levélben egyszersmind biztosítja a káptalan II. György fehérmegyei jogait is.

Hogy miért volt szüksége gyermekei korának is hivatalos megállapítására, biztosan nem tudjuk. Összesen különben 15 gyermeke született: Gábor 1748—49, Ferencz sz. 1749, Susanna sz. 1752, Klára sz. 1763, Erzsébet sz. 1754, Judith sz. 1758, Szüts Ferenczné, Klára sz. 1759, Julia sz. 1761; III. György sz. 1765, Julia 1773—79, Pál sz. 1775, András sz. 1777, Éva sz. 1779, Julia sz. 1781, I. Gábor sz. 1786. Az élve maradottak közül az első Ferencz neve szerepel leginkább.

1778-ban a kalocsai érseki káptalan Hajós Ferencz kértére, ennek Fehérmegyében levő jogait biztosító levelet igaznak ismeri el, melyben 1766-ban II. György gyermekeinek korát állapította meg.

1783-ban Ferencz öcsésétől, I. Gábortól bérbe veszi ennek győrmegyei, Töltéstavai kis birtokát 20 évre; ez árendát Gábor a következő évben meghosszabbítja 15

frtnyi kölcsönért, mert a «Nemes regementhez külső orszákokra (Lengyelországba) el kelliek mennie», s pénz kell neki; 1785-ben megint ugyanez okból abai csapszék-heli portióját zálogosítja el Ferencznek 20 rhénes frtban és 4 mérő rozsban 20 évre.

E levelekben fordul elő azon griffmadaras pecsét-czímer, a melyről a bevezetésben is szólottunk, s melyet ezen ágazat néhány tagja használt.

1785-ben megint Hajós Ferencz Lövey György sógorától, ennek duna-szentgyörgyi portióját 300 rhénes frtért és 5 arany laikansért (talán lázsiás) megvette, mely szerződés hitelességét 1788-ban ismét elismerték.

Van végül 1787-ből egy nyugta, Rosty Ferencz által kiállítva, mely szerint ennek öcsese, Rosty Zsófia, 100 rhénes frtot vesz kölcsön Hajós Ferencztől.

II. György gyermekei közül tehát Ferencz és I. Gábor birtokolnak Abán, a többi fiu korán elhal. Ezek viszik tovább is ezen ágazatot, a mely most már végleg átköltözik a Dunántulra s így arról most már kevesebb adatunk is van.

A «Nagy Iván» cz. folyóirat 1899. évi 1. füzetéből megtudjuk, hogy Ferencznek kenesei Kenessey Terézia volt a neje, s 1800-ban született fia Abán: Péter, kinek neje volt bátori Sigray Lidia. A többi leszármazókat már csak hallomásból állíthattuk össze.

Ferencznek két fia volt. IV. György és II. Péter; előbbinek gyermekei: Antal, Mária, Gusztáv; utóbbinak: III. Károly, I. Kálmán. I. Gábornak pedig egy fia maradt: IV. József, kikiről mindnyájáról csak annyit tudunk, hogy jó módu, előkelő birtokosok voltak a Dunántúl a legutóbbi időkig, de aztán elszegényedtek teljesen. Fiu ivadékjok több tudtokkal már nem volt. Az egész fehérmegyei ág geneológiáját tehát a következőkép állíthatjuk össze:

1. György † 1734			
1. Mészöly Susanna 1728			
2. Ónody Mária 1731			
Judith Paál Gergely 1730	Anna † 1759 1. Szentmiklóssy István	Susanna Maár Gergely	II. György 1728–1789 Bíus Erzsébet
2. Jóboru Sámuel			
Ferencz sz. 1749 Kenessey Terézia	Susanna sz. 1752 Halász András 1772	Judith sz. 1758 Szűts Ferencz	I. Gábor sz. 1756
IV. György		II. Péter sz. 1800 bátori Sigray Lidia	IV. József
Antal Mária Gusztáv		III. Károly	I. Kálmán

VII. FEJEZET.

II. László.

Térjünk vissza a tulajdonképpen főágra, IV. Istvánra és utódaira, kik továbbra is Dömsödön maradtak. Dömsödöt ekkor már a Koháry birtokos családtól a Beleznay-család veszi zálogba, s a Mária Terézia urbárium behozatalakor 1770-ben Beleznay Miklós és Mihály zálogos birtoka volt. Ekkor 167 egész urbér-telek iratott benne össze.

A Beleznayak azonban fentartották a Hajósoknak a Koháryakkal 1747-ben 30 évre kötött szerződését s így lettek urai a birtoknak. De 1778-ban, a 30 év leteltével, pert indítanak a Hajósok ellen a birtok visszavétele céljából; s az nekik vissza is ítéltetett. Ekkor IV. Istvánnak már gyermekei: III. György, II. László és V. István és Susanna, Vechelius Jánosné szerepelnek. Ugyanis III. György, II. László, V. István és Susanna, Vechelius Andrásné, apjuknak, IV. Istvánnak halálával, ennek Koháryval kötött zálogos szerződését, minden kötelezettségeivel magukra váltották. Ezért 1776-ban bíróilag is figyelmeztettetnek, hogy a szerződés értelmében az épületeknek gondját viseljék. Ez okirathból ismerjük meg IV. István négy első gyermekének nevét; volt még János (1748–49) fia és Julia (1750–72) leánya is. A fent említett testvérek 1778-ban újra zálogba veszik a birtokot.

Érdekes itt még felemlíteni, hogy a beidézett tanuk vallomásai milyen részleteket ismertetnek az érdekeltek birtokáról; u. i. szerintük volt II. Györgynek kukoriczása, szőlője, veteményes kertje, IV. István és fia II. László és V. Istvánnak, szőlős kertje, parlagon heverő földjei, káposztás kertje, épületjei, istállói. Egy tanu még megjegyzi, hogy a szigeten István és György 1761 körül vettek egy részt, más ágakból való Hajós Mihály és Jánostól, mely sziget valaha minden atyafi közt osztályos volt. Semminek sem tudják azonban a tanuk az árát vagy értékét megmondani.

A Hajósok tehát tovább birtokoltak Dömsödön. S mindkét testvérre, Lászlóra és Istvánra meglehetősen portió esett. Ezt megtudjuk egy 1804-ből kelt hiteles összeírásból, melyet akkor már a Dömsödöt ugyancsak zálogkép birtokló b. Podmaniczky Sándor kérelmére készítettek.

Ebben fel vannak sorolva, hogy II. László özvegye — mert II. László 1801-ben meghalt — a Koháry-féle inscriptiánál jognál fogva a következőket birta: a férje által emelt rezidentián ház, kertek, három részletben szántóföld, mely egyben: 42,797 □ orgia, 2960 □ öl szőlő, továbbá régebben 2 - 3 tehén; 30, néha 40 drb. juh, s 2—3 bikaborju.

De II. László sokat szerzett, illetőleg kapott, felesége Sárközy Judith által, ki az ősrégi, előkelő, bócsai Sárközy családból való volt, melyről bővebben később szólunk.

Ugyanis — mint egy későbbi pörből bővebben is látni fogjuk — a Kamarás családnak Pestmegyében fekvő nagy-bócsai és köncsögi pusztái leány ágon Sárközy Jánosra, illetőleg ennek 3 gyermekére szállottak:

Sárközy János		
János	Éva	Judith
Guthy Anna Mária	Sigray István	Hajós László

Bár II. László felesége portióját meg nem kapta, csak élvezte, mert már akkor ő régen meghalt, mikor e birtok tényleg felosztatott. Ugyanis ez a birtok, mely eredetileg Kalocsa, illetőleg Kamarás birtok volt, mint látni fogjuk, hosszas pörösködés után jutott az örökösök kezébe, s meglehet, hogy e miatt csak a pör nyertes befejezése

után történt meg a végleges osztozkodás. A Sárközy-, Sigray- és Hajós-családok részéről 1856 okt. 19.-én tartott családi gyűlés jegyzőkönyve mondja el, hogy e három ág között köz-osztályra tartozó, a Sárközy-család tulajdonát képező, nemesi zálogos pusztá birtokok Nagy-Bócsán és Köncsögön felosztattak.

A Sárközy-ág osztályrésze a n.-bócsai zálogos birtokot teljesen kimerítette, s részben Köncsögre is terjedt, a Sigray- és Hajós-ág pedig osztályrészét a peres és zálogos köncsögi birtokból kapta ki. És pedig felosztandó volt: 1. egy negyed Köncsög $2542\frac{757}{1200}$ hold valóságos kiterjedésben, 11408·224 osztályozott hold; 2. zálogos Köncsög $681\frac{16}{1200}$ h. val. kit., 481·770 oszt. hold; 3. zálogos Nagy-Bócsa $841\frac{788}{1200}$ h. val. kit., 461·006 oszt. hold. Összesen: 2351 hold. Az osztozkodás a következőkép esett meg, a mint az akkori iratokban foglalt táblázatok is mutatják:

I. A Sárközy-ág kapott $\frac{1}{3}$ részt, 783·666 holdat, s osztozott négy felé:

János Guthy Anna			
Sándor	Gedeon	Mária	Zsigmond

II. A Sigray-ág kapott $\frac{1}{3}$ részt, 738·666 holdat s osztozott öt felé:

Sigray István Sárközy Éva				
László	József	Mihály	Gellén rész	Mária Halászné

III. A Hajós-ág kapott $\frac{1}{3}$ részt 738·666 holdat, s osztozott hét felé $\frac{1}{7} = 111·952$ holddal, s mind Köncsögön.

Hajós II. László Sárközy Judith						
Susanna	Éva	Klára	Krisztina	V. János	Julia	I. József
Dallos	Báthory	Szeless	Péter		Péter	
Ádám	Gábor	József	Ferencz		István	

Susanna
Decsy Sámuel

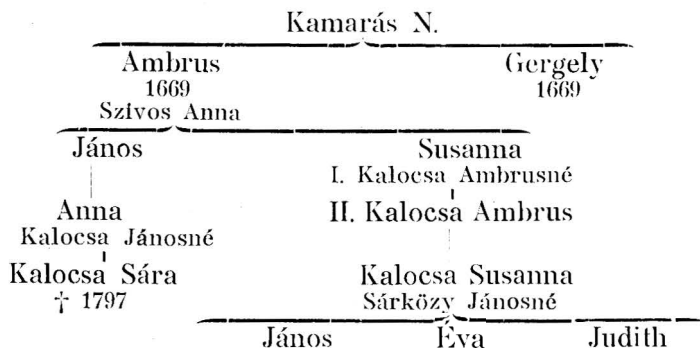
E kimutatásból látható, hogy egy-egy ág elég sokat kapott, s így II. László, annak idején a megfelelő rész haszonélvezetével igen tekintélyes jövedelmet kapott.

Teljesen kiegészítendő ezen Sárközy-birtokokra vonatkozó osztozásokat, itt említjük meg a még korábban 1850 okt. 7-én kelt osztálylevelet is, mely szerint Sárközy Judith, Hajós Lászlóné gyermekei, részint örökösei, az eddig közösen használt, rájuk eső nagy-bócsai birtokot egymás közt felosztják. Az osztálylevél szövege ez: Miután az 1849-ben kötött szerződés szerint I. József osztályrészül a kecskeméti családi lakházat és a köncsögi birtokrészül nyerte, a nagy-bócsai birtokrészről így lemondott; e szerint e birtok, mely 1600 □ ölével számított 3919 holdat és 1487 □ ölet tesz, 7 részre osztódik; s osztás tárgyát képezi még a Sárközy-, Sigray- és Hajós-ág között f. évi okt. 4-én Nagy-Bócsán kelt szerződés szerint a közös erdőből ezen ágra esendő 1200 □ ölével számított 500 holdig terjedhető erdő $\frac{1}{3}$ része. Miután a különböző tagban levő földeket egymáshoz arányosítva osztályozták, kölcsönös, barátságos értekezés után így egyeztek meg: Zsigmond és Gedeon $\frac{2}{21}$ -ed része a Zöldhalom legszélső részén hasíttassék ki, úgy hogy a kaszáló és legelőre nézve a tett osztályozás épségben maradván, mindaz, a mit a szántóföldről kapnak, 1600 □ öllel számíttassék 1 osztályozott holdba. VI. János, I. Menyhért, III. József $\frac{3}{21}$ atyai (V. János után) Hajós Béni-féle $\frac{1}{21}$ és Péter Terézia, Tegze Antalnéól örökösen vett $\frac{1}{21}$ s Péter Andrástól zálogolt $\frac{1}{21}$, összesen $\frac{5}{21}$ illetősége az előbbiek közvetlen szomszédságában, ezek mellett a Péterek összesen $\frac{2}{21}$ része, vagyis 1—1 ág itt 1600 □ ölével számított 337 hold — 800 □ öl erdőt; ezek mellett a Báthoryak $\frac{3}{21}$ része; e mellett Hajós Klára $\frac{3}{21}$ része; e mellett Dallos $\frac{3}{21}$ része; e mellett Hajós Julianna $\frac{3}{21}$ része; azután a major környékén és a pusztában lévő épületek közül számításba vett 23 öl hosszú s 3 öl széles lakóház, a 24 öl hosszú és 5 öl széles ököristálló 750 ezüst frtban, Péter István, Decsy Sámuelné, özv. Szeless Józsefné és id. Báthory Gáborné örököseinek eladatott illetőségük arányában, mely összeg a haszonbéri összeghez csatolva, fentiek külön-külön 187 frt 30 krt kötelesek fizetni pengő pénzben.

Nem jutott azonban könnyű szerrel a három Sárközy testvér a bócsai birtokhoz, hanem csak 50 évi pörösködés után. A birtok tulajdonképpen eredetére, valamint az akkori rokoni összeköttetésekre vet világot e hosszas pörösködés, melynek rövid kivonata nem lesz érdektelen.

A Zeleméri-, másként Kamarás-családból származó Ambrus és Gergely testvérek 1669-ben a pestmegyei Nagy-Bócsa és Köncsög pusztákat mindkét ágra királyi adományul nyervén, azoknak felét-felét kapta mindegyikük osztályrészül.

Ambrusnak gyermekei voltak: János és Susanna, kiket tehát a nevezett puszták $\frac{1}{4}$ része illetett, külön-külön. Kamarás Jánosnak leányától: Annától, Kalocsa Jánosnétól, szül. Kalocsa Sára, ki 1797-ben magtalanul mult ki, tehát Kamarás Susanna, Kalocsa Ambrusné utódainak oldalti öröklésük a nevezett puszták $\frac{1}{4} - \frac{1}{4}$ részében megnyílott:

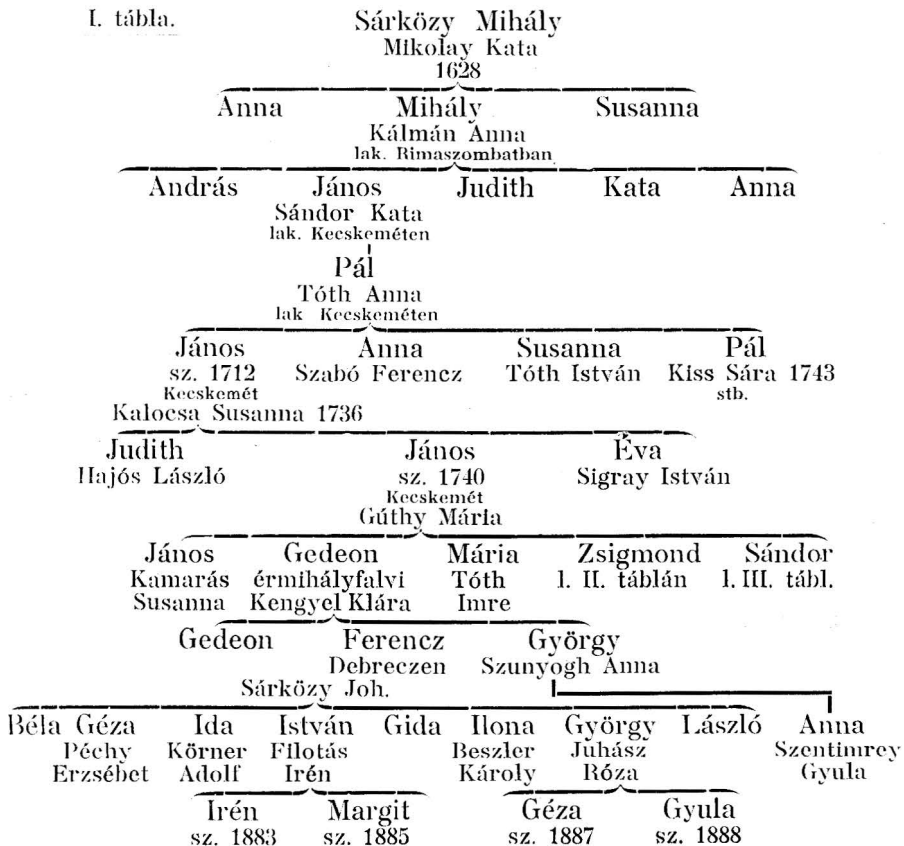

Azonban a Kamarás Gergely lineáján Szalay Sándor s néhány Bessenyei, Kalocsa Sára hagyatékát elfoglalták s azt állították, hogy Kamarás Susannának fiában: II. Kalocsa Ambrusban magvaszakadt, s a szerint Sárközy János, Éva és Judith nem ettől, hanem egy másik, 1730 körül élt Kalocsa Ambrustól származnak s a névhasználatosság kedvezményét felhasználva, a nemzetségbe be akarnak tolakodni. Azonban a Sárközy testvérek II. Kalocsa Ambrustól való törvényes származásukat egyrészt ennek nemesi bizonyítványával és azon neaquistikus pörrel, mely szerint a bócsai és köncsögi pusztáknak $\frac{1}{4} - \frac{1}{4}$ része iránt, épp azon Kalocsa Ambrus, ki az ő nagyatyjuk volt, lett a kir. Fiscus által birtokból idézve, másrészt több

rendbeli osztálylevelekkel s egyéb szerződésekkel kellőleg, s minden kétséget kizárólag igazolták, mit végül a volt hétszemélyes tábla is helyben hagyott. Ennek következtében Szalay Sándortól a bócsai rész 1802-ben exequáltatván, a Sárközy testvérek 1803-ban Kőnösög $\frac{1}{4}$ része iránt is megindították öröklési pörüket, melyet a volt hétszemélyes táblán szintén nyertesen bevégezték. A pör még egyszer megújult, mert Szalay Sándor gyermekei kegyelem mellett megújították 1851-ben az utódok ellen, de ismét elutasították.

Maga a bócsai Sárközy-család hontmegyei eredetű, hol nemességük 1628. szept. 10-én lett kihirdetve; innen szakadtak Pestmegyébe, hol szintén ki vannak hirdetve. A család által rendelkezésemre adott genealógiai táblázat, melyből a XVIII. századból csak a Hajós-családdal érintkezésbe jött ágat közlöm, itt következik:

I. tábla.

II. tábla.

Zsigmond

1774–1837

lak. Kecskeméten.

1. Darányi Julia

2. Búus Jozefa

István József	Amália Zsigmond	Hermin Gyula	Róza Kalmán	Johanna		
1802-1867	1. Guthy	† 1848	Matkovics	Mészöly sz. 1828	1. Csépesányi	
1. Kömlődön	György	Tivadar	Lajos	Pesten	Tamás	
Pázmándy	2. b. Fiáth János		Szabadhegyi	2. Blaskovics		
Antonia			Johanna	Pál		
Julia	Lidia	Zsigmond	Pálma	Tihamér	Aladár	Viktor
erczel Mór	Perczel	csicséri	sz. 1869	sz. 1870	sz. 1872	sz. 1873
tábornok	László	Orosz Ilona				
Gyula	Armand	Tivadar	Gyula			
1880-87		sz. 1883	sz. 1887			

III. tábla.

Sándor

1. Kecskeméten

Varga Klára

Pál	László	Sándor	János	Krisztina	Károly	
	Szeless		Tormássy	Szeless Zsiga	1. Beesky Emília	
	Szidónia		Mária		2. Motonyi Vilma	
zidonia	Mária	Mihály	Károly	József Imre	Imre Antonia	Sándor Emília
uraközy	Szeless				Kormos	
László	József				Gizella	
		Adorján	Gizella	Mária	Jolán	Imre Margit
		Micskey				
		Béla				

II. László a dömsödi anyakönyvek szerint élt. 1739—1801-ig. Fiatal korában Dömsödön lakott, de házassága után valószínűleg Bócsára költözött, mert Vadkerten van eltemetve. Ő az első Hajós, a ki hivatalt viselt. Ugyanis Pestmegye levéltárában peres iratokon, mint esküdt szerepel a neve Hajós Lászlónak. Az ő aláírása mellett van azon pelikános czímerpecsét (l. bevezetést) a mely, mint a Hajós család czímere, használatban van. Tizenegy gyermeke volt, kikről alább lesz szó; előbb még öccséről V. Istvánról, s ennek maradékairól emlékezünk meg.

VIII. FEJEZET.

V. István és ágazata.

IV. István II. fia: V. István, miként elődei, Dömsödön birtokolt, s itt is lakott. Szent-Ivánon is birt. zálogban, a mit fia később meg is váltott.

Erről tesz bizonytságot az 1801. záloglevél, mely szerint Beleznay Sámuel báró szentiványi pusztáját, melyet már 1782-ben zálogba adott Dömsöd községnek, ugyanazon jogokkal újra 32 évre zálogba adta, s a contractuális zálogos levélben mint dömsödi deputatus, zálogos, szerepel többek közt Hajós V. István is.

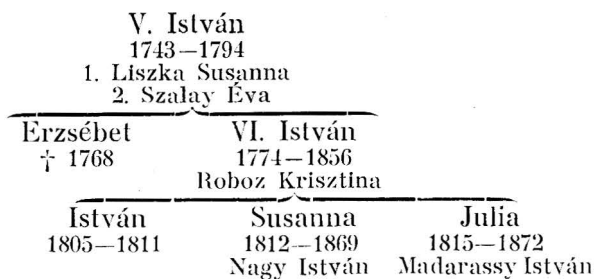
1785-ben pedig II. György dömsödi possessoriuma is az ő birtokába ment át, mit onnan tudunk, hogy e miatt nemes Liszka Susanna volt hitves társától származott gyermekei nevében ekkor kötelezvényt állított ki.

Összes dömsödi javadalmai ugyanazon 1804. hiteles összeírásból tudhatók meg, melyből hátyját megismertük. És pedig az összeírás szerint volt neki háza, voltak kertjei, 4701 □ orgia szőlője, 124,893 □ orgia szántó földje, továbbá barmai voltak, s a leírás szerint ezek közül 3 tehenet a közös legelőn legeltetett, a többit a bérelt birtokon.

1808-ban új zálogos egyezséget köt Szent-Ivánra nézve. A mennyiben gr. Beleznay Sámuel az akkori zálogos birtokosokkal: Tury Sámuel Hajós V. István-, Hajós V. János- és Sárközy Judittal, Hajós II. László özvegyével a régi egyezés fentartása mellett olyképen egyezik meg, hogy ezek neki 80,000 réhnes frtot adnak, melynek fejében a zálogidő nem 1801-től, hanem 1808-tól számítva 32 év. A zálog ára pedig 88,408 rhénes frt volt.

Életéből nem maradt fenn semmi. A dömsödi anyakönyvek szerint élt 1739-től 1801-ig. Első felesége Liszka Susanna volt, kitől két gyermeke maradt: Erzsébet († 1768) és VI. István, és kinek gyermekeiben ez ág ki is halt. Második felesége Szalay Éva volt.

VI. István is Dömsödön élt apja örökében, melyhez 1822-ben megvette V. Jánostól ennek a Tury Sámuel szomszédságabeli szőlőjét, melyért 6 rhénes frt járt árendába az uraságnak. Azonkívül I. Menyhért és III. Józseffel együtt örök áron megszerzi 1856-ban a szentiványi zálogos birtokot, a mikor a terület az övé lesz s a többiek pénzben elégittnak ki. Élt 1794-től 1856-ig. Felesége volt Roboz Krisztina, Roboz Gábor leánya, kitől három gyermeke maradt; egy korán elhalt fiú, s két leány: István (1805–1811), Susanna (1812–1869) Nagy Istvánné és Julia (1815–1872) Madarassy Istvánné.

II. László gyermekei.

II. Lászlónak, mint az ő életénél tárgyalt osztály levelek mutatják, 11 gyermeke volt, kiktől megint curiosumkép megemlíthető, hogy 34 unokája lett, a mint az a Decsyné-féle örökösök táblázatán össze van állítva (I. III József életét). gyermekei: Susanna sz. 1765, Dallos Ádámné; VI. János sz. 1766.; III. László sz. 1768.; Éva sz. 1773., Báthory Gáborné; József sz. 1777.; Klára sz. 1780, Szeless Józsefné; Krisztina sz. 1783., Péter Ferenczné; József sz. 1784.; V. János, 1770—1843.; Julianna sz. 1783., Péter Miklósné és I. József 1790—1850.

Fiai közül III. László a nógrádi ágnek, V. János az ősi helyen megmaradt Hajósoknak lőn atyja. I. Józsefnek is voltak gyermekei, de ezek kis korukban haltak el.

Vizsgáljuk sorban ezek élettörténetét.

IX. FEJEZET.

III. László és a nógrádi ág.

II. Lászlónak első fia volt III. László a ki, bár Dömsödön is örökölt, elszakadt onnan, s Gömörmegyébe költözik. Gyermekei pedig Nógrád megyébe költöznek, unokái ma is ott birtokolnak, miért III. Lászlótól az ágazatot, melynek számos tagja él ott ma is, nógrádi ágnek nevezzük.

A családi iratok között a nógrádi ágra vonatkozólag igen kevés foglaltatik. A mit az ágazatról közölhetek, Hajós IV. László petői birtokos szíves tudósításából tehetem.

Ezek szerint III. László Rimaszombatban lakott, s annak huszonkét éven át volt fő notáriusa. Ezen hivataláról 1814-ben mondott le, és «sok külföldi Uraságokkal

és Vármegye tisztviselőinek jelen-létekkel díszesített fényes gyülekezet előtt» búcsuzott a városházán. Ezt a megmaradt búcsubeszédének textusa igazolja, mely IV. László birtokában van. E beszédnek emelkedett hangja s szép nyelvezete megérdemli, hogy azt röviden ismertessük.

Igy kezdi: «Erős a szeretet, mint a Halál! Papi mondás ez; vagy talán a Papoló Székbe volna inkább helye, mint a Pólgári-Társaság Gyülekezete előtt. — De alig tsalatkozom meg, ha egész meghatározással azt állítom: Hogy ezen szent Mondás, valamint az erköltsi, úgy a Pólgári Életbe, mintegy Felséges jussal helyet szerzett magának». Itt aztán gyönyörűen fejtegeti tovább a szeretet erejét, a mely őt is huzza gyermekeihez, s a mi az oka, hogy állásától megválíik. Felemlíti aztán a város esetleges szemrehányását elmenetele miatt, a mint maga mondja: «Hiszen, minekutánna a választott Sors Tégedet, Szüleidtől s Rokonidtól meg-mezitelenítve, közinkbe hozott, nyitva találtad a mi kebeleinket, és minekelőtte próba-kőre tettük volna viszonos Szeretetedet, Szolgálatod sikerét, a mi leg-drágább kintsünket a mi Szívünket adtuk néked». Erre aztán még a gyöngülő egészséggel is védekezik.

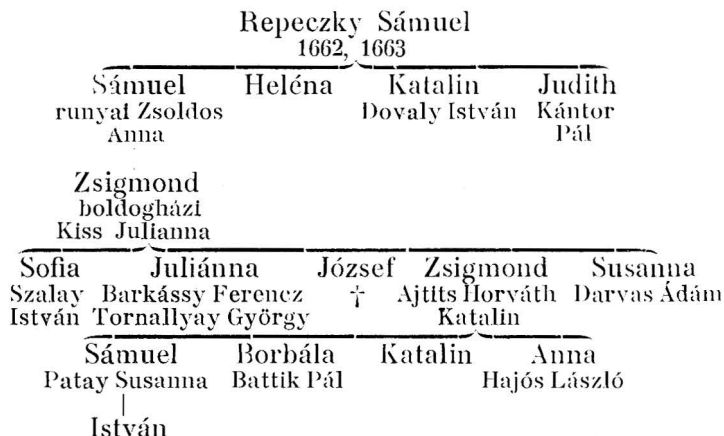
Tovább igen szép tartalmas szavakban búcsuzik a papságtól, a város tanácsától, a város népétől, s együttesen egész lakosságától. Végül hálát ad a városnak bizalmáért és szereteteért, mint mondja: «Olly adósságba vertem magamat Ti közöttetek, a melyből való ki-menekedésre sem segítő Kezeket, sem vezér-fonalat, nekem senki nem nyujthat,» és ezen szavakkal végzi búcsuját: «Ne féljete! Nem-verem én le a Port az én Lábamról, az én Könnyeimnek Gyöngyeivel kövérítem-meg a Ti Határitokat és Szélső Határitokról is Áldást lehellek vissza Ti reátok.»

III. László Gömörmegyében a Kurinez pusztát és a cserenesényi uradalom nagy részét bírta; de később e birtokokat elzálogosította. S valószínű, hogy már neki is volt birtoka Nógrádban is a Repeczky-család után, a mely nógrádmegyei eredetű. Pestmegyei birtokairól nincs sehol említés téve, de miután gyermekei itt utána örökölnek, ebből látjuk, hogy Bócsán is birt. Egyéb birtoklásról Pestmegyében nincs adatom.

III. László született 1768-ban; halálának idejét nem

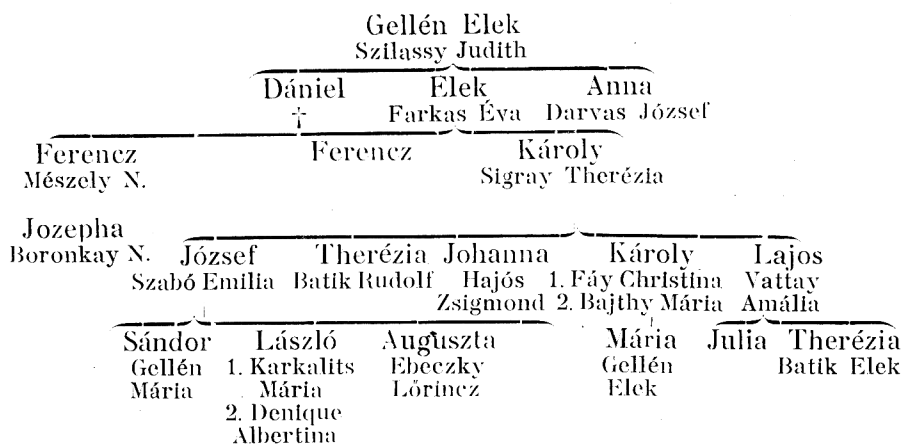
tudom. Neje volt Repeczky Anna, Repeczky Zsigmond és Ajtits Horváth Katalin leánya.

A Repeczky-családról IV. László birtokában levő genealógiai táblázat szerint a következőket közölhetem. A család nemessége 1662-ben Nógrádmegyében és 1663-ban Losonczon kihirdettetett. Ez időtől a leszármazás a következő :

III. Lászlónak három gyermeke volt: Zsigmond Benjámín és Gedeon. Hajós Zsigmond és testvére Gedeon költöztek be — IV. László szerint — Nógrádmegyébe Gömörből. Zsigmond élt 1800-tól 1879-ig. Petőn; Nógrádmegyében volt birtokos, azonkívül testvéreivel együtt atyja halála után, kikapják Bócsán Pestmegyében is az örökségüket 1200 holdban, mint a családi osztozkodási jegyzőkönyvekből látjuk; később Deesy Sámuelné után is örökölnék ugyanitt. Dömsödi birtoklásról nem tudunk semmit. Gömörmegyében atyjuk után nem igen maradt rájuk semmi, most mint IV. László mondja, az ott elzálogosított birtokok miatt volt ugyan később Zsigmond Rimaszombathan, de az elzálogosítási szerződés elévülvén, csak nagyon csekély pénzbeli összeget birt e czímen megmenteni. Zsigmond neje volt Gellén Johanna.

A Gellén-családról szintén IV. László irataiból egy töredékes, évszám nélküli családfát közölhetek :

A második fiu, Benjámin, élt 1804-től 1856-ig. Nagybőcsai birtokának egy negyedét, mint tudjuk, eladta V. Jánosnak. Benjámin Hódmező Vásárhelyre költözött, ott kereskedő volt; s ott is halt meg. Többet róla nem tudunk.

A harmadik fiu Gedeon, élt 1807-től 1891-ig, szintén Nógrádmegyébe költözik Zsigmonddal. Neje volt Gracza Teréz, kiről nincs több adatunk.

Zsigmondnak hét gyermeke volt; István, élt 1830—1834.; Mária, sz. 1833., férje losonczy Sziijártó Sámuel; Zsuzsanna, élt 1836—42.; Terézia, élt 1838—42.; Amália, élt 1843—89.; IV. László; III. Károly, élt 1846—1881., neje volt farádi Veres Janka.

Ezek közül IV. Lászlónak vannak csak utódai. IV. László született 1844-ben. Petőn, Nógrádmegyében birtokol. Neje trebosztói és bisztricskai Révay Ilona, ki született 1847-ben. A Révay-családról ez idő szerint bővebb adataim nincsenek.

IV. László földbirtokos, s mint mondják, kitünő gazda.

IV. Lászlónak három gyermeke született: Ilona, sz. 1875., Häuser Edéné; Sámuel, ki élt 1877—1894.; V. László, ki született 1880-ban.

Végül még Hajós Gedeonnak két gyermekét kell felemlitenünk, t. i. Jenő, született 1857., neje Bánik Mária, ez irnok Balassa-Gyarmaton; azután Vilma, ki született 1847-ben, Krúdy Albertné.

E nógrádi ág táblázatát a következőkben állíthatjuk össze :

III. László sz. 1768 Repeczky Anna								
Zsigmond 1800—1879 Gellén Johanna			Benjámín 1804—1856			Gedeon 1807—1891 Gratza Terézia		
István	Mária	Susanna	Terézia	Amália	IV. László	III. Károly	Jenő	Vilma
1830-34	sz. 1832	1836-42	1838-42	1843-89	sz. 1844	1846-1881	sz. 1857	sz. 1847
Síjjártó					Révay	Veres	Bánik	Krúdy
Sámuel					Ilona	Janka	Mária	Albert
			Ilona sz. 1875 Häuser Ede			Sámuel 1877—1894		
						László sz. 1880		

adnak Beleznaynak, minek fejében a zálogidő nem 1801-től, 1808-tól számítva lesz 32 év; magának a zálognak ára pedig 88,408 rh. frt.

E zálogos birtokot V. János nagyobbította később Tury Sámuel részével.

Ugyanis az 1815 május 13-ki egyezség szerint Hajós V. János, ugy is, mint felesége, Sillye Eszter, törvényes plenipotentiáriusa, Ertsey Lajossal egyezséget köt, mely szerint ez, a felesége Tury Susanna, Tury Sámuel leánya révén reá szállott szent-iványi pusztáját és Dömsödben levő házáat, az utána való szántó-, kaszálóföldekkel, szállás, szőlős és kukoriczás kertekkel, szigetekkel, melyeket Tury Sámuel vett árendába a Podmaniczkyektől, 6 évre átadja a földes urnak járó árenda lefizetésének kötelezettsége mellett; s viszont megkapja Hajós V. Jánostól felesége hozományát Biharmegyében: Csokaj helységben levő birtokát, az Álmosdi határon levő szántó és kaszáló földjeit, rétjét, halászó vizeit az utánok esendő regále beneficiumokkal együtt, a Herpály nevű birtokban levő szántó és kaszáló földjeit, továbbá azokat, melyeket Tegze János és Fényes Pál bátyja urai rátájokból a véle kötött transactió szerint neki 6 évre átadattak. Ez egyezségen V. János a pelikános címmert használta. Ez egyezség 1816-ban a Podmaniczkyek részéről is megerősítettik.

Mikor azután ez a contractus lejárt, 1822 okt. 2-án Hajós V. János és Ertsey Lajos absolutionális levelet adnak egymásnak. Ugyanez nap eladja Ertsey Lajosné, Tury Susanna Dömsöd helységben lévő házáat az utána lévő szántó- és kaszálóföldekkel, szigetekkel, szállás- és kukoriczás kertekkel, szőlővel, továbbá a szent-iványi pusztában levő 20 fertály földjét (melyet a fenti contractus szerint Hajós János már birt) 11.175 frt 30 krért váltó czedulában Hajós V. János bátyja urának, feltudva a fenti contractuson levő azon 1035 frt és 30 krt, melylyel még édes anyja tartozott.

Ez egyezségekből megismerjük dömsödi és szent-iványi birtokát. Volt azonban még más birtoka is, mint gyermekeinek osztzkodásából megtudjuk, kik is atyjuk halálával, addig osztatlan közös birtokukat maguk közt tartott árverés útján eladták és pedig:

1. Boldogult atyjok lakóházát az udvaron találtató minden épülettel, s a kertnek felerészével, fél telek földdel, szőlővel, e mellett lévő szállás kerttel és mind a két helyen levő épületekkel és Mészáros-féle veteményes kerttel, osztálylyal, szigettel, tókertekkel s minden járulékaival együtt; 2. a Tury-féle házat az udvaron fekvő épülettel együtt, az istálló háta megett fekvő veteményes kerttel, hasonnevű szálláskerttel, egy egész telek földdel, kenderfölddel, szigetek- s tókertekkel s egyéb járulékaival együtt; 3. a köncsögi Tóth örökösöktől szerzett jószágot; 4. a Bekő-kertet; 5. Máléban levő káposztás kertet; 6. a dabi szigetet; 7. Bak szőlője melletti kertet.

Mint látjuk, nincs benne anyja, Sárközy Judith után Bócsán és Köncsögön reá jutó rész, a mennyiben e birtokokat eddig az összes örökösök még közösen használták, s az osztozkodás csak 1850-ben ment végbe (mint II. Lászlónál tárgyaltuk).

Tehát megint visszakerül ez ág is Dömsödre, s csak rövid ideig tartózkodnak Bócsán. Egyébként, mikor V. János, mint fiatal házas, Dömsödre ment lakni, unokatestvére VI. István, V. Istvánnak fia már ott lakott, s így nem volt Dömsöd Hajósok nélkül. Össze is zördült a két Hajós ugyszólván az első napon, hogy egy helységben laktak és pedig csekélység miatt, mint ennek emléke fenn maradt.

S a nagy haragot, a melyből támadt egyenetlenkedés a két Hajóst egész életén át elváiasztotta egymástól, egy koesiderékra való szalma okozta.

V. János ugyanis az első napon, hogy az ágyakat elrendeztethesse, István urtól a szalmazsákokba szalmát kért kölcsön; István ur pedig a kérést megtagadta, azt izenvén vissza, hogy a kazal nincs megkezdve!

V. Jánosról jellemző vonásokat unokái beszélnek el, kik szerint egyszerű, de ritka eszes, józan ítélő tehetségű. Jó ember volt. Egyszerű ember létére is élénken érdeklődött a szépművészetek iránt, és hogy egy tehetséges fiatal festőt segíthessen, az egész családját lefestette. Gyermekei iránt rendkívül szigorú, de igazságos volt, úgy, hogy gyermekei felve tisztelték és szerették gyermek- és férfikorukban egyaránt. Erre is egy érdekes eset maradt róla fenn.

Egy gazdag termés idején V. János vigan csépelte-tett szent-iványi birtokán, gyönyörű termése volt, az árak is kitünőek voltak. Egy nap legkisebb fiát is, Józsefet, magával vitte, s délután beküldte a juhásznéhoz a pipájával, hogy kérjen bele a konyhán parazsat; azonban a fiú a szérűs kertig a parazsat a pipából elveszítette, s V. János az ebből származható veszélyt látva, az egész munkát abba hagyatta, s az összes munkásokat az üszök kikeresésére rendelte; de hiában volt minden fáradság, nem találták meg, s így belenyugodtak, hogy bizonyára kialudt. Ámde a parázs lappangott egész nap, éjjel lángot vetett és az egész évi termés porrá égett.

És V. János mikor egész évi fáradságának megsemmisítését látta, nem az óriási veszteségre, hanem a fiára gondolt, a kiről tudta, hogy a félelem végzetes tette ragadhatja; s nem is csalódott, mert mire keresni kezdtek, nem volt sehol. Lovas embereket kellett keresésére küldeni, s azok közül egy Dömsöd alatt a Dunához közel fogta el, s erővel szállította vissza. Annyira félt hát a fiú az apjától, hogy a Dunának akart menni. Az apa pedig belátta, hogy a legnagyobb hibát ő maga követte el az által, hogy a parazsat egy gyermekre bízta; s ezért nemcsak hogy meg nem büntette fiát, hanem — mint a fia maga beismerte — soha még csak a szemére sem vetette.

Végül még büszkeségére, önérzetére jegyezhetünk fel egy esetet, melyből láthatjuk, hogy sértést megtorlatlanul nem hagyott. Ugyanis a Sárközy, Sigray és Hajóscsaládok a Sárközyek nagy-bócsai birtokát örökölték, s valószínű, hogy ebből kifolyólag a Hajósok és Sárközy Éva férje Sigray István közt egyenetlenkedés támadt, mely odáig fajult, hogy az ifju Sigray Hajós László házáat állítólag felgyújtotta.

De erre Hajós V. János sem maradt adós, mert mint a Sigray Istvánnénak Hajós V. János ellen 1800 augusztus 20-án tárgyalt pörében olvassuk, V. János viszont sajátkezüleg Sigrayné bócsai házáat gyújtotta fel. Az esetet szemtanúk így beszélik el: Hajós János úr lóháton jött gulyásaival, csőszzeivel, béreseivel, kovácsaival, kik botokkal és vasvillákkal voltak felfegyverkezve; megérkezve Sigrayné alsó majorjának csőszházához, előbb is kér-

dezősködtek, hogy hol vannak azon gyújtogatók (t. i. Sigrayak), kik az ő házát meggyújtották, s mikor azt felelték, hogy eltávoztak, Hajós János megparancsolta a csőzházban lakóknak, hogy rakodjanak ki, mert ő a házat felgyújtja. Ezt meg is cselekedte egy égő szalmaesővéával, melyet a ház tetejére vetett, úgy, hogy nemcsak a ház égett hamuvá, hanem az istálló is és az akolnak is egy darab oldala. Ez érdekes perirat a pestmegyei levéltárban található, s világot vet V. János büszkeségére, hogy maga vesz magának elégtételt a szenvedett sérelemért.

V. János 1843-ban meghalt, s felesége és gyermekei fényes temetést rendeztek számára. Egy fenmaradt költségjegyzék szerint 1220 frt 14 kr. adatott ki a temetésre, mert Kecskemétről diákok jöttek, továbbá káplán, rector, harangozó, s még sokaknak jutott szerep ekkor.

Halála után özvegye, Sillye Eszter vezette a számadásokat. Egy ilyen könyvecske maradt is utána, melyre valamelyik fia azt írta kívülre: «Édes anyám pénzérőli számadás». Ebben a számadás fertályévenként van lezárva, és pedig egészen 1844 nov. 18-áig. Legkisebb a kiadás 1843 nov. 18.—feb. 18.: 53:55 frt; legnagyobb 1844 máj. 18.—aug. 18.: 373:56 frt; az illetőség azonban mindig fedezte a kiadást.

Még a Sillye-családról akarok e helyen megemlékezni. Positív adatot a családról ez ideig nem sokat tudunk. Régi nemesi család, melyből János és Ferencz 1811-ben Biharmegyétől (megyei levéltár 180. Fasc. XII.), 1837-ben meg Zsigmond és Sándor vesznek ki nemesi bizonyosságlevelet. Élt 1861-ben Sillye Gábor Hajdu kerületi főkapitány, ki a hadházi előnevet használta. Két különböző ágazat van azonban, mely más előnevet és czímet használ. Sillye Eszter ága az érmihályfalvi előnevet használta.

Bizonyos ez ágról annyi, hogy Sillye Mártonnak és mocsai Kún Katalinnak, kik Jászkiséren laktak, fia volt Sillye Miklós, ki nőül vette Biharmegyéből csokaji Fényes Magdolnát, Fényes László és szolnoki Jármay Jusztína leányát; és ezen Miklós leánya volt Sillye Eszther, Hajós V. János felesége.

XI. FEJEZET.

I. József.

I. József, II. László harmadik fia, élt 1790-től 1880-ig. Annyit tudunk róla, hogy Kecskeméten lakott, s még Köncsőgön birt.

Ugyanis az 1849 nov. 26. tartott családi gyűlés jegyzőkönyve szerint Hajós Lászlóné Sárközy Judith örökösei: id. Péter István, Hajós Klára, Zsigmond, VI. János, Gedeon, I. Menyhért, III. József, és ifj. Báthory Gábor atyafiságos őszinte hajlandóságuktól ösztönöztetve, I. Józsefnek az általa addig használt kecskeméti közös házat és a köncsögi pusztai részt használatára engedik, csak azt köelve ki, hogy ezek elidegenítésére, vagy a meglevő terheken kívül újabb terheltetésre jogot ne formáljon.

Ilyenformán nagy-bócsai birtokrészéről lemondott, a mint ezt a végleges osztozáskor 1850-ben Nagy-Bócsán számba is veszik, mely osztozásban I. József már előbb kielégítettén, részt sem vesz.

E birtokon nagyon jól gazdálkodott, úgy, hogy az gyarapodott, tehát azután több jogot is formált hozzá, a mint azt egy megmaradt s III. Józsefhez írt leveléből látjuk, melyben egyszersmind gazdálkodása, összes munkálkodása is meg van rajzolva.

Elmondja e levélben, hogy ő úgy gazdálkodott birtokán, hogy inkább a föld javuljon, semmint magának legyen nagyobb jövedelme; továbbá valami 20 hold erdőt lágy és kemény fával beültetett, meglehetősen gyümölcsös kertet és abban 70 öl szőlőlugast csinált; 50 öl, a gazdálkodáshoz szükséges épületeket emelt; két kutat csináltatott; a nádas rétet nem legeltetvén, az 5—6000 kéve nádat termőből 18—20,000 kévét termőt csinált; a dél felőli oldalán, hol semmi határa nem volt, az atyafiakkal való sok izellenség után, pénzzel, kérelemmel, de még birtokháborítási perrel is megállapította, megerősítette és 2000 öl árokkal elkerítette. Ennyi fáradság után méltányosnak tartja, hogy halála után gyermekei részére az egész birtok fele jusson, és ebbe legalább a nádaskertnek fele is essék. A házat is mindig jó állapotban tartotta, kocsiszint és tyúk-

ólat tégtaból építtetett; az épület értékére, mikor a katonatartás bekövetkezett, hátrább két szobát és egy konyhát építtetett; a régi sertésólat nagy kamrává alakította, minden hátulsó ablakot vasrostélylyal és a tűz ellen vastáblákkal biztosította; az udvarban elsőrendű vasesővű szivárványos kutat és sertésólat csináltatott. Mért is ezekből is $\frac{1}{8}$ -ad részt kíván fiának halála után; különben az egész mostani birtokhoz való jogát fentartja.

Öt gyermeke született és pedig János sz. 1885., László sz. 1857., Judit sz. 1861., Erzsébet sz. 1864. és György sz. 1864., de ezek mind korán elhaltak.

V. János gyermekei.

V. Jánosnak hét gyermeke született: Károly (1807–1808.), VI. János, I. Menyhért, Eszter (1814–1815.), I. Károly, III. József, Eszter (1823), kik közül azonban három korán elhalt. V. János gyermekei szerzik meg a dömsödi zálogos birtokot végleg.

XII. FEJEZET.

VI. János.

Élt 1808-tól 1870-ig, s mint mondják, ő hasonlított atyjához leginkább testben és lélekben.

Tanulmányait Kún-szent-Miklóson kezdte, debreczenben végezte, hol ügyvédi diplomát is szerzett. Iskoláit elvégezvén, a már idős atyjának segített a gazdálkodásban, s mint mindenütt, itt is olyan tulságos lelkiismeretességgel teljesítette a kötelességét, hogy kizárólag csak annak élt, úgy hogy összeköttetései is a hozzá illő körökben ezen elvonulás folytán lassacskán meglazultak, ő maga teljesen elszokott a társaságtól, s így bár mindig óhajtott volna, soha sem nősült meg.

Nagyon vig kedélyű, eleven eszű, élezes, de e mellett komoly gondolkodásu ember volt. Egyes, mély élethölesességről tanuskodó, axiomaszerű mondásai még máig is fenn maradtak. Matematikai képessége és tudása is ismeretesek voltak.

Hivatalt nem viselt soha. A forradalomban mint

nemzetőr-kapitány az által tünt ki, hogy Szent-Tamás alatt egyedül az ő százada állta meg a sarat.

Végül jótékonyágáról általán ismeretes volt, bár jótékonyágát mindig igyekezett elleplezni. Így megtörtént, hogy a sok gyerekű Székely rectornak 100 frt ajándékot akarván adni, öcsesét, Kálmánt azzal bizta meg, hogy hivatalosan, mint a minister elismerő adományát juttassa a község útján hozzá. S Hajós VI. János már régen meg is halt, mikor végre Székely a kegyes csalást megtudta.

S e nemes lelkű embernek a lehető legszomorubb vége lett, mint teljesen vak, s csaknem egészen süket, vizibetegségbe esett, s hónapokig kinlódva, halt meg rideg agglégényi lakásában. Végrendeletében ingatlan vagyonát: a kecskeméti házbirtok $\frac{1}{7}$ -ének $\frac{1}{3}$ -át, s a pusztaköncsögi földbirtok $\frac{2}{3}$ részéből $\frac{1}{7}$ rész $\frac{1}{3}$ -át öcséseire: II. Kálmán és II. Menyhétre hagyta.

Egy adás-vevési szerződés maradt utána 1843-ból, mikor testvéröcsese I. Károly, maguk közt tartott árverés útján eladta neki a Tury-féle házat járulékaival 5600 frtért, a dabi szigetet 425 frtért, s a Bak szőlője melletti kertet 110 frtért; ő pedig I. Károlynak a Tost örökösök-féle köncsögi rész birtokot 13,250 frtért, néhai édes anyja lakó házat járulékaival együtt 7600 frtért, az u. n. Bekő-kertet 1200 frtért, s a Máléban levő kertet 180 frtért eladta.

XIII. FEJEZET.

I. Menyhért.

I. Menyhért korának egyik legszebb férfia volt. Eleven észszel, megnyerő, kellemes modorral és férfi szépséggel megáldva a társaságok kedvence volt; s előnyös tulajdonságait csak fokozta az, hogy saját szépségéről sohasem vett tudomást.

1811-ben született Dömsödn. Tanulmányait Kun-Szent-Miklóson kezdette meg, majd a német szó végett Budán töltött pár évet, azután Debreczenben végezte iskoláit. Jogot is ott végzett, de ügyvédi vizsgát nem tett.

Mint Pestmegye esküdtje kezdette meg a hivatalos

pályát a 20-as években. Ekkor Segesváry István mellé osztották be Vadkertre, a hol az öreg Lukácsnak óriási kiterjedésű gazdasága és egy nagy kastélya lévén, ez a kastély formális vendégfogadó volt annyira, hogy az egész főszolgabírói hivatal is benne kapott nemcsak szállást, hanem lovastól, kutyástól teljes ellátást is; maga az öreg Lukács igen egyszerű erkölcsű és életmódu ember volt, a ki a kastély udvarán egy kis alházban huzta meg magát, s a kastélyt egészen a vendégeinek engedte át.

Az öreg Lukács jó indulatát csakhamar megszerezte Menyhért. Ugyanis itt Vadkerten lévén nagyatyja, II. László eltemetve, s a sírt igen elhanyagolt állapotban találva, azt rendbehozatta és ezzel az öreg Lukácsot annyira megnyerte, hogy a kegyeletos tett jutalmául egy eredeti, directe Arábiából hozatott, telivér arabs kanczával ajándékozta meg.

Érdekes összehasonlításnak is maradt fenn emléke Menyhért és főszolgabírája közt. Ugyanis Menyhért közép-termetű, nyulánk, kacsu legény volt, főszolgabírája ellenben egy elhízott óriás, kiről mint nevezetességet emlegették akkor, hogy 20—25 fonttal többet nyomott ő maga, mint Menyhért inásával, kutyájával és puskájával összevéve.

Később megyei perceptor lett I. Menyhért, 1848-ban pedig a honvédség létszámában mint hadi pénztárnok volt alkalmazva. 1848 után az első provizoriumban elvállalta a solti járásban a főszolgabírói állást leginkább azért, hogy üldözött honfitársait pártfogolhassa; ez a törekvése sokszor sikerült is, többek közt a hires Bernáth Lajos nemzetőr-ezredest is ő mentette meg az elfogatástól, esetleg a haláltól. A Bach-korszakban azonban minden rábeszélés daczára leköszönt, s egész 1861-ig visszavonulva élt kis gazdaságában; közben a turja-őrjegi csatornázási társulatnak volt pénztárnoka rövid ideig.

Az 1861-iki jan. 5-én gr. Károlyi István elnöklete alatt tartott tisztujtácson hadi főadószedőnek választották meg; 1867-ben pedig a solti járás gyámfelügyelője lett, mely tisztét 1872-ig viselte.

A hivatalos ügyeit, úgy, mint a szivességből elvállalt

ügyeket ritka pontossággal és szorgalommal, mondhatni egész passióval végezte, a saját ügyeinek rendezésére azonban sohasem ért rá.

Nőtlen korából igen sok legendaszerű kalandról suttogtak, a mikről persze ő maga sohasem beszélt. Ha valaki a szépségét hozta neki elő, komolyan is rossz néven vette. Erre jellemző, hogy mikor egy izben János bátyja beleszeretett egy Bunkós Eszti nevű kún leányba, s az a szerencsétlen ideája támadt, hogy Menyhértet kérje föl násznagynak, a kisasszony azt felelte Menyhértnak, hogy «Jánoshoz nem megyek, de Menyhérthez szívesen»; mire Menyhért olyan dühbe jött, hogy boszszuból meg is kérte a leányt, de többet aztán feléje sem ment, azt tartván, hogy szemtelensége ilyen megtorlást érdemel.

I. Menyhért birtokviszonyairól annyit tudunk, a mennyi a családi osztozkodásoknál róla fel van jegyezve. Így az 1849-i osztozkodásból a Sárközy-féle bócsai és köncsögi birtokon, s aztán apja V. János halála után a testvérek osztozkodásából Dömsödön. Atyjától Szent-Iván pusztán örökölt, s eleinte itt is lakott, s gazdálkodott; innen 1846-ban Tasra költözött, hol birtokot bérelt, hogy felesége a rokonaihoz közelebb legyen. 1856-ban testvérével III. Józseffel s VI. Istvánval végleg megveszik a szentiváni zálogos birtokot; de a föld VI. Istvánné lesz. I. Menyhért pénzben elégtételt ki. E pénzen aztán Szent-Tamáson vett III. Józseffel együtt egy circa 1000 holdas birtokot, s ezen az egészen gazdálkodott. 1870-ben Dömsödre bátyjához VI. Jánoshoz költözött.

I. Menyhért 1879-ben halt meg Dömsödön, s ugyanott van eltemetve. Gyermekeiről alább szólunk.

I. Menyhért 1841-ben nősült, elvevén: mezőnadarasi Madarassy Máriát, Madarassy István és szentmiklósi és óvári Pongrácz Rozália leányát, egyikét a híres hat Madarassy leánynak, kik műveltségükről, jó szívéükről és kiváló gazdasszonyi tulajdonságaikról általán ismertek voltak. A Madarassyak családi iratai közt van 1841-ből egy érdekes egyezség, mely szerint Mária kiházásítására a szülők 720 pengő forintot adtak, mit Mária bátyja László kölcsönzött oly formán, hogy ennek 6%-os kamatját vol-

tak kötelesek fizetni a szülők, míg éltek, holtuk után pedig lakóházuk ment valóságos birtokába Lászlónak.

I. Menyhért házasságán kívül még háromszor létesül kapcsolat a Madarassyakkal házasság útján, miért érdekes összeállítani röviden e rokon család történetét, a mennyire családi irataik anyagot szolgáltatnak, s föltüntetni leszármazását azon tagjainak, kik a kapcsolatot létre hozták.

XIV. FEJEZET.

A mezőmadarasi Madarassy-család.

A mezőmadarasi Madarassy-család ős régi székely család, mely a XVI. század elején I. Zápolya János erdélyi fejedelem idejében «Magyar» vezetéknévvel tekintélyes birtokos volt. Az 1582. évben Magyar Pál, ki magát katonai szolgálatai által kitüntette, Rudolf királytól címeres nemes levelet kapott mezőmadarasi előnévvel. Cízmere: a paizon egy kar kivont karddal, mely előtt félhold, mögötte egy csillag van; a sisakon fenn két kiterjesztett szárny.

Ezen Pál fia: I. János még Erdélyben lakott, de ennek fia: I. Miklós mezőmadarasi birtokát elidegenítván, 1636-ban Kassán telepedett meg. Egyik fia: II. János Zemplénben Tolcsván volt prédikátor s nőtlenül halt el. másik fia: I. György szintén Kassán lakott, s pénzét leginkább hegyaljai szőlőkbe fektette, s szerzett 1640-ben sógorasszonyától, Kecskeméthy Borbálától Tályán egy szabad curiát és szőlőt, s 1642-ben ugyanott Semsey Jánostól 1924 magyar frtért egy másik szőlőt, végül 1645-ben Illyésy Páltól szintén Tályán egy szabad telket és szőlőt. Első neje Kecskeméthy Susanna, Kecskeméthy Szücs János és borosjenői Tury Borbála leánya.

I. György fia: I. István Gömörben Szkároson lakott, hol felesége szkárosi Farkas Mária után birt, ki Farkas János és kálnói Etthre Anna leánya volt; fiatal éveiben már megyei szolgálatba állott, s 1704-ben, valamint a következő években II. Rákóczy Ferencz mozgalmai alatt Gömörmegyének kormányzó alispánja volt. Ő már rendszeren mezőmadarasi előnévvel Madarassynak írta magát.

I. István első fia: II. György a gömörmegeyi Harmúzon lakott s e megyének főjegyzője volt, midőn kimondatott, hogy a ki a Szűz Máriára nem esküszik, birói hivatalt nem viselhet, miért is katholizált; később Gömörmegének szintén alispánja lett; ága kihalt. I. István második fia, I. László kétszer házasodott; nádasfalusi Baán Ilona nejétől született Sándor fia, ki Szatmárba költözött, hol azután fia II. Pál szolgabíró volt; I. Lászlónak második nejétől bárczai Bárczay Susannától (Bárczay Sándor és fájja Fáy Klára leánya) származott fia, I. Lajos Gömörmegében volt főszolgabíró; s harmadik fia, II. István, iskoláit végezvén, ügyvédnek felešküdt, mégis fiatal korában mindentől elvonulva élt, míg 1782-ben József császár Pestre ülnöknek nevezte ki, 1790-ben meg Pestmegyében a solti járásban főszolgabírónak neveztetett ki, mely állásában 1793-ban megerősítettet; így ő volt 50 év után az első protestáns, ki birói hivatalt viselt; 1798-ban lemondott állásáról; felesége volt egerfarmosi Kandó Susanna, Kandó Sámuel és szemerei Szemere Anna leánya.

II. István gyermekei Gömörben laktak s III. Pál itt főszolgabíró, III. István és Ferencz pedig Pestmegyében lettek szolgabírák.

III. István 1828-ban az adó igazságosabb alapjának kidolgozása végett az országgyűlésileg országszerte elrendelt újabb összeírást Pestmegye részéről eszközölte József nádor megbízásából.

Ifju korában 1789-ben Kazinczy Zsófiával lép egyezésre, egymás jószágát kötve le, hogy egymáséi lesznek, mégis szentmiklósi és óvári Pongrácz Rozália, Pongrácz Ferencz s nagycsépesányi és muthnai Vladár Johanna leánya lett felesége, kitől 6 leánya született, köztük Mária, Hajós Menyhértné, s Erzsébet, Hajós Józsefné továbbá egy fia, III. László, kiben ez ág tovább él.

A Hajósokkal még III. Pál ága jön összeköttetésbe, kinek Máriássy Julia nejétől (márkus- és batizfalvi Máriássy N. és kőrösi Csoma Zsófia leánya) születtek: II. Lajos gömörmegeyi főszolgabíró, IV. István alszolgabíró, kinek neje hajósi Hajós Julianna volt, Hajós István és Roboz Krisztina leánya, s kitől született egyik leányát Rózát nőül vette Hajós Kálmán.

Kitűnt Ferencz ágazatából fia, Mór, ki Komáromban volt főszolgabíró, s III. István ágából III. László (l. fent), ki 1841-ben a solti járás főszolgabírájának, 1848-ban Pest-megye II. alispánjának s 1849-ben I. alispánjának nevezetett ki.

A család többi tagjai gazdálkodással, vagy szintén hivataloskodással foglalkoznak, mint az egész család le származását feltüntető ezen táblán látható:

I. tábla		mezőmadarasi Magyar Pál 1582				
		I. János				
		I. Miklós 1636 Kassán				
		II. János tolesvai prédic.		I. György † 1663 1. Kecskeméthy Susanna 2. neje ismeretlen		
		I. István 1704 Gömör korm. alispánja felveszi a Madarassy nevet neje: Farkas Mária		Kata 1. Boldogházi Kiss Péter 2. Miklovits István		
II. György 1732 Gömöri alisp. Beeskeházy Mária		I. László † 1760 1. Baán Ilona 2. Bárczay Susanna		Sófia	Erzsébet	Anna Klára Kubinyi Mózes
József	Sándor I. nejétől	II. István sz. 1740, fősz. Pestm. Kandó Susanna		I. Lajos fősz. Gömörben	Sófia 1. Kandó János 2. Recsky István	
II. Pál Szathmári szolgabíró	II. László	III. István 1771—1842 Pestmegyei szolgab. Pongrácz Rozália		József I. II. t.	III. Pál I. III. t.	Ferencz I. IV. t.
Karolin Hangyás Gedeon	Anna Földváry Pál	III. László Pestm. alisp. Cs. Orosz Susa	Róza Földváry Mihály	Franecziska Konkoly Imre	Mária Th. Menyhért	Erzsébet Hajós József
IV. László kir. ügyész 1. Szabó Eva 2. Bogi Irma		Ida Földváry József	Erzsébet Konkoly Miklós	V. István	Béla	Ferencz
1. nőtől Róza sz. 1870 † 1898 Jókai Mór		2. től V. László sz. 1881				

II. tábla

József † 1814 Záborszky Borbála					
Antal Zmeskál Susanna		II. Miklós Szirmay Rozália		Miksa Sréter Susanna	
Gyula Szoboszlai Klementin Iván	Ilona Okolicsányi István	Laura Szakáll Lajos	Vilma sz. 1871	Lőrincz Körtvélyessy Gabriella	Anna Jakabfalvy Károly
		Anna sz. 1861	Zoltán sz. 1863	Árpád sz. 1865	Margit sz. 1867
					VI. László sz. 1869
					Rózsa Körtvélyessy Gusztáv

III. tábla

III. Pál 1777—1803 Gömöri főszolgabíró Máriássy Julia					
Julianna Hanvay Károly		II. Lajos Gömöri fősz. Czékus Matild		IV. István Gömöri alszolg. Hajós Julia	
Etelka sz. 1841	Dezső sz. 1842	VI. István sz. 1845	III. Lajos sz. 1847	Róza 1850—75	IV. Pál sz. 1853
Sziklay kir. táblai bíró Ferencz	Kassán Fehérváron	törv. bíró	táviró hívat.	Hajós Kálmán	Pestmegyei árv. ülnök
	Végh Vilma	Nyers Erzsébet			
Vilma Hammersberg Árpád	Ilona	VI. Pál	Erzsébet		

IV. tábla

Ferencz szolgab. Pestmegyében gal. Fekete Krisztina					
Mór főszolgab. Komárom- megyében	Jozefa	Bertalan	Emília	Krisztina	Károly Eszényi Emília
V. Pál			Kálmán 1852—72	Malvin sz. 1854	Lipesev Ádám

XV. FEJEZET.

I. Károly.

I. Károly 1819-ben született. Nem kevésbbé volt eszes és képzett, mint testvérei. A katonai pályára készült, s mint cadet a tüzérségnél szolgált; de úgy látszik, a szigorú fegyelmet nem igen szerette, mert mikor már tiszt lett, ott hagyta a katonaságot s hazament gazdálkodni, a mi-

hez pedig nem értett. Mindenféle vállalatba kezdett, a melyek nem ütöttek be, úgy, hogy mindinkább tönkre jutott.

1845-ben Dömsödön öcsésével, III. Józseffel cserére lép, mely szerint I. Károly a gróf Beleznayaktól zálogolt szentiványi pusztán levő 20 fertály zálogos földjét jogai-val és a haszonélvezetekkel örökösen eladja III. Józsefnek; viszont III. József örökösen eladja s cseréli a Hajós-ágon levő atyafiak által osztatlan állapotban közösen használt s Tóth Márton által 2500 forintban haszonbérelt nagy-bócsai birtokot, úgyszinte bátyja, I. József könesögi nemes pusztájából illetőségét, ide érve Hajós Benjámin-tól atyjuk V. János által örökösen megszerzett nagy-bócsai pusztabeli rész $\frac{1}{4}$ -ét is, továbbá Péter András atyafiától zálogba vett nagy-bócsai birtokot; végül tartozik a f. évi augusztusi pesti vásárkor ezer ezüst frtot fizetni (1 frtot 3 ezüst huszasba számítva). E szerződésen nevezetes, hogy I. Károly a griffmadaras, III. József meg a pelikános címert használta.

Az iratokból látjuk, hogy már 1846-ban szentiványi pusztáját eladta III. Józsefnek.

A forradalmat, mint tüzértiszt harcolta végig. A forradalom után az Újépületben volt elfogva s csak József öcsésének köszönhetette, hogy agyon nem lőtték. A börtön levegője azonban olyan kártékonyan hatott lelkére, hogy kiszabadulása után rövid idő múlva elméje elborult. Ekkor 1853 aug. 17-én gondnokság alá helyeztetett, s gondnokául fivére, I. Menyhért neveztetett ki; azonban még 1853-ban elhalt Peregen, s ott is van eltemetve.

XVI. FEJEZET.

III. József.

V. János gyermekei közül III. József tűnt ki leginkább, a ki — kortársai szerint — szorgalmával, nyugodt, higgadt természetével s önuralmával a közélet egyik leg-hasznosabb életű munkása tudott lenni, s kit a mellett általában ritka műveltségű és nemes lelkű embernek ismertek.

1819 nov. 11-én született Dömsödön. Iskoláit, mint

testvérei, ő is Kún-Szent-Miklóson kezdte, s Pozsonyban, majd Pesten a jogi egyetemen folytatta, hol mindig a legelső kitűnők között volt. 1843-ban tette le az ügyvédi vizsgát Budapesten.

Iskoláit elvégezvén, Pestmegye t.-jegyzőjévé nevezte-tett ki, s 1845-ben aljegyző lett, s már ezen állásában annyira megnyerte felebbvalói bizalmát, hogy 1848 máj. 8-án tartott részleges tisztujításon a megüresedett 2-ik fő-jegyzői állásra 3—4 aljegyző átugrásával egyhangulag megválasztották. Ezen minőségben érték az 1848-iki események, melyekben nagy népszerűségét tapasztaljuk.

Ugyanis, mikor 1848 jul. 5-én megnyílt az alkotmányos ministerium alatt Pesten az első alkotmányos országgyűlés, ebbe Pestmegye 10 képviselőt küldött már népképviseleti alapon, s ezek között volt Hajós III. József a duma-vecsei választó kerületből.

Mégis szerencsétlenséget hoztak rája ezen idők, mert a nemsokára kitört forradalom vezetői igazságtalan kegyetlenséggel bántak el vele. Ugyanis, mikor a magyar kormány a német hadsereg elől Debreczenbe volt kénytelen vonulni, ugyanakkor a megye compromittáltabb tisztviselői s ezek közt Nyáry Pál az első alispán is szintén elmenekültek, s a megye kormányzatát Madarassy László 2 alispánra és Jankovics György s Hajós József főjegyzőkre bízta, szigorúan meghagyva nekik, hogy állásukat, bármi történjék is, elhagyni ne merészeljék.

Ennek az intézkedésnek természetes következménye az volt, hogy a német sereg parancsnokának engedelmeskedni és rendeleteit foganatosítani voltak kénytelenek; s mikor azután újra a magyar seregek vonultak be, ezt a három embert, a kik életük kockáztatásával megállták helyüket, hazaárulással vádolták, s elfogatási parancsot eszközöltek ki ellenök. Batta Sámuel kormánybiztos volt az elfogatással megbizva, a kinek fia Batta Andor, jó barátja lévén, Madarassy Lászlót és Hajós Józsefet titkon értesítette, úgy, hogy még volt annyi idejük, hogy Bécsbe szökhettek. Jankovicsot elfogták, s ámbár az volt a cél, hogy ezt a három embert példaadás végett fölakasztják, a másik kettő szökése Jankovicsnak hasznára vált, s fölmentetett, minden ódium amazokra esvén.

Igy azután a forradalom legyőzése után is megyei hivatalnokoknak megmaradtak, a mennyiben 1849 aug. 9-én Madarassy László 1. alispánná, Jankovich György 2. alispánná, s Hajós József főjegyzővé kinevezettek. Azonban Hajós József nagyon rövid ideig maradt már akkor, az ország politikai helyzetével elégedetlen lévén, csakhamar leköszönt, s visszavonult dömsödi jószágára. 1852-ben Pestre költözött, hol a pesti hazai első takarékpénztár választmányi tagja, s néhány év múlva igazgatója lett.

1856 jul. 25-én meghalt Simontsits János, az egyesületnek megalakulásától fogva igazgatója. E napon Fáy András, az egyesület alapítója, mint örökös segéd-igazgató elnökkölt a választmányi ülésen, melyen Hajós József, a választmánynak több éven tevékeny, kiváló tagja, ki már Simontsits betegeskedése alatt az igazgató teendőit végezte, választatott meg ideiglenes igazgatónak. Az aug. 27-ki rendkívüli közgyűlésen ismét és utoljára Fáy András elnökkölt, s ekkor megválasztották igazgatónak nagy szó többséggel Hajós Józsefet, ki 27 évig volt az intézet élén.

És Hajós József vezetése alatt a Fáy András által 1839-ben alapított szerény intézetből nemcsak Budapestnek, hanem a monarchiának egyik leghatalmasabb, legtekintélyesebb pénzügyintézete lett, melynek szilárdsága közmondássá lett, s melynek felvirágozása szinte páratlan a részvénytársaságok történetében. Száz milliónyi összegeket forgat, osztalékai évről-évre növekedve, sokszorosan visszafizették a tőkét, részvényeinek értéke mesésen emelkedett. S e nagy sikereket nem afféle nagy bankgazdálkodás hozta meg. Hajós József vezetése alatt az intézet mindenkör a legnemesebb irányban működött, mindinkább fokozva maga iránt a közönség bizalmát. Szigor, nagy éleselműség és korszerű haladás mellett mindig nemzeti szellem is uralkodott ez intézetben, s működése sok irányban valóban áldásossá is lett; a pénzügyvilágban pedig a magyar hitelszervezet terén az első hazai takarékpénztár elsőrendű tekintély lett.

S ha a részvényesek elégedetten nézhették a nagyszerű haladást, a Hajós József igazgatása alatt épült intézeti palotákat, milliókra gyűlt tartalékokat, örvendhettek

ennek az ezen kívül állók is, mert mióta Hajós József állt az intézet élén, nem volt hazafias és jótékony cél, mely innen bő adományban ne részesült volna. Minden évben sok ezer forint ment el erre, s ez adományok összege még igazgatása alatt jóval túlhaladta a fél milliót. Így egyenesen Hajós József indítványára a takarékpénztár volt az első, mely 1868-ban a honvédszegélyző-alaphoz járult, s pedig 10,000 forinttal.

Ritka képességei és jelleme mihamar nagy tekintélyre juttatták, s így minden nagyobb vállalat számára igyekeztek az ő közreműködését megnyerni. Alelnöke volt az első magyar általános biztosító társaságnak, választmányi tagja a magyar földhitelintézetnek, s számos más részvénytársaságnak, s e mellett mint jeles gazda alelnöke volt az országos gazdasági egyesületnek, melynek alapító tagja is volt, s elnöke az egyeslet kertészeti szakosztályának. Fő tényezője volt, hogy 1858-ban báró Prónay Gábor elnöklete alatt magyar kertészeti társulat keletkezett. Továbbá még mint megyei és fővárosi bizottsági tag, s mint ref. egyházi tanácsbíró szintén hasznos munkásságot fejtett ki.

Ezen minőségeiben azonban a politikai élettől teljesen távol tartotta magát, s így számos nagy érdemei, közhasznú tevékenysége daczára a kormány őt valójában sohasem méltányolta. Egy szerény kir. tanácsosi titulus volt az összes kitüntetés, a miben részesült.

De az egyesület, melynek élén állott, teljes elismeréssel adózott Hajós Józsefnek. Mikor 1876-ban az új kereskedelmi törvény és az új alapszabályok szerint az addig 45 tagu választmány helyébe 10 tagu igazgatóság lépett, ez igazgatóság is elnökéül őt választotta. És érdemeinek elismeréséül kimondatott, hogy bár ő nem hivatalnok a egyesületnek, mégis kivételkép fizetése után nyugdíjban fog részesülni.

A 80-as években azonban már egészsége, különösen szemevilága meggyengült, miért 1882-ben maga kérte, hogy különítsék el az igazgatósági elnök teendőjét és állását a vezérigazgatóétól, melyeket együttesen töltött be egy év óta, de már nem bírta meg; végre is gyengélkedése fokozódván, 1883 márcz. 22-én beadta lemondását.

Az intézet megfestette képét, mely az anyaintézetben a nagy terem díszíti.

Közéleti szereplését ezzel befejezte, s azután főképp nemes kedvtöltésével, dömsödi jóságán a gyümölcsenyésztéssel foglalkozott, megőrizve azonban folyvást meleg érdeklődését minden hazafias és kulturális ügy iránt. Mert nemcsak jeles financier volt, hanem művelt izlésű ember is, meleg barátja és támogatója az irodalomnak s művészetnek. Midőn Vadnay, a Fővárosi Lapok szerkesztője gyűjtést indított néhai Tóth Kálmán siremlékére, Hajós József volt az első és legnagyobb adakozók egyike 200 frttal, s aztán még jelentékeny gyűjtéssel is járulva a kegyeletes célhoz. Jó szívére és nemes lelkére vall azon mondása is, a midőn Nyáry Pál — a kit nagyon szeretett és tisztelt — öngyilkosságának szomorú hírét meghallotta, hogy:

«Szegény Nyáry! Csak nekem szólt volna, minden ügyét rendbehoztuk volna.»

Mint említve volt, kiváló gazda is volt III. József, atyjától örökölt dömsödi birtokán; de főképp a gyümölcsészettel és kertészettel foglalkozott előszeretettel, a mire különösen alkalmas is Dömsöd és régtől fogva ismeretes, sőt ma már az egész megye legelső gyümölcstermelő helyei között foglal helyet.

A Somlyó-szigeten két nagy gyümölcsöst létesített melyeket leányai után Erzsébet- és Margit-telepnek nevezett. Itt a legnemesebb gyümölcsfajokat gyűjtötte össze, s azokat kiváló szakértelemmel, s szorgalommal kezelte. Konyha- és díszkertje volt, híres dinnyét tenyésztett, s főképp kitűnő földi epret. Azonkívül 24 holdnyi területen nemes asztali szőlőtelepet létesített és gyümölcsfa-csemetéket nevelt.

Erről Galgóczy, Pestmegye monografiájában (III. K. 334. l.) a következőleg emlékezik meg Dömsöd leírásánál: Hajós József urnak szépen rendezett gyümölcsészete és kertészete van itt. Ez 20—25 éves telepítés. Két fő tagban 20 holdon felül terjed, értve a gyümölcsösnek használt, részt; és 700 anyafán fölül foglal. Az egyik főtag a Somlyó-sziget legelső végén van, s az azt rekasztó keskeny Duna-ágon kívül, annak mellékére is, 2 osztálylyal kiterjed. Ez

a főtelep kertészlakkal, s a tulajdonos idősebb leánya nevééről Erzsébet nevet visel. A másik fő, de kisebb tag a «dömsödi Somlyó» szigetrész középtáján van, hol éppen e tagnak a kis Duna főága felől eső részén, századot túl élt roppant nyár- és tölgyfák nagy számmal parkszerű csoportokban védik a gyümölcsöst a Duna jege ellen. Ennek a tulajdonos ifjabb leányáról Margitsziget, vagyis inkább park, a neve. E két telepben a legnemesebb alma- és körtefajok vannak összegyűjtve, s a főszűly e kettőre van fektetve; de azután a cseresznye, meggy, szilva, barack, dió, birs stb., úgy a bokros boggyárok is kielégítő mértékben képviselvek. A hozzácsatolt kertészetnek a nemes dinnyetermesztésben van fénypontja.

Ez a dömsödi gyümölcsös leírása, mely jelenleg fiáé, szintén Józsefé, s melyre III. József oly sokat költött. E telepet Galgóczy 1877 szept.-ben meglátogatta Hajós József barátságos meghívása folytán, s mint tovább írja, alkalmat nyílt az okszerű kezelés eredményével összehasonlításból kutatni a község panasz tárgyának, a gyakori terméketlenség okát. Hajós József gyümölcsösében gyakoribbak a kielégítő gyümölcsések, mint a lakosságéiban, hol a kitűnőleg kedvező talajon is a fák rendszeren minden évben gazdagon virágoznak ugyan, de csak alig minden 5—6-ik évben hoznak kielégítő termést. S ennek okát abban találta, hogy míg Hajós József gyümölcsösében minden fa megfelelő távolságra áll egymástól, élvezi a lég szabad járását, rendszeres metszés és művelés alatt, mohától tisztán tartatik, s lehetőleg védetik a hernyótól, a lakosság fáit erdőszerű sűrűségben, összenőtt galyazattal, kevés kivétellel csaknem egészen a természetre hagyva és igen mohosaknak találta. Vagyis tehát kiváló, okszerű vezetést tapasztalt Hajós József gyümölcsösében. Megjegyzi még Galgóczy, hogy addig Hajós József az ültetvényezésre szükséges nemes csemetéket maga is bel- és külföldi faiskolákból szerzette, most azonban önállólag nemesítő faiskolát rendezni szándékozik.

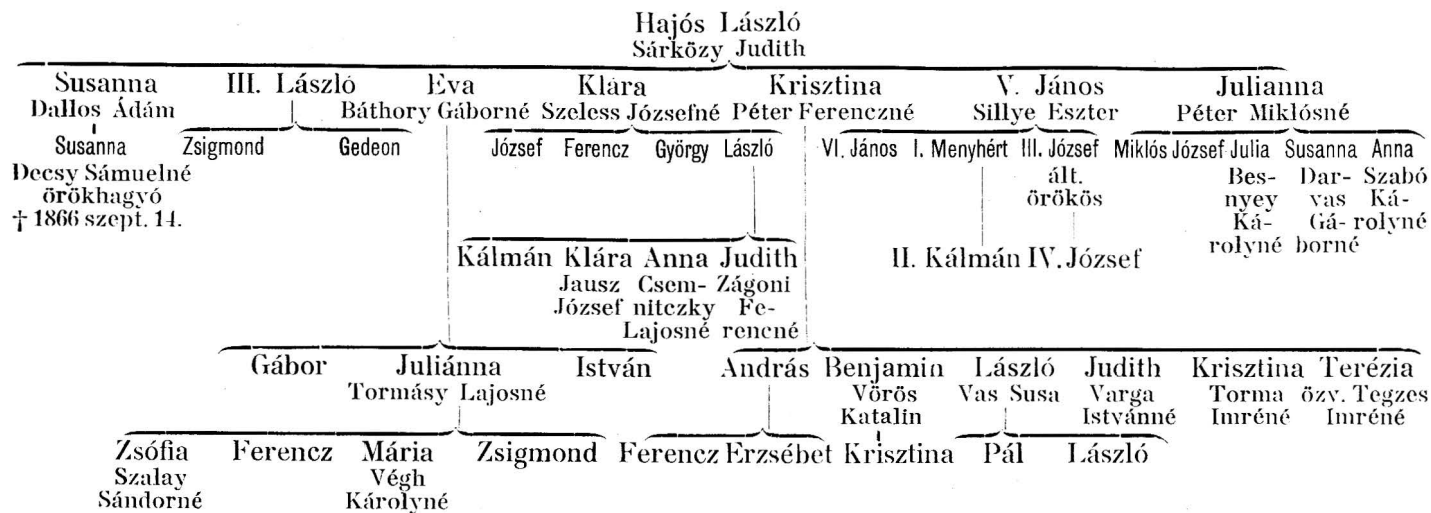
A mi III. József birtokviszonyait illeti, hogy mit örökölt atyjától, először is az 1843 aug. 10-én a testvérek közt tartott osztzkodás alapján, s másodszor kitűnik a

már szintén említett II. Károly bátyjával 1845-ben kötött cseréből, melyben nagy-bócsai és köncsögi birtokrészeket adott I. Károlynak a szent-iványi pusztán levő 20 fert. zálogos földjéért; de Dömsödön is örökölt atyjaiól, továbbá N.-Bócsán és Köncsögön. A szent-iványi közösen örökölt zálogos birtok megváltásánál pedig 1856-ban, mint említettük, pénzben elégítetett ki.

Nagyobb öröksége volt Decsy Sámuelné, Dallos Susanna után 1866-ban, ki Dallos Ádám s Hajós Susanna leánya volt. Itt az általános örökös III. József volt, de Hajós II. László valamennyi leszármazottja is részesült. A végrendelet, mely 1854-ben kelt, a következő volt.

1. Fekvő javakból a nagy-bócsai birtokrészt úgy, a mint az 1850 okt. 7-én kelt osztály sz. birtokba vette, édes anyja 7 testvérének; 2. a néh. Sárközy Pál örökösei ellen bevégzett zálogos, valamint a Besnyey és Tasnády utódok ellen végrehajtás alatt álló örökösödési perekből őt illethető birtokot és járandóságot III. József kis fiának és Hajós II. Kálmánnak (az 2760 frtra ment); 3. a kecskeméthy határhoz tartozó szent-lőrinczi pusztán további haszonélvezetét Szeless Józsefné, Hajós Klárának engedélyezi. Hagyott azután kötelezvényei és tőkéiből a ref. egyháznak stb., az ékszer, butor stb. készleteit pedig egyeseknek, így II. Kálmánnak 2 ezüst gyertyatartót, Hajós Ilka és Rózsának 2 arany karpereczet, 2 selyem paplant, s 2 egyforma készületű chiffonaiért stb.

Az összes örökösök összeállított egykoru táblázatát, mint a mely a rokonsági viszonyokra érdekes világot vet, ide iktaljuk:

Az általános örökös azután, III. József minden egyes örököst kielégített és pedig 3000 frtban, mert Decsy Sámuelné nagy bócsai birtokát a végrendelet tétele után eladta, s ekkor az $\frac{1}{7}$ járandóságot ennyiben állapították meg; így az egész birtokot magához váltotta. Kített pedig az actív vagyron 60,000 frtot, melyből a végrendelet végrehajtása után az általános örökösnek megmaradt 33,000 frt.

Azután Biharban és Köncsögön örökölt Decsynétől birtokot, de amazit eladta 39,000 frtért o. é. Geger Rudolfnak, s még Köncsögön vásárolt többektől földeket. 1884-ben meg a közösen örökölt köncsögi birtokot eladja fiával IV. Józseffel és II. Kálmánnal.

Volt még atyja után a Sárközy féle nagy-bócsai és köncsögi birtokokból része, melyek, mint II. Lászlónál láttuk, sok bajt, kelemetlen pörösködésekét zúdítottak nyakába. Az 50-es években a Kalocsa-utódokkal e birtokok miatt a pörök végleg megszűnván, feloszlják azt a Sárközy, Sigray és Hajós ágak; de a pöröktől sokáig nem szabadulnak. 1873-ban br. Rédl Lajos, 1881-ben Sárközy Johanna és Hermina férjei pörölnek a Hajós, Sigray és Sárközy, illetőleg a Sigray és Hajós ágak ellen. 1881-ben Mészöly Lajosné, ugyanekkor Sárközy Zsigmond összes örökösei perelnek Hajós József és társai ellen birtok bejegyzése végett számukra. Mindezek azonban III. Józsefre szerencsés kimenetelűek voltak.

Míg tehát képességei és állásai tekintélyt, birtokai és jövedelmei gazdagságot biztosítottak számára, úgy, hogy 1876-ban a legtöbb adót fizetők közt találjuk Pestmegyében.

Felesége Madarassy Erzsébet volt, kinek családjáról az I. Menyhértre vonatkozó sorok végén szöltünk. 1846-ban nősült.

1888 decz. 28-án halt meg Budapesten. Végtségese decz. 29-én a részvét impozáns nyilvánulása közt ment végbe. Rengeteg koszoru borította ravatalát, melyek közül kivált az első hazai takarékpénztár pompás koszoruja kaméliákból és cycasból fonva, s hosszú szalagján ezen felirással: «Mélyen tisztelt volt elnökének és igazgatójának, az első hazai takarékpénztár-egyesület.» Végtségességén megjelentek: Fabinyi Teofil minister, Gönczy Pál államtitkár, Ráth Károly főpolgármester, gr. Szápáry

István főispán, gr. Szápáry Gyula a gazdasági egyesület elnöke, Földváry Mihály alispán, Gerlóczy Károly alpolgármester, gr. Csekonics Endre, gr. Károlyi Sándor, gr. Desselffy Aurél, gr. Zichy Jenő s még sokan orsz. képviselők s a közélet kitünőségei. A takarékpénztár, földhitelintézet, gazdasági egylet, s Pestmegye tisztviselői testületileg jelentek meg.

A gyászszertartást Szász Károly ref. püspök végezte, három lelkész segédlete mellett. Először Papp Károly lelkész mondott imát, azután Szász Károly püspök méltatta mélegen, lendülettel az elhunyt érdemeit, s végül megható könyörgés és búcsuztató után megáldotta a hült tetemeiket, melyeket azután Dömsödre szállítottak, hol a családi sírboltban tették örök nyugalomra.

Gyermekeinek életéről alább szólunk I. Menyhért gyermekei után.

I. Menyhért gyermekei.

I. Menyhértnek 7 gyermeke maradt: Mária, II. Kálmán, Ilona, Rózsa, Berta, [†]II. Menyhért, Eszter, kiknek életéről a következő pontok szólnak. Általánosságban csak annyit akarok megjegyezni, hogy ritka testvéri szeretet és együttérzés jellemzi e testvéreket, kik osztoznak egymás örömeiben, bajában, még falatjában is!

XVII. FEJEZET.

Mária.

Mária született 1843 okt. 16-án Dömsödn, Pestmegyében, s Pesten az akkor legjobb nevű intézetben, Seltenreich kisasszonynál neveltetett.

Otthon megszerezte híres gazdasszony volt, ki kisebb testvéreit maga oktatta a főzés-sütés mesterségére, a miben különben valamennyi Hajós leány otthonos.

A férjhezmenéstől soká idegenkedett, bárha sok kérője volt a megye előkelő családjaiból, míg végre 34 éves korában szerelemből Csaplár Sándor tassi községi jegyzőhöz ment feleségül. Esküvőjük 1877 decz. 10-én volt. Férje 1898-ban meghalt; gyermekeik nem voltak.

XVIII. FEJEZET.

II. Kálmán.

Született 1844 jul. 14-én Pusztá-Szent-Ivánon.

A születésétől gyöngé testalkatu, ideges gyermek a négy Hajós-testvérnek akkor még egyetlen fiörököse lévén, legnagyobb gonddal neveltetett.

Testének megedzéséről édes apja gondoskodott, a ki mint maga is nagy sportsman, 5 éves korában már lóra ültette, s a mindennapos lecsésekkel nem törődve, igen rövid idő alatt bátor lovast faragott belőle, Homonnay Zsigmond ref. tanító úr nagy indignatiójára, a ki már akkor megjósolta, hogy ilyen nevelés mellett az úrfiból semmi sem lesz!

Hat éves korában Hajós III. József és neje Madarassy Erzsébet, kiknek évekig nem volt gyermekük, fogadták őt örökössüké a szülők kölcsönös beleegyezésével, s ezen időtől mindaddig, míg első gyermekük meg nem született, az ő házukban igazi úri bőségben élt.

Az elhagyott szülői házba 1852-ben tért vissza, s 1853-ban az akkori szokás szerint, egyik jónevű fővárosi magántanintézetbe lépett, hol pár hét múlva egyik tanuló-társa véletlen szerencsétlenségből fűvópuskával a balszemébe lőtt.

A szárnyas szög egészen átfurta a szemgolyót, s Hajós Józsefné önfeláldozó gondos ápolása mellett is Isten csudájának mondható, hogy az ki nem futott. A gyógykezelés majdnem két évig tartott, mert Lippay szemorvos egy év múlva a beteg szemet megoperálta, még pedig olyan szerencsétlenül, hogy a látóképességét leljesen elvesztette.

A betegségből felgyógyulva, szülei az akkor felállított kun-szent-miklósi gymnasiumba adták, s 1855-től 1859-ig ott végezte el a négy alsóbb osztályt kitünő sikerrel. Az 5. és 6-ik osztályt Pozsonyban, az evang. lyceumban, a 7. és 8-ikat pedig Kecskeméten végezvén, mint «Cum laude maturus» kezdte meg 1863-ban a jogi tanulmányokat a budapesti egyetemen.

Egyetemi tanulmányai közben 1863-tól 1865-ig Rő-

ser Miklós keresked. tanintézetében mint felügyelő és a magyar nyelv tanítója volt alkalmazva; azok végeztével pedig a bírói vizsgát 1867-ben kitűnő sikerrel letévén, br. Liphay Béla főispán Pest-Pilis és Solt vármegyék honorarius esküdtjévé nevezte ki, s eme minőségében 1872-ig szolgált.

Hajós VI. János nagybátyja 1870-ben elhalván, általános örökösévé őt és II. Menyhért öcscsét nevezte ki, s a nyomasztó anyagi gondoktól ez által felszabadult fiatal ember egész lélekkel tanulmányozta és szolgált a közügyeket.

1872. évi február hóban egyhangulag a solti felső járás szolgabirájává megválasztatott, s ezen minőségben szolgált 1881 aug. 1-ig, tehát csaknem tiz esztendeig.

Ezen állásában vette el 1873 febr. 20-án egyik unokanővérét: Madarassy Rózát, Gömörmegye alszolgabirájának, mezőmadarassi Madarassy Istvánnak és hajósi Hajós Juliannának leányát.

Életének fénykora az 1875 decz. 10-ig tartó rövid időre esik, a mikor feledhetetlen élettársát eltemette. A Madarassy-családról már I. Menyhértnél tettünk bővebben említést.

II. Kálmán a főszolgabírói hivatalt nagy szorgalommal, lelkiismeretes hűséggel és jobb sorsra méltó ambícióval vitte egész 1881 aug. 1-ig.

A mikor belátva azt, hogy a rendszer gyarlósága miatt az ő ideáljai meg nem valósíthatók, és hogy becsületes, nehéz munkájával még a mindennapi kenyeret sem képes megszerezni, állásáról lemondott.

Főszolgabírói állásában szigorú, de humánus bánásmódjával, határozott imponáló fellépésével, rendszeretével s jóságával járásának őszinte szeretetét s az egész megye tiszteletét érdemelte ki.

Tíz évi munkájának alkotásai közül felemlíthetők:

A Laczházától Kalocsáig huzódó távirda-vonal, a melyet természetbeni közmunkával épített.

A postaállomások közvetlen összeköttetése Dömsöd-től Kalocsáig. 1872-ig t. i. volt ugyan postaállomás Dömsödn, Tasson, D.-Vecsén, Solton és D.-Patajon is, csak-hogy Dömsöd-Laczházáról, Tass-Kun-Szent-Miklósról, Duna-

Vecse és Solt — a Dunán át — Duna-Földvárról, D.-Pataj, végre Kalocsáról kapta a postát, anélkül, hogy ezen egymáshoz közel és egy vonalra eső nagy községek egymással közvetlenül össze lettek volna kötve.

Így történt azután, hogy ha pl. Solton föladatott egy levél, a mely az alig 2 mértföldnyire eső D.-Patajra volt címezve, az előbb átment a Dunán D.-Földvárra, onnan föl Budapestre, azután per Kun-Szent-Miklós — Kis-Kőrös — Kalocsa, D.-Patajra. Jó szerencse volt, ha egy hét alatt odaért. Jellemző, hogy minden sürgetés, kérés és könyörgés daczára csak úgy lehetett a közvetlen összeköttetést kieszközölnie, hogy a főszolgabíró kötelezte magát írásban, hogy a postát mindannyiszor a saját költségén szállíttatja, valahányszor az utak járhatatlanok lesznek.

Ezzel összefügg az utak kiépítése, az útszélek befásítása, útmutatók felállítása, hidak és egyéb műtárgyak rendbehozása.

Büszke volt rá, hogy a járás összes községeiben létesített faiskolát és halottas kamrát, hogy a közbátorság teljesen jó volt, de legbüszkébb volt mindig arra, hogy szolgálata egész ideje alatt a járás területére állami adóvégrehajtó soha a lábát be nem tette.

Különös gonddal vezette a büntügyi nyomozásokat. Így ambíciójára és személyes bátorságára is élénk világot vet az az eset, a midőn egy rablógyilkost a helytelen nyomon indult gyanu daczára a saját felelősségére folytatott nyomozás után, pandurjaival a főváros külterületén koromsötét éjjel személyesen fogott el.

Az 1875-iki árviz Dömsöd községben lepte meg, hova aznap reggel a védművek megtekintésére érkezett meg, s onnan többé ki nem mozdulhatván, legalább ezt a leginkább veszélyeztetett községet sikerült megmentenie, a mivel a vidék osztatlan háláját, s a vármegyei közgyűlés elimerését vívta ki.

Érdekes, hogy a 10 évi sok fáradság és sikeres munka soha méltánylást nem talált s ez a védelem, a mi a lakosság kétségbeesett erőfeszítése folytán sikerülhetett csak, neki a Ferencz-József rend lovagkeresztjét juttatta.

A megyétől 1881 szept. 1-én búcsuzott el, de nem vált meg tőle egészen, mert gróf Szápáry István főispán

őt t. főjegyzővé nevezte ki, s ezt a tisztet ma is viseli. — 1881-ben az I. magyar általános biztosító-társaság központi felügyelővé nevezte ki, s ezen minőségében 1883 szeptemberig Budapesten lakott, a mikor is a miskolczi főügynökség rendezésével bízván meg, 1898-ig mint titkár, azóta pedig mint vezértitkár Miskolczon lakik — s a közéletől teljesen visszavonultan, kizárólag hivatalának él.

Házasságából egy leánya származott: Magda, ki született 1874 márczius 5-én Dömsödön. Anyja halála után nagynénje, Mária vette gondozó kezeibe, — ki még leány volt, — odaköltözve II. Kálmán házához. Tanulmányait otthon végezte el.

II. Kálmán már Miskolczon lakott, midőn leánya feljött Pestre farsangolni, s ez időre esik ismeretsége Hulyra Ferenczczel, a m. kir. állatorvosi főiskolának ma-nap rektorával, ki 1892-ben oltárhoz vezette.

XIX. FEJEZET.

Ilona.

1850 augusztus 17-én született Tasson. Kezdetben otthon nevelkedett, később Pestre Janich Józsefné jóhírű nevelő-intézetébe került. Vidám, eleven kedélyű és előző-keny természetével általán megtudta magát kedveltetni.

1867 aug. 17-én tizenhetedik születésnapján s egy-szersmind nevenapján esküdött örök hűséget a tassi re-formátus templomban Váلكay Imre akkor pestmegyei solti felső járási mérnöknek, később közlekedésügyi miniszteriumbeli főmérnöknek. Házasságából három gyer-mek született, kik közül csak egy van életben: Kálmán, pesti hazai első takarékpénztári tisztviselő, kinek felesége: Tolnay Alice. Ilona férje 1882-ben meghalt.

XX. FEJEZET.

Rózsa.

1851 szept. 14-én született Tasson. Eleintén otthon, később mint nénje, Janisch Józsefné intézetében nevel-kedett Pesten. Legkedvesebb gyermeke volt apjának, ki

az egészséges, eleven kedélyű leánykát nagyon szeretle. Egy szobában aludt kiskorában vele, s maga körül minden apró szolgálatot vele végeztetett. Így állandóan Rózsa töltötte apja pipáit, ő húzta le csizmáit, együtt tisztogatják a vadászpuskát, sőt még a czéllövésben is nyert oktatást.

Nénjének, Ilonának esküvőjén, hol mint nyoszolyóleány szerepelt, megismerkedett dalmadi Dalmady Győzővel, Pest vármegye első aljegyzőjével, jelenlegi árvaszéki elnökével, ki mint vőfély vett részt a lakodalomban. A vőfély megszerette a szép nászleányt, kit nagynyájához, Sillye Eszterhez, a dömsödi Vénushoz hasonlítottak. És az esküvő után két hétre újra lement, s ekkor meg is kérte. Esküvőjük 1867 szept. 14-én, Rózsa tizenhatodik születése napján történt meg Tasson.

Rózsáról is, mint testvéreiről, elmondhatjuk, hogy csupa szív és kedély. Férjének vigasza, költészetének eleme, életének szépítője, gyermekeinek bálványa, a kikért való gondoskodásában fáradhatatlan.

Nyájas, figyelmes, jó társalgó, miért is tisztelik és szeretik minden körben. És talán 30 év óta a megyeházban állandó lakásuknak szerencsés központi fekvése járult még hozzá, hogy házuk annyira látogatott rokonok és jó barátok valóságos találkozó helye.

Testvérei közül őt érte legkevesebb rázkodás házi és családi életében hosszú asszonykodása alatt. De súlyos, nagy betegség látogatta meg 1895 őszén, melyet fiától kapott, ennek odaadó gondos ápolása alatt. Betegsége tiz hélig tartott, s ő hetekig élet-halál közt vívódott.

A részvét általános volt iránta, s megható módon nyilvánult. Egy vasárnapon nyilvános könyörgést tartottak életéért a budapesti református templomban, mely megtelt rokonokkal és nagyszámu tisztelőivel. És említésre méltó, hogy a beteg másnapra egyszerre jobban lett. Tán az ima ereje mentette meg, mely az eget is meghatotta. Annyi azonban bizonyos, hogy a szeretet tartotta meg.

Életében két megható évfordulót ért meg. 1892-ben ezüstlakodalmát ünnepelte férje és gyermekei körében. 1897-ben pedig, február 13-án ünnepelte férje árvaszéki elnökségének 25 éves fordulóját a megye közönsége a

megyeház nagy termében. Ez az évforduló azért is érinti őt különösebben, mert férje ez alkalommal egy ezüstkoszorút is kapott, mely a dalnokot illette. Férje azonban kijelentette, hogy ezt úgy veszi, mint méltánylását családi költészetének, mely a vármegyeházban kapott erőre, hol magának családi tűzhelyet alapított.

De így se foglalhatja le egészen magának. Megfelezi avval, ki e családi tűzhely megalapításában hűséges élet-társa volt, családszeretetét és családi érzelmeit fölkellette, dalait ihlette.

Minden szem könnyeket hullatott a megindultságtól és az egész közönség a derék nőt ünnepelte.

Hasonló ünneplés tárgya volt a Kisfaludy-társaság 1898. évi szeptember 28-iki ülésén, hol férje a «Vármegyeház» és «Házassági évfordulóra» című költeményeit olvasta fel, mely felolvasáson a dicsőített feleség maga is jelen volt.

Több jótékony egyesületnek tagja, így a Lorántffy Susanna-egyesületnek, a nagypénteki református társaságnak, a vakokat gyámolító országos egyesületnek és választmányának.

Kitűnő ismerője a női öltözkének és a kiállítási csín, izlés és díszítés titkának, úgy, hogy efélékben mások is kikérlik véleményét, vagy tanácsát. A háztartásban és a konyhában épp úgy otthon van, mint a salonokban. De főképp abban keresi dicsőségét, hogy jó háziasszony, s még jobb családanya legyen.

Három gyermeke van, kiket az anyai szeretett minden melegével övez: Rózsa, csekei Takáts Kálmán föld-birtokos neje, Ödön m. kir. államvasuti mérnök, kinek neje guothfalvi Guoth Mária és Márta, ki még hajadon.

XXI. FEJEZET.

Berta.

1856 okt. 20-án született Tasson. Pesten Bajkay Jenőné nevelőintézetébe került. Még kis korában nagynénje, Hangyás Gedeonné, ki egy látogatásán a kis leányt nagyon megszerette, elvitte magához, mert a kis leány for-

málisan reá kötötte magát, hogy vigye el. Ott is maradt azután Hangyás Gedeonnénál, ki gyermekévé fogadta s fölnevelte.

Már 16 éves korától betegeskedett, s huszonegy éves korában meghalt testvérnénje, Rózsa lakásán 1878 július 15-én.

Igazi szép lelkű nő volt, minő csak ritkán terem. Sírkövére, mely a dömsödi temetőben áll, jellemző sorok vannak vésvé egy költeményből:

Leányok gyöngye! porba eső gyöngy!
Drága vagy ott is, mint emitt.
A kik szeretnek, le nem mondhatnak,
A rögs földre búsan pillantnak
És csillogásod keresik . . .

A költemény az eszes, szellemes és mélyen érző leányt dicsőíti «Berta emléke» cím alatt.

XXII. FEJEZET.

II. Menyhért.

1859 okt. 14-én született Tasson. Elemi iskolai tanulmányait ugyanott végezte. Kun-Szent-Miklóson két és Pozsonyban három gymnasiumot, azután a kereskedelmi akadémiát végezte 1877-ben Budapesten.

Alapos készségére utat nyitott neki az ország első pénzügyminisztériumához, a pesti hazai első takarékpénztárhoz, hol 1877. év szeptemberben alkalmazva lett.

Egy évre, vagyis 1879 okt. 1-től 1880 szept. 30-áig szabadságolták és ez idő alatt egy éves önkéntes volt Budapesten a 67-ik gyalogezrednél és mint ilyen tisztí rangot nyert és be lett osztva a 38-ik gyalogezredhez.

Az önkéntesi év után ismét visszatért a fenti egysülethez, hol ügyessége és megbízhatósága folytán csakhamar helyettes pénztárnok és az 1886-ik évben pénztárnok lett és mint ilyen többször lett megbízva magasabb rangu tisztviselők helyettesítésével is.

A legszebb kilátásokkal a jövő iránt ment előre, a midőn makacs, ideges gyomor baja annyira aláásta

egészségét, hogy orvosai tanácsára nyugdíjaztatla magát az 1893-ik évben és nyugdíjaztatásának körülményei is mutatják, hogy az intézet egyik szeretett és tevékeny munkását vesztette el benne. Később mint napibiztost alkalmazták, majd mint az intézet választmányának tagja vesz részt a mai napig az intézeti ügyekben.

Még mint takarékpénztári tisztviselő kel egybe 1884 márcz. 8-án Budapesten Rudnyánszky Erzsébettel, dezséri Rudnyánszky Ferencz, előkelő budapesti ügyvéd és a Pesti hazai első takarékpénztár igazgatójának s felső-őri Rába Izabellának lányával.

Felesége révén Szadán, Pestmegyében birtokol, hol gyümölcsöse és szőlője van, a melyben kitünő borokat termel. Ugyanitt kedves nyaralója is van, melyben nyáron sokan keresik fel a szives, vendéglátó házigazdát.

Öt gyermekük született: Erzsébet sz. 1885 jan. 8., VII. István sz. 1886 május 12., III. Menyhért sz. 1887 november 12., meghalt 1890 április 15., Imre sz. 1891 május 18. és Iván sz. 1893 május 25., a kik közül Erzsébet a budapesti «Szent Szív» zárdában és VII. István a felsőbb iskolákat járja.

Meg kell emlékeznünk itt a Rudnyánszky-családról, mert II. Menyértnek több fia után ágazata tovább fejlődhetik.

Nagy Iván: Magyarország családai cz. munkájának IX. kötete szerint a dezséri Rudnyánszky (báró és nemes) család nyitramegyei eredetű ősrégi magyar család, mely az 1348. évi hiteles osztálylevél bizonyítása mellett a 108 magyar nemzetség egyikéből a Divéki nemből (de genere Divék) a Bossányi, Ujfalussy, Rudnay stb. családokkal együtt, egy közös törzsből származik. A divékinemnek egyik fő ágazata a zomorfalvi Jókúthy, s ez ágból eredtek a Rudnyánszkyak, kiknek első ősük «Nestheus» volt.

Itt adjuk Nagy Ivántól a család azon ágának leszármazását, melyből Erzsébet eredt, mely táblázatból a történeti mult is kivethető:

György de Jókúth 1429

Miklós 1449	Gergely 1444
de Jókúth alias Kelecsény dezséri Dvoncez Margit	

Albert 1474	I. Péter 1474	I. Mihály de Jókúth 1474, 1501 1. Dvoncez Bóra 2. N. Borbála 1520	I. István 1474
----------------	------------------	--	-------------------

1-től Dóra Besznák Miklós	2-től Bereczk literátus de Jókúth 1513	Zakhariás Bóra 1513 Dorottya unokahuga	Simon Kata Margit
---------------------------------	--	--	-------------------

I. János
1544 de Jókúth
Rudnyánszky de dezséri

II. György 1580. osztozk. 2. fel. PotvorSára	Péter 1580 I. Ferencz 1600
--	-------------------------------

1-től II. János 1600 Kelecsányi Magda	2-től Gáspár III. János 1656	II. Mihály 1615	I. András
---	------------------------------------	--------------------	-----------

I. Imre trecseni szbiró	III. Mihály 1672, 1700 nyitram. szbiró Szörényi Judith	I. Ádám	IV. János
-------------------------------	---	---------	-----------

I. Sándor Zászlós, elesett 1710 körül Zahorák Éva	II. Miklós 1701 Csabajra költözött	I. Zsigmond 1700, 1724 nyitramegyei szbiró Egresdy Bóra
--	--	--

I. József Ürmény 1745	II. József szeptemvir 1773 báró stb.
--------------------------	--

Mária	I. László 1776 Barsba költözik 1. Viszocsányi Borbála 2. Keller Mária	Erzse Bossanyi Imre
-------	---	------------------------

1-től I. Ázár 1740—70 Apponyi Anna	III. Ferenc 1740 †	2-től II. László 1743 Biharban Juricska Klára
--	-----------------------	---

IV. Ferencz Sztárok Anna	Magdolna Gergely József	Viktória
-----------------------------	----------------------------	----------

VII. Ferencz
ügyvéd, a pesti hazai első
tak.-pénztár igazg.
pestmegyei birtokos
neje: Rába Izabela
Rába István és Schnee
Terézia leánya

IV. László	Mária	Erzsébet	Róza
pestmegyei szbiró Stetina József Ilajós Menyhért b. Vécsei István			

XXIII. FEJEZET.

Eszter.

Eszter született 1861 febr. 11-én Dömsödön, s Pesten a nőképző-egyletben, a már akkor is legjelesebb nőiskolában nevelkedett.

Testvérnénje Rózsa báloztatta, s ez időben ismerkedett meg Jamniczky Sándorral, akkor törvényszéki aljegyzővel, később törvényszéki bíró a budapesti kir. váltó és kereskedelmi törvényszéknél, ki aztán oltárhoz vezette. Esküvője 1880 febr. 14-én volt.

Eszter szeretetreméltóságával, természetes humorával és vidámságával épp oly kedveltje a társaságoknak, mint többi testvérei.

Két gyermeke volt, de csak egy van életben: Mária Eszter férje 1898. ápr. 3-án Budapesten meghalt.

III. József gyermekei.

III. Józsefnek és Madarassy Erzsébetnek két fia és két leánya volt; sorrend szerint: IV. József, Erzsébet, VII. János és Margit, kik atyjuk munkássága révén anyagiakban szerencsésebbek, de a mely helyzetüket fel is használják minden alkalommal, hogy rokonaik támogatásával atyafiságos jóindulatukat és mélyen érző szívüket kimutassák.

A mit életükről feljegyezhattünk, a következőkben adjuk.

XXIV. FEJEZET.

IV. József.

IV. József a közpálya, a munka embere. Atyjához, a Pesti hazai első takarékpénztár egykori nagynevű igazgatójához mindenben méltó.

Pályáját atyja pályája irányozta, s arra nagy befolyással volt atyja munkássága, a mely a Pesti hazai első takarékpénztár rohamos fejlődését létrehozta, s e munkában a folytatást mintegy örökül hagyta fiára.

Mert magyar táblabírák alapították az intézetet, s Pestmegye párfogása nevelte nagyra, de Hajós III. József elnöksége alatt érte el virágzása tetőfokát. A közönség bizalma egyre nőtt iránta, betétei és kezelése mind nagyobb és nagyobb mérveket öltöttek, részvényeinek értéke is folyvást emelkedett. Alatta épültek az intézet palotái. Nyáry Pál nem egyszer fejezte ki csodálkozását az intézet adminisztrációja felett, mely látatlanul csendben foly, csekély eszközöket használ, s mégis nagy eredményeket ér el. Nagy szó tőle, az adminisztráció mesterétől.

S IV. József, a fiu teljes öntudatával bír ez előzményeknek, melyek életét s pályáját irányozták.

Született 1853 szept. 2 án Budapesten. A gymnasiumot Pesten, egyik évét pedig Németországban, Stuttgartban végezve. Budapesten, majd Berlinben és Párisban hallgatta a jogot, 1877-ben ügyvédi diplomát szerzett, s ugyanezen évben hadnagy lett a 13. sz. huszárezredben. 1878-ban segéd-szolgabírája lett Pest vármegyének Hajós II. Kálmán unokabátyja mellett a solti felső járásban, s 1882-ig szolgált a megyét.

A járás akkori kitűnő adminisztrációjának érdemében neki is része van; de Hajós Kálmán visszalépésével ő is visszalépett.

1881-ben a kisbirtokosok országos földhitelintézetének igazgatóságába választották, mely állásáról 1892-ben leköszönt.

E közben gr. Károlyi Sándor agitációjára megalakult az önszegély egyik legnagyobb intézménye: a pestmegyei hitelszövetkezet. Nálunk új intézmény, de Németországban régen meghonosodott, hol Schultze—Delitt híres nemzetgazda volt első úttörője.

Az új intézet célja volt a vármegye mezőgazdasági és ipari érdekeit községi hitelszövetkezetek létesítésével és támogatásával előmozdítani, azokkal hitelviszonyba lépni és a szövetkezetek tagjait olcsó kölcsönhöz juttatni. A vármegye 40,000 frttal lépett az alapítók sorába, s evvel az intézet megalakult. És IV. József 1886-ban vezérigazgatója lett az intézetnek, s evvel biztosítva volt az intézet megszilárdulása és felvirágzása.

Nagy erélyvel és szakavatottsággal látott a községi

hitelszövetkezetek szervezéséhez, személyesen járva-keelve a községekben, buzdítással és jóakaró útbaigazítással támogatva ezeket az alapszabályok elkészítésében, a központtal való kapcsolat létesítésében, a hiteligények kielégítésében s a kezelés feletti felügyeletben. 1893-ban kiterjesztette a központ működését az ország többi részére, s az 1897. év végén 460 községi hitelszövetkezet működött a központi vezetés alatt, melynek részére az általuk gyűjtött négy millió forinton felül hét millió forint hitelt közvetítettek és nyújtottak. És az életrevaló mozgalom más nevezetes eredményre is vezetett, egy országos szövetkezeti központ alakítására, mely a gazdasági és ipari hitelszövetkezetekről szóló, 1898. 23. tv.-czikkben nyert megvalósulást, hasonló feladattal, vagyis a létező, vagy ezután következő gazdasági és ipari hitelszövetkezetek hiteligényeinek kielégítésére.

Alkalmasabb embert az intézet élére IV. Józsefnél alig lehetett volna találni. A közvélemény is őt jelölte ki erre. Az országos intézetet 1898. év végén szervezték, s IV. József annak egyik alelnöke lett, a m. kir. földművelésügyi miniszter részéről kinevezve, egyszersmind a végrehajtó bizottság elnökévé választották.

Még 1892-ben a pestmegyei dunavecsei kerület nemzeti párti programmal országos képviselőjévé választotta. Mint képviselő figyelmet keltett alapos és tartalmas felszólalásaival a soroksári Dunaág kérdésében, melyet a Duna-folyam budapesti részének szabályozása alkalmával elzártak, s evvel az egész partvidéket visszavetették fejlődésében és virágzásában. De főleg nagy hatással szállt sikra a pestmegyei hitelszövetkezet érdekében, hogy az országos központi hitelszövetkezetté váljék s mint fentebb láttuk, az óhajtott eredményt.

De jogi és közgazdasági ismeretei más téren is foglalkoztatják. 1892 óta a Pesti hazai első takarékpénztár igazgatósági tagja és helyettes elnöke. 1893 óta a solti ev. ref. egyházmegye gondnoka, hol azelőtt mint tanácsbíró is működött. 1889 óta alelnöke, 1894 óta elnöke a dömsöd-pataji védgáttársulatnak. 1897 óta felügyelőbizottsági tagja az első m. ált. biztosító-társaságnak, hol megelőzőleg több évig mint választmányi tag működött. Igazgatósági tagja a hazai banknak, a kolozsvári takaré- és hitelintézetnek, az érsek-

ujvári takarékpénztárnak, a magyar mezőgazdák szövetségének, a nasiczai tanningyár-résztulajdonosárságnak. Azonkívül Pestmegyében virilis, a közigazgatási bizottság tagja, a megyei gazdasági egyesület alelnöke, az orsz. gazdasági egyesület választmányának tagja, a postatakarékpénztári tanács tagja, az egyik statisztikai értékmegállapító bizottságnak tagja.

A közélet terén kifejtett tevékenysége mellett azonban, elődei szellemében, családjával, nemességének bizonyításával sokat foglalkozik, s a családját érdeklő régi adatok összegyűjtésében fáradhatatlan. Jelen történet anyagát is legnagyobb részben ő gyűjtötte össze, s nehéz körülmények között, mert újabban semmi családi adat nem volt, miután azok az 1848-iki időkben elpusztultak. Így a Hajósok történetének e vázlata is neki köszönhető.

IV. József ismét iparkodik magát elődeivel összekötni, s nemességét, s előnevét a vármegye tekintélyével bizonyítani. 1889-ben testvérével, VII. Jánossal kéri a megyét, hogy bizonyáglevelét adjon ki. Ezt a bizonyáglevelét, mely a legújabb bizonyíték, s mely jóformán végig pillant a Hajósok egyenes ágának egész genealógiájára, s az előneveket is igazolja, egész terjedelmében itt közlöm:

Megyebeli dömsödi földbirtokos Hajós József úr, Előttünk személyesen megjelenvén, az iránt esedezett, hogy a maga és fivére János, nemkülönben Hajós Kálmán és fivére Menyhért részére bizonyáglevelét adjunk ki a felől, hogy a Hajós család, a kebelbeli nemesek könyvében «dömsödi» előnévvel van bejegyezve, hogy negyedfélszáz év óta ez előnevük a köziratokban folyvást előfordul, sőt nyoma volna annak is, hogy a török hódoltságot megelőző időkben «hajósi» előnévvel éltek.

Mi tehát meghallgatván a folyamodó alázatos kérését, minthogy az igazság senkitől megtagadható nem volna, fölkerestettük a levéltárunkban őrzött régi és legrégibb iratokat s ezek gondos átvizsgálása után és a folyamodó által bemutatott hiteles anyakönyvi kivonatok alapján ezennel hivatalosan bizonyítjuk, hogy:

Folyamodó Hajós József és János néhai Hajós József fiai, Hajós Kálmán és Menyhért, a Hajós Menyhért fiai,

testvératyafiak törvényes utódai, illetve unokái a «dömsödi» Hajós Jánosnak és Sillye Eszternek, János pedig a fia volt Lászlónak és Sárközy Judithnak, László viszont «nemes dömsödi Hajós Istvánnak» és Mészáros Évának, István ismét Jánosnak «similiter Hajós de dicta Dömsöd» és Bory Susannának, János ugyancsak Jánosnak, a ki nemesi Catastrumunkban «Hajós de Dömsöd» van az 1676. évről bejegyezve. Ugyanezen évben Dömsödon, a legidősb emberek köztudata alapján felvett, kérdőpontos vallomások Deutrum hitele szerint is imént említett «dömsödi» Hajós Jánosnak az atyja Gergely, nagyatyja János, szépatyja László és dédapja Mihály volt, a ki Solt megyében örök és vissza nem vonható felvallás útján, az első dömsödi nemesi részbirtokokat, ezek közt Izdrát stb. szerezte, s a budai káptalannak az 1539-ik évben e birtokszerzésről kiadott, ma is ép, függőpecsétes felvalló levelében említett Mihály «Hayoos de Demsed» névvel és előnévvel czímeztetik. Ugyancsak ez a Mihály fia Bereczknek, a Hajós-család ősenek, ki a kalocsai káptalannak levéltárunkban őrzött, az 1488-ik évről kelt pergamenen levő eredeti metális levelében «hajósi» — «de hajós» — előnévvel van a fiával, Mihálylyal együtt megnevezve, mint hogy a megyebeli Hajós község határában majorsági földet, a hajdan úgynevezett Kegyesfölde és Syde pusztán praediumot birt.

A miről folyamodó kérelmére két párban kiadtuk a vármegye pecsétje alatt a jelen hivatalos bizonyág-levelünket.

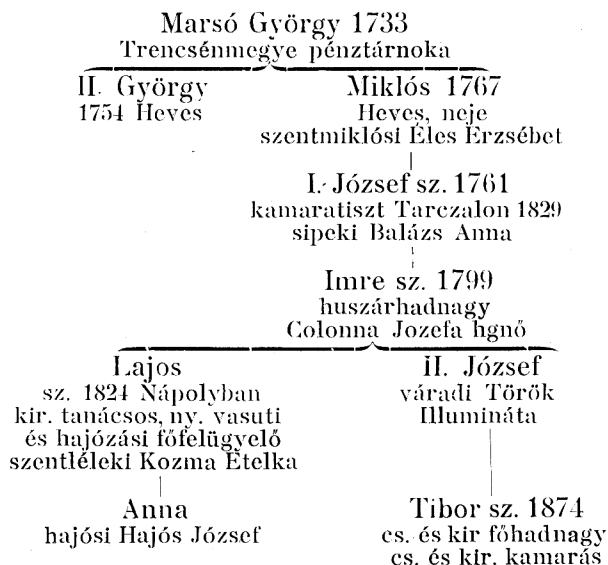
Kelt Budapesten, az 1889. év deczember 12-én.

Megjegyezzük itt azonban, hogy az adatok egybevetésével mi nem IV. János feleségének tartjuk Bory Susannát, mint a fenti testimoníálisban van, hanem II. János feleségének, mint a hogy a genealógiai táblázatba is bevezettük.

IV. József 1883 máj. 21-én házasodott meg, oltárhoz vezetve verebélyi Marsó Annát, verebélyi Marsó Lajos m. k. vasuti és hajózási főfelügyelő és szentléleki Kozma Etelka leányát Budapesten.

IV. Józsefnek házaságából három fia származott, kik a családfát ismét tovább vihetik, miért nejének családjáról is bővebben szólnunk.

A «Nagy Iván» cz. genealógiai szaklap 1899. évfolyamának 4. füzetében olvasható ismertetés szerint a verébelyi Marsó család Nyitra vármegyéből ered; nemesiséget Marsó György kapott I. Lipót királytól 1665 január 10-én. Ugyanitt található a család genealógiájának minket érdeklő ága is:

II. György leszármazásáról pedig Nagy Iván «Magyarország családai» cz. műve nyújt adatokat; ugyancsak e szerint II. György és Miklós 1755—1767-ben a nemesi összeírásban előfordulnak, s ily nevű család már az 1728-i nemesi összeírásban is meg van említve.

IV. József atyja után Dömsödön és környékén birtokol. Birtokában van régi ősi birtok is, de újabb szerzemények is, így Szent-Tamás, Erzsébet nővérének öröke. Birtoka a következőkép oszlik meg: Dömsödön 300 hold, Dabon és a Tass határában levő Szent-Tamás pusztán együttesen 1007 hold és Szent-Ivánon, a mi Pereg pusztája, 1100 hold. Dömsödi és szent-iváni földje is leginkább szántóföld, azonkívül van benne 17 hold kitűnő szőlő és 36 hold gyümölcsös, a mi még atyjának, III. Józsefnek híres alkotása.

IV. József örökölte egyszersmind az ősi házat; egy

egyszerű curia ugyan árnyas, nagy parkban a falu közepén, de a mely mégis kedves az ott lakóknak, tradícionális tulajdonainál fogva, de még kedvesebb a látogatóknak, a háziak magyaros, szíves vendéglátása folytán.

IV. Józsefnek négy gyermeke született: Anna sz. 1884-ben, s a budapesti orsz. nőképző-egyesületben végezte tanulmányait; IV. Gergely sz. 1885-ben, V. József, sz. 1889-ben gymnasiumi tanulók a budapesti piarista gymnasiumban és V. Mihály sz. 1893-ban.

XXV. FEJEZET.

Erzsébet.

Erzsébet született 1855 márcziusban Budapesten. A szülői házban nevelkedett a legkiválóbb mesterek vezetése alatt. Leánytestvérével, Margittal együtt elmondható róluk, hogy leánykorukban bájos jelenségek, szerények és egyszerűek, s ez őket még vonzóbbakká tette; mint asszonyok hűségesek, a házi és családi tűzhely kedvelői.

Erzsébet férjhez ment 1876 aug. 31-én tassi Végh Arthur ügyvédhez, ki jelenleg országgyűlési képviselő és a Pesti hazai első tak. pénztár igazgatója. Előkelő, úri házat visznek Budapesten, hol a költészet és művészet szeretete állandó, s minden szépnek és jónak virágzik kultusza. Írók és a közélet jelesei gyakran megfordulnak ott, megvitátván a tudomány, irodalom s a politika napi kérdéseit. A férj maga is tudományos műveltségű férfi és író, — ez tehát nem is lehet máskép. Maga a háziasszony is részt vesz abban, lelket adva a társalgásnak.

Gyermekeik: Adél, nemes-csói Tóthvárad Asbóth István honvédhuszár-főhadnagy neje; Arthur joghallgató, és Miklós.

XXVI. FEJEZET.

VII. János.

VII. János született 1857-ben márcz. 28-án Budapesten. Passionatus gazda. Tanult Budapesten a ref. gymnasiumban, majd mint magántanuló végezte Röser Miklós

intézetében a kereskedelmi akadémiát. Azután egy-egy évet töltött Münchenben és Párisban, a nyelvek tanulása végett. Haza jőve Magyar-Óvárott végezte a gazdasági tanfolyamot a mire hajlamai leginkább vonzották, s mint teljesen képzett, okleveles gazda vette át atyai örökségét, a pestmegyei szent-iváni pusztát, melyet még atyja adott át és szerelt fel.

Birtoka nagy terjedelmű, 1300 hold, mind Szent-Ivánon. Kitűnő minőségű szántóföldek, szép helyen. Igazi minta-gazdaság, szinte csillog a csíntól, tisztaságtól és berendezésének czélszerűségétől.

A gazdaság közepén, üde parkban emelkedik az újon épült úri lak, mely mintegy uralkodik a körülötte elterülő alföldi róna felett. Kiváló ékessége a gondosan összeválogatott könyvtár, mely gazdája műveltségének hirdetője.

Évekig élt itt nőtlenül, gazdaságában, könyveiben és barátságos vendéglátásban találva örömét és szórakozását, míg utóbb szívét is meghallgatta, s 1897 nov. 15-én nőül vette Sziklay Ilonát, Sziklay Ferencz volt pestmegyei főpénztárnok és Madarassy Etelka leányát Dömsödről, a mivel még egygyel szaporította a Hajós és Madarassy családok közt fennálló régi rokon kapcsolatok számát, melyekről már előbb is megemlékeztünk.

Házasságából eddig egy leánykája származott: Julia, sz. 1898 okt. 19-én Szent-Ivánon.

XXVII. FEJEZET.

Margit.

Sorrend szerint a családfán utolsó, de lélekben, szívjóságban a legelsőik közül való.

Született 1858-ban Budapesten. Leánykoráról megemlékeztünk nénjének, Erzsébetnek életénél.

Margit 1877-ben ment férjhez galanthai és nebojszai Balogh Kálmán komárommegyei árvaszéki ülnökhöz, s egy ideig Komáromban lakott.

Férje halála után dr. Martin Sándor budapesti ideg-orvossal kelt egybe 1891. évben, junius 10-én, de gyermeke e házasságból sem született.

Ez időre esik a nemzetközi közegészségügyi és demográfiai kongresszus ülésézése Budapesten, 1894 szeptember első napjaiban. A világ legjelesebb tudósai és orvosai jöttek itt össze, magukkal hozva feleségeiket és leányaikat, de jött több nőorvos is. A hölgyvendégek fogadására és kalauzolására Hampelné Pulszky Polyxéna elnöksége alatt külön magyar hölgybizottság alakult oly magyar hölgyekből, kik nyelvi ismereteikkel e feladatra képesek. Margit kitűnően bírta a német, olasz, francia, angol nyelvet, sőt az orosz nyelvet is; ő is tagja volt tehát a hölgybizottságnak s társalgott az idegen hölgyekkel a műegyetem társalgó helyiségében, vagy ott volt kíséretükben a főváros nevezetességeinek megtekintésénél, kirándulásaiknál, nagyon lekötve őket nyájas modorával s minden tekintetben kielégítő felvilágosításaival.

A következő évben Svájcban, Német- és Franciaországban tartózkodott férjével, ki ott orvosi tanulmányútát tett.

Visszatérve, beteg lett s rövid ideig tartó szenvedés után 1897 febr. 1-én elhalt, mély gyászt s igaz szomorúságot hagyva egész rokonságának szívében, kik a finom érzésű, végtelenül jó indulatu, jótékony nőt, mind tiszta szívből szerették.

Szép vagyonát örökösödési szerződés alapján férje örökölte, ki azt Pomáz község határában, kies szép vidéken, egy csinnal és izléssel épített üdülőházba fektette, lábadozó betegek számára.

A hely neve Margit-liget. Az ő nevét viseli, arra hivatva, hogy emlékét késő időkig fentartsa.

TARTALOM-JEGYZÉK.

	Lap
Előszó	3
Bevezetés	5
1. Előnév, vezetéknév	5
2. Czímer	6
3. Birtokaik általános jellemzése	7
4. A család általános jellemzése	10
I. Fejezet. Eredet. A kalocsai káptalan metális levele 1188-ból	13
II. „ II. Mihály 1539 – II. István 1676	20
III. „ II. István és ágazata	27
IV. „ II. Gergely és III. Gergely	33
V. „ II. János, IV. János, IV. István és I. György	36
VI. „ A fejérmegyei ág	41
VII. „ II. László	46
VIII. „ V. István és ágazata	52
II. László gyermekei.	
IX. „ III. László és a nógrádi ág	54
X. „ V. János	58
XI. „ I. József	63
V. János gyermekei.	
XII. „ VI. János	64
XIII. „ I. Menyhért	65
XIV. „ A mezőmadarasi Madarassy-család	68
XV. „ I. Károly	71
XVI. „ III. József	72
I. Menyhért gyermekei.	
XVII. „ Mária	81
XVIII. „ II. Kálmán	82
XIX. „ Ilona	85
XX. „ Rózsa	85
XXI. „ Berta	87
XXII. „ II. Menyhért	88
XXIII. „ Eszter	91
III. József gyermekei.	
XXIV. „ IV. József	91
XXV. „ Erzsébet	97
XXVI. „ VII. János	97
XXVII. „ Margit	98
Genealogiai táblázat.	

HELYREIGAZÍTÁS.

A 7. oldal 3. sorában vörös helyett kék, s 4. sorában kék helyett vörös olvasandó.

A DÖMSÖDI HAJÓS-CSALÁD

Bereczk de

1150

I. Mihál

1488 Orbágh-Szen

1539, 1540 Döm

I. István

1558

II. István
1676, † 1677

III. István III. János
1670–1738 1699

Kata Anna István István
Bajmóczi Istvánné sz. 1722 1725 1729–1732
Bóti Jánosné
1743

IV. János Ilona Kata
1675–1720 † 1755 Beretvás Istvá
Mészáros Jánosné

IV. István Judit Anna † 1759
1701–1775 Paál Gergelyné 1. Szentmiklósy István
Mészáros Éva 1730 † 1735
1713–1774 2. Jóború Sámuelné 1

III. György II. László V. István Susanna János Julia Gábor
1776 1789–1801 1743 1794 Vechelius 1748–49 1750–1772 1748–4
Sárközy Judit 1. Lászka Susanna
2. Szalay Éva Jánosné

Susanna János III. László Éva József Klára Krisztina József V. János
sz. 1765 sz. 1766 sz. 1768 sz. 1773 1777–78 sz. 1780 sz. 1783 1784–85 1770–184
Dallos Adámné Repeczky Anna Báthory Gáborné Szeless Józsefné Péter Ferenczné Sillye Eszt

Zsigmond Benjamin Gedeon Károly VI. János I. Menyhért Eszter I. Károly
1800–1879 1804–1856 1807–1891 1804–1808 1808–1870 1811–1879 1814–15 1817–1
Gellén Johanna Graecza Terézia Madarassy Mária

István Mária Zsuzsanna Terézia Amália IV. László III. Károly Jenő Vilma
1830–34 sz. 1833 1836–42 1838–42 1843–89 sz. 1844 1846–1881 sz. 1857 sz. 1847
Sijjártó Sámuelné Révay Ilona farádi Krúdy Albertné
† 1895 sz. 1847 Veres Janka

Ilona Sámuel V. László Erzsébet VI.
sz. 1875 1877–1894 sz. 1880 sz. 1885
Häuser Ede Huttyra Ferenczné

LESZÁRMAZÁSI TÁBLÁJA.

